

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN PROGRAMI**

**ŞİRKETLERİN YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI
KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

GÜRHAN CİHAN

**Danışman
DOÇ. DR. NİLGÜN KAYALI**

MANİSA-2019

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN PROGRAMI**

**ŞİRKETLERİN YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI
KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

GÜRHAN CİHAN

**Danışman
DOÇ. DR. NİLGÜN KAYALI**

MANİSA-2019

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 16/04/2019 tarih ve 13/20 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gürhan CİHAN'ın "**Şirketlerin Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları Kapsamında İncelenmesi**" konulu tezi incelenmiş ve aday 06/05/2019 tarihinde saat 13:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 30. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

ÜYE
Dr. Öğr. Üye. Yasemin
YEGINBOY

BAŞKAN
Doç. Dr. N. Kayalı

ÜYE
Doç. Dr. Ayşe
YERELİ

ÜYE

ÜYE

Evet **Havir**

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Şirketlerin Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları Kapsamında İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06/05/2019

Gürhan CİHAN

ÖZET

ŞİRKETLERİN YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Günümüzde, gelişen finansal piyasalarla birlikte finansal tabloların geçmiş dönemleri ile tutarlı, düzgün ve gerçeğe uygun bir şekilde sunulması önem kazanmıştır. Bu sebepten dolayı şirketler finansal tablolarının düzgün ve tutarlı bir şekilde gözükmesinin yanında çıkar gruplarının da beklentilerine cevap verebilmek amacıyla finansal tablolarında çeşitli düzenlemeler yapabilmektedirler. Yapılan bu düzenleme faaliyetine genel olarak yaratıcı muhasebe denilmektedir.

Yaratıcı muhasebe; muhasebe ilkelerinin, kurallarının ve mevcut uygulanmakta olan düzenlemelerin boşluklarından yararlanarak, finansal tabloların biçimini, içeriğini ve sunuluşunu değiştirmek amacı ile muhasebe rakamlarının üzerinde yapılan düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler şirketlerin finansal durumunu olduğundan daha iyi göstermektedirler. Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran şirketlerin, kısa vadede çok iyi sonuçlar elde ettiği, ancak uzun vadede şirketlerin çıkmaza girdiği, finansal krizler ile baş başa kalarak iflas ettikleri gözlemlenmiştir. Yaratıcı muhasebe kavramı, özellikle 2000’li yıllarda yaşanan Enron, Worldcom ve Parmalat gibi şirket iflasları ve Enron olayına bağlı olarak uluslararası denetim firması olan Arthur Andersen denetim lisansının iptal edilmesiyle birlikte önem kazanmış, sıkça tartışılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı; yaratıcı muhasebe ile ilgili yapılan akademik çalışmaları, yaratıcı muhasebe kavramını, hileli finansal raporlama ile yaratıcı muhasebenin ayrımını, yaratıcı muhasebe tespitinde kullanılan modelleri, şirketlerin yapabilecekleri yaratıcı muhasebe uygulamalarını, yaratıcı muhasebeye açık konuları, ve seçilmiş politikalar üzerinden mevcut kullanılmakta olan yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Yaratıcı Muhasebe, Hileli Finansal Raporlama, Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF COMPANIES IN THE SCOPE OF CREATIVE ACCOUNTING APPLICATIONS

Today, it is important that the Financial Statements, together with emerging financial markets, be presented in a consistent, smooth and fair manner with previous periods. For this reason, companies can make various adjustments to their financial statements to meet the expectations of interest groups, as well as to appear in their financial statements in a smooth and consistent manner. This arrangement is generally known as creative accounting.

Accounting principles, rules and regulations applicable to the use of gaps in the form, content and presentation of financial statements to modify the purpose of the accounting numbers regulation. These regulations make the financial situation of companies better than it is. It has been noted that companies applying to creative accounting practices have achieved very good results in the short term, but in the long term, companies are at a standstill and bankrupt in dealing with financial crises. The concept of creative accounting, especially in the 2000s, such as Enron, WorldCom, and companies of the Parmalat bankruptcy and events Enron, has gained importance with the cancellation of the license of the audit of Arthur Ander exceptional, the signing of international audit, and has begun to be discussed frequently.

The aim of this study is to present the academic studies related to the creative accounting, the concept of creative accounting, the distinction between the financial information fraudulent and creative accounting, the models used in creative accounting, applications of creative accounting that businesses can make, topics, open to the creative accounting, and accounting applications that are used in the use of alternative policies.

Key words: Creative Accounting, Fraudulent Financial Reporting, Creative Accounting Practices.

TEŞEKKÜR

Tez çalıřmam sűresince deęerli bilgilerini, tecrűbelerini ve desteklerini esirgemeyen, daima yol gűsterici olan Sayın Doç. Dr. Nilgűn KAYALI'ya, űęrenim hayatım boyunca her zaman varlıklarını hissettięim, babam İsmail CİHAN'a, annem Terhan CİHAN'a ve kardeřim Ceyda CİHAN'a, bu zorlu sűrecin her anında yanımda yer alan bir an dahi olsun, beni yalnız bırakmayan hayattaki en bűyűk destekçim hayat arkadařım İnci KARAMERCAN'a yűrektek sonsuz teőekkűr ederim.

Gűrhan CİHAN
Manisa, 2019

YEMİN METNİ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE VE HİLELİ RAPORLAMA İLE İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

1.1. ULUSAL ÇALIŞMALAR.....	4
1.2. ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE ve HİLELİ RAPORLAMA

2.1. YARATICI MUHASEBE VE HİLE	23
2.1.1. Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkış Nedenleri.....	26
2.1.2. Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Nedenleri	29
2.1.3. Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları.....	30
2.1.4. Hile Kavramı.....	31
2.1.5. Hileli Finansal Raporlama.....	35
2.1.6. Hileli Finansal Raporlama Nedenleri.....	38

2.1.7. Hileli Finansal Raporlama Teknikleri.....	39
2.1.8. Hileli Finansal Raporlama Yöntemleri.....	40
2.1.9. Finansal Oranları Daha İyi Hale Getirebilmek İçin Yapılan Hileler.....	42
2.2. YARATICI MUHASEBE STRATEJİLERİ VE TAHMİN MODELLERİ.....	43
2.2.1. Healy Modeli	45
2.2.2. DeAngelo Modeli.....	46
2.2.3. Jones Modeli.....	46
2.2.4. Endüstri Modeli.....	47
2.2.5. Barton ve Simko Modeli.....	48
2.2.6. İmhoff ve Eckel Modeli.....	49
2.2.7. Spathis Modeli.....	49
2.2.8. Benish Modeli.....	50
2.3. YARATICI MUHASEBE TEKNİKLERİ.....	52
2.3.1. Gelirleri Artırmak.....	53
2.3.1.1. Gerçekleşmemiş Satışları Gerçekleşmiş Gibi Kabul Etme ve Kaydetme.....	53
2.3.1.2. Faiz Gelirlerini Arttırmak.....	54
2.3.1.3. Faaliyetlerle İlgili Olmayan Kârları Faalliyet Kârlarına Dahil Etme.....	55
2.3.2. Giderleri Azaltmak.....	55
2.3.2.1. Karşılıkları Kullanma.....	56
2.3.2.2. Vergilerden Kaçınma.....	56

2.3.2.3. Dönem Sonu Stoklarını Arttırmak.....	57
2.3.2.4. Giderleri Aktifleştirmek.....	57
2.3.2.5. Faydalı Ömürleri Uzatmak.....	58
2.3.3. Varlıkları Arttırmak.....	59
2.3.3.1. Şerefiyenin Arttırılması.....	59
2.3.3.2. Hakların ve Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıkların Arttırılması.....	59
2.3.3.3. Maddi Duran Varlıkların Yeniden Değerlenmesi.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİMLİK POLİTİKALAR ÜZERİNDEN YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI

3.1. MADDİ DURAN VARLIKLARDA İLK MUHASEBELEŞTİRME SONRASI ÖLÇÜM.....	62
3.1.1. Mali Tablolara İlk Alımından Sonraki Dönemlerde Değerleme Politikaları.....	64
3.1.1.1. Maliyet Modeli.....	64
3.1.1.2. Yeniden Değerleme Modeli.....	65
3.1.2. Örnek Uygulama.....	67
3.1.3. Maddi Duran Varlıkların Yaratıcı Muhasebeye Açık Konuları.....	69
3.1.3.1. Amortisman Tabi Tutar ve Ekonomik Ömür.....	69
3.1.3.2. Maddi Duran Varlığın Farklı Ekonomik Ömürlere Sahip Bileşenlerini Ayrı Ayrı Amortisman Tabi Tutmak.....	71
3.1.3.3. Amortisman Ayırmamak.....	72

3.1.3.4. Ekonomik Ömür ve Hizmet Süresinin Göz Ardı Edilmesi....	72
3.1.3.5. Arazi veya Arsa Maddi Duran Varlıklar Kaleminin Amortisman Durumu.....	74
3.1.3.6. Arazi veya Arsaların Kalıntı Değer İçeren Maddi Duran Varlıkların Amortismanına Tabi Tutulması.....	75
3.1.3.7. Amortisman Yöntemi Değişirme.....	76
3.1.3.8. Maddi Duran Varlıklarda Aktifleştirme.....	77
3.1.4. BIST’te İşlem Gören Şirket Üzerinden Örnek Uygulama.....	79
3.2. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARDA İLK MUHASEBELEŞTİRME SONRASI ÖLÇÜM.....	85
3.2.1. Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Değerleme Yöntemleri.....	85
3.2.1.1. Maliyet Modeli.....	85
3.2.1.2. Yeniden Değerleme Modeli.....	85
3.2.2. Örnek Uygulama.....	88
3.2.3. Şirket Üzerinde Örnek Uygulama.....	89
3.3. YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLERDE İLK MUHASEBELEŞTİRME SONRASI ÖLÇÜMÜ.....	92
3.3.1. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerde İlk Muhasebeleştirme Sonrası Değerleme Modelleri.....	93
3.3.1.1. Maliyet Modeli.....	93
3.3.1.2. Gerçeğe Uygun Değer Modeli.....	93
3.3.2. Örnek Uygulama.....	95
3.3.3. BIST’te İşlem Gören Şirket Üzerinden Örnek Uygulama.....	96
3.4. ERTELENMİŞ VERGİ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ.....	98

3.4.1. Ertelenmiş Vergi Oluşumunda Geçici Farklar.....	99
3.4.1.1. Örnek Uygulama.....	100
3.4.2. Ertelenmiş Vergi Muhasebeleştirilmesinde Yaratıcı Muhasebe Tekniklikleri.....	103
3.4.2.1. Cari Gelir Vergisinin (Kurumlar Vergisi) Muhasebeleştirilme İşlemlerinden Kaçınma.....	103
3.4.2.2. Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğünün Muhasebeleştirilme İşlemlerinden Kaçınma.....	103
3.4.2.3. Ertelenmiş Vergi Varlığının Muhasebeleştirilme İşlemleri.....	104
3.4.3. BIST’te İşlem Gören Şirket Üzerinden Örnek Uygulama.....	104
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA.....	112

KISALTMALAR

AICPA	American Institute of Certified Public Accountants
AŞ	Anonim Şirket
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BIST 100	Borsa İstanbul'da İşlem Gören, Piyasa Değeri ve İşlem Hacmi En Yüksek 100 Şirket.
CEO	Chief Executive Officer
CFO	Chief Financial Officer
İMKB / BİST	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası / Borsa İstanbul
KAP	Kamu Aydınlatma Platformu
KGK	Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
LTD ŞTİ	Limited Şirketi
NFV	Net Faaliyet Varlıkları
SEC	Securities and Exchanges Commission
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SPKN	Sermaye Piyasası Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TMS/IFRS	Türkiye Muhasebe Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları
UMS/TMS	Uluslararası Muhasebe Standartları / Türkiye Muhasebe Standartları
IFRS/IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları / Türkiye Finansal Raporlama Standartları
VUK	Vergi Usul Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Yaratıcı Muhasebe Uyguma Nedenleri.....	30
Tablo 2: Yaratıcı Muhasebe ve Hile Ayrımı.....	35
Tablo 3: Maddi Duran Varlıklar Maliyet Modeli Örnek Uygulama.....	64
Tablo 4: Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Yönetimi İle Yaratıcı Muhasebe Örnek Uygulaması	67
Tablo 5: Maddi Duran Varlıkların Farklı Ekonomik Ömürlere Sahip Bileşenlerini Ayrı Ayrı Amortisman Tabi Tutulma İşlemi Örnek Uygulaması.....	71
Tablo 6: Maddi Duran Varlıkların Ekonomik Ömür ve Hizmet Süresinin Göz Ardı Edilmesi Örnek Uygulama.....	73
Tablo 7: Arazi veya Arsa Maddi Duran Varlıklar Kaleminin Amortisman Örnek Uygulaması.....	74
Tablo 8: XYZ Otomotiv A.Ş.'nin 31 Aralık 2017 ve 31 Aralık 2016 Tarihleri Arasındaki Maddi Duran Varlıkları	80
Tablo 9: XYZ Otomotiv A.Ş. 31 Aralık 2017 Gelir Tablosu.....	83
Tablo 10: Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yaratıcı Muhasebe Örnek Uygulaması.....	87
Tablo 11: ABC Yazılım Sanayi A.Ş 31 Aralık 2016 Tarihi İtibari İle Maddi Duran Varlıkları.....	89
Tablo 12: ABC Yazılım Sanayi A.Ş. 31 Aralık 2016 Gelir Tablosu.....	90
Tablo 13: Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Yaratıcı Muhasebe Örnek Uygulaması.....	94
Tablo 14: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2016 Yeniden Değerleme İşlemleri.....	96

Tablo 15: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2015 Yeniden Değerleme İşlemleri.....	96
Tablo 16: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2016-31.12.2015 Yeniden Değerleme İşlemleri.....	96
Tablo 17: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2016 Esas Faaliyetler Geliri.....	97
Tablo 18: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2016 Gelir Tablosu.....	97
Tablo 19: YEG Telekomünikasyon A.Ş. 31Aralık 2018-31 Aralık 2017 Vergi Dağılımı.....	103
Tablo 20: YEG Telekomünikasyon A.Ş. 31Aralık 2018-31 Aralık 2017 Ertelemiş Vergi Varlığı Oranları.....	104
Tablo 21: YEG Telekomünikasyon A.Ş. Vergi Karşılıkları.....	104
Tablo 22: YEG Telekomünikasyon A.Ş. Ertenlenmiş Veri Hareketleri.....	104
Tablo 23: YEG Telekomünikasyon A.Ş 31.12.2018 Bilanço	106
Tablo 24: YEG Telekomünikasyon A.Ş 31.12.2018 Gelir Tablosu.....	107

GİRİŞ

Yaratıcı muhasebe tanımlaması ilk olarak, 1986 yılında Ian Giriffiths tarafından kaleme alınan; “Creative Accounting” kitabı ile yapılmıştır. Ancak kamuoyunun yaratıcı muhasebe kavramı ve uygulamalarıyla tanışması; Enron Corporation, MCI WorldCom ve Parmalat S.P.A gibi uluslararası şirketlerin iflasları ve uluslararası denetim firması olan Arthur Andersen LLP’nin Enron Corporation firmasının yaptıkları usulsüzlükler sonrası denetim lisansının iptal edilmesiyle birlikte olmuştur. Bu tarihten sonra muhasebe dünyası için, yaratıcı muhasebe kavramı; sürele gelen bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bu tartışmalardan tam bir netice elde edilememesinden dolayı yaratıcı muhasebe uygulamalarının hile unsurunun barındırıp barındırmadığı tam olarak netleşmemiştir.

Yaratıcı muhasebe kavramı en sade şekli ile; muhasebe ilke ve kurallarının mevcut esneklerinden faydalanarak, muhasebe rakamları üzerinde yapılan değiştirme faaliyetlerini kapsamaktadır. Yaratıcı muhasebe ile ilgili tartışmalarda, muhasebe dünyası iki gruba ayrılmıştır. Kimilerine göre: “Muhasebe ilke ve kurallarındaki mevcut esnekliklerinden yararlanılması hileli ve yanıltıcı bir durum değildir. Bir muhasebe işleminin hileli olabilmesi için, kural dışı ve yasa dışı kasıt unsurları içermesi gerekmektedir. Ancak yaratıcı muhasebe uygulamaların da böyle bir durum söz konusu değildir.” Kimilerine göre ise “Yaratıcı muhasebe uygulamaları, hileli işlemler bütünüdür. Yaratıcı muhasebe uygulamaları sayesinde şirketler mevcut durumlarından çok farklı görüntüler sunmaktadır. Bunun yanında, yaratıcı muhasebe uygulamalarıyla, çıkar grupları bilinçli bir şekilde yanlış yönlendirilmektedir. Bu sebeplerden dolayı, yaratıcı muhasebe uygulamaları hileli işlemler sınıfına girmektedir.”

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının yukarıda bahsedildiği şekilde tartışılması ve sonuca bağlanamamasından dolayı, birçok işletme yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmaya devam etmektedir. Bu sayede işletmelerinin mevcut durumunu olduğundan çok daha farklı şekilde göstererek finansal tablo kullanıcılarını ve çıkar gruplarını yanıltmaya devam etmektedirler. Yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortadan kaldırmaya yönelik olarak yapılan incelemeler ile birlikte, yaratıcı muhasebe uygulamalarının tamamen ortadan kalkamayacağını ancak minimum seviyeye indirilebileceğinin sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumdan

dolayı yaratıcı muhasebe uygulamalarının önüne geçmek isteyen karar alıcı mekanizmalar, muhasebe ilke ve kurallarındaki esneklikleri azaltmak ve yasalarda gerekli düzenlemeler yapmak için çeşitli revize çalışmaları yapmaktadırlar. Ayrıca yaratıcı muhasebe uygulamalarının önüne geçebilmek ve şirketleri denetlemek ile görevli olan bağımsız deneticimlerin yaratıcı muhasebe uygulamalarını kolayca tespit edebilmeleri için, Healy Modeli, DeAngelo Modeli, Jones Modeli, Endüstri Modeli, Barton ve Simko Modeli, İmhoff ve Eckel Modeli, Spathis Modeli, ve Benish Modeli gibi modeller geliştirilmiştir. Bu modeller ile birlikte yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran şirketlerin, gelirlerini ve varlıklarını arttırma, giderlerini ise azaltma yollarına başvurdukları görülmüştür. Gelirlerini arttırmak için, gerçekleşmemiş satışlarını gerçekleştirmiş gibi gösterdikleri, faiz gelirlerini arttırdıkları, faaliyetleri ile ilgili olmayan kârları faaliyet kârlarına dahil ettikleri, varlıklarını arttırmak için; şerefiyenin, hakların ve diğer maddi olmayan duran varlıkların arttırıldığı, giderleri azaltmak içinse; karşılıkların kullanıldığı, vergilerden kaçınma yollarına başvurulduğu, dönem sonu stoklarının arttırıldığı, giderlerin aktifleştirildiği, amortismanına tabii varlıkların faydalı ömürlerinin uzatıldığı gözlenmiştir. Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran şirketlerin, başvurma nedenleri incelendiğinde; şirket yöneticilerinin kişisel çıkarları, varlıkların kötü kullanımı, çıkar gruplarının beklentilerine cevap verme isteği ve kâr oranlarını düzenli göstermek gibi nedenlerden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmanın amacı; yaratıcı muhasebe ile ilgili yapılan akademik çalışmaları, yaratıcı muhasebe kavramını, hileli finansal raporlama ile yaratıcı muhasebenin ayrımını, yaratıcı muhasebe tespitinde kullanılan modelleri, şirketlerin yapabilecekleri yaratıcı muhasebe uygulamalarını, yaratıcı muhasebeye açık konuları, ve seçimlik politikalar üzerinden mevcut kullanılmakta olan yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya koymaktır.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde, yaratıcı muhasebe ve hileli raporlama ile ilgili, ulusal ve uluslararası çalışmalara değinilmiştir. İkinci bölümde, yaratıcı muhasebenin ortaya çıkışına, uygulama nedenlerine, amaçlarına, hile kavramına, hileli finansal raporlamanın nedenlerine, yaratıcı muhasebe stratejilerine, tahmin modellerine ve tekniklerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise; seçilmiş olan, maddi ve maddi olmayan duran varlıklar, yatırım amaçlı gayri menkuller ve

ertelenmiş vergi politikalarındaki yaratıcı muhasebe uygulamalarına yer verilerek yaratıcı muhasebe uygulamalarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE VE HİLELİ RAPORLAMA İLE İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

İşletmelerde finansal tabloların hazırlanması, içeriği ve şekiline ilişkin kararların alınması işletme yönetimine aittir. Ancak işletmeler hazırlamış oldukları finansal tabloları, temel kavramlara, genel muhasebe ilkelerine, muhasebe standartlarına ve yasal düzenlemelere uygun ve nizami bir şekilde hazırlamak ve finansal tablo kullanıcılarının kullanımına sunmak durumundadır. Lakin iyi niyetli olmayan işletme yöneticileri, kendi çıkarları için finansal tabloları, muhasebe ilke ve standartlarında, yasal düzenlemelerde bulunan açıklıklardan ve esnekliklerden yararlanarak, işletmelerin finansal performansını gösteren gelir tablosunu, finansal durumu gösteren bilançoyu ve nakit yaratma gücünü gösteren nakit akım tablosunda yer almakta olan bilgileri manipüle edebilirler (Ocak ve Güçlü, 2014: 124).

Tezimizin birinci bölümünde yukarıda bahsedilmiş olan, işletme yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda yapmış oldukları yaratıcı muhasebe ve hileli raporlarla ilgili akademik çalışmalara yer verilecektir. Yaratıcı muhasebe, hile ve mapilyasyon konuları ile ilgili literatür incelendiğinde, günümüze kadar bir çok çalışmanın yapıldığı göze çarpmaktadır. Yapılmış olan söz konusu çalışmalar;

1.1. ULUSAL ÇALIŞMALAR

Müge SALTOĞLU' nun yazmış olduğu “Yaratıcı Muhasebede Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü ve Enron Örneği” makalesinde, döneminin en önemli olayı olan Enron Corporation skandalı üzerinden, yaratıcı muhasebe uygulamalarını incelemiştir. Saltoğlu çalışmasında, şirketlerin çıkar grupları olan hissedarlar, kreditorler ve yatırımcıların şirketin mali tablolarındaki raporlara göre karar almakta olduğunu, ancak işletme yöneticilerinin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin ve standartlarının sunmuş olduğu esnekliklerinden faydalanılarak, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile birlikte finansal tablolarda sunulmuş olan bilgilerin güvenilirliğinin azaldığının vurgusunda bulunmuştur. Bu bilgilerin güvenilirliğinin sarsılmış olduğunun en büyük örneğinin ise Enron Corporation olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, Enron Corporation aracılığı ile özel amaçlı şirketlerinin nasıl manipülasyona

uğradığını ve söz konusu olan skandalın sermaye piyasasına olan etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, Enron skandalı ile görüleceği üzere, yaratıcı muhasebe uygulamalarının negatif yönde etkilerinin olduğu açıklanmıştır (Saltoğlu, 2003: 107-114).

Cemal KÜÇÜKSÖZEN ve Güray KÜÇÜKOĞLU, yayınlamış oldukları “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma” makalesinde, temelde finansal manipülasyonun nedenleri, yöntemleri, amaçları ve teknikleri konusu üzerinde durmuşlardır. Türkiye’deki işletmelerin finansal manipülasyonunu ortaya çıkarmak için bir model geliştirmişlerdir. Bu model için borsada işlem gören işletmelerin finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmak adına Beneish modeli revize edilmiştir. Bu bağlamda yapılmış olan test modeli ile finansal bilgi manipülasyonun önüne geçebilmek için yeni düzenlemelerin yapılması veya mevcut uygulanan düzenlemelerin gelişmesi gerektiğinin üzerine durmuşlardır (Küçüksözen ve Küçükoğlu, 2004: 1).

Rıdvan BAYIRLI, 2002 yılında Enron Corporation şirketinin iflasının ardından yaşanan denetim skandalları ile birlikte yaratıcı muhasebe ve muhasebe etik tartışmalarını dikkate alarak, “Yaratıcı Muhasebe Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama” konulu doktora tez yazmıştır. Tez beş bölümünden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, muhasebe teorisi, muhasebe etiği, muhasebe manipülasyonları kavramları hakkında bilgi vermiştir. İkinci bölümde, yaratıcı muhasebe kavramının çeşitli tanımlamalarına, yaratıcı muhasebe uygulamalarına neden olan faktörlere, yaratıcı muhasebenin manipülasyon görünümünde olan uygulamalarının tespiti ve kamuya bildirilmesi sonucunda ne gibi sonuçların ortaya çıktığı konuları belirtmiştir. Üçüncü bölümde, yaratıcı muhasebeye karşılık olarak, finansal bilgi kullanıcılarının pozisyonları açıklanmış ve yaratıcı muhasebenin hangi muhasebe uygulamaları ile yürürlüğe girdiği, muhasebe standartlarının oluşum sürecinden yaratıcı muhasebenin nasıl etkilendiği, ülkemizde ki yasal çerçevenin ne derece de yaratıcı muhasebe uygulamalarına izin verdiği konularına değinilmiştir. Dördüncü bölümde, yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespit edilmesinde rol oynayan teknikler ve modeller, modellerin varsayımları ortaya koymuştur. Tezin son bölümü olan beşinci bölümde ise, yaratıcı muhasebenin tespit edilmesinde yaşanan sorunlar, söz konusu olan sorunların aşılması ve manipülatör işletmeler ile manipülatör olmayanları ayırtma açısından tahakkuk değişkenliğinin nasıl kullanıcılağının araştırılmasına yönelik

istatistiki örnek çalışma yapılmıştır. Tez çalışmasının sonunda, yaratıcı muhasebenin tespitinde kullanılan modellerden, Beneish Modeli'nin Türkiye'deki şartlara uygun olduğu ve bu modelin Türkiye'de ki işletmeler üzerine uygulanabileceği yargısına ulaşılmıştır (Bayırlı, 2006: 1-2).

Nermin ÇITAK, “ Hileli Raporlamada Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama” adlı yayınlamış olduğu doktora tezinde, muhasebe politikalarında ki esneklik ve aynı zamanda yetersizlik durumlarından dolayı finansal tabloların farklı bir şekilde hazırlanması, sunulması ve yorumlanmasının gerektiğini vurgulamıştır. Bu esnekliklerden ve yetersizlikten, yararlanmanın; “yaratıcı muhasebe” faaliyeti olarak adlandırılmakta olduğunu ve bunun işletmelerin gerçek durumunu görmemize engel olmasının temel nedeninin ise altında hile yatan yaratıcı muhasebe uygulamaları olduğunu ve bunların neler olduğunu, ülkemizde ki uygulamalar açısından bir tespit yapmak amacı ile incelemiştir. Bu amaç doğrultusunda tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tez konusuna dair genel kavramlara, ikinci bölümde, yaratıcı muhasebe uygulamalarının teknikleri, göstergeleri, dünya üzerinde ki dikkat çekici örneklerine , üçüncü bölümde yaratıcı muhasebe uygulamalarının önlenmesi için dünya ve ülkemizdeki düzenlemeler, dördüncü bölümde ise ülkemizdeki yaratıcı muhasebe uygulamalarının durumundan ve ülkemizde yaratıcı muhasebe uygulamasına örnek teşkil eden bir şirket üzerinden yaratıcı muhasebe uygulamaları açıklanmıştır. Çalışmanın sonucunda, yaratıcı muhasebenin kazanç yönetiminde dahil olmak üzere gereçeğe uygun olmayan değer, yanıltıcı bilgilerin sunulması anlamına geldiğinin, kısa vadede yaratıcı muhasebe uygulayan taraflara menfaat sağlasada uzun vadede tüm taraflar için önemli zararların oluşmasına neden olan uygulamalar olduğu sonucuna varılmıştır (Çıtak, 2007: 2-186).

Ahmet BAYRAKTAR'ın “ Türkiye'de Muhasebe Hileleri Tarihi” adı ile hazırlamış olduğu tezde, muhasebe hilelerinin tarihsel süreci belirtilmiştir. Son yıllarda yaşanmış olan skandallar, muhasebe ve denetim alanlarının etkinliğinin tartışılmasına sebep olmuştur. Günümüzde hile yöntemleri sürekli değiştirilirken, buna karşın hilelerin önlenmesi içinde, birçok teknik geliştirilmiştir. Tezde hilenin nedenleri ve uygulanan yöntemleri için, Türkiye'de yaşanmış muhasebe skandallarını analiz ederek gerekli incelemeler yapılmıştır. Tezin ilk bölümünde muhasebe hilelerin tanımı, nedenleri, teknikleri açıklanmıştır. İkinci bölümünde ise dünyada meydana gelen skandallar ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Üçüncü kısımda da

Türkiye'de meydana gelen skandalların yansımalarına ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bayraktar tezinin sonuç bölümünde ise, Türkiye'de ki muhasebe hilelerinin temel amacının, vergi kaçakçılığı ve yolsuzluk olduğu tespitini ortaya koymuştur (Bayraktar, 2007: 165).

Nermin ÇITAK, “Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama Mıdır?” adlı makale çalışmasında, hile kapsamında yer alan yaratıcı muhasebe faaliyetlerinden ve yaratıcı muhasebe ile ilgili ortaya çıkardığı sonuçlardan bahsetmiştir. Bu kapsamda makalesinde, yaratıcı muhasebe uygulamalarının ve faaliyetlerinin finansal bilgi manipülasyonu kapsamında değerlendirilip değerlendirmediğini, yaratıcı muhasebe kavramının tanımını, amacını ve yaratıcı muhasebe uygulamalarının sonuçlarını incelemiştir. Yapılan çalışmada hile kavramı ile yaratıcı muhasebe ilişkisi, yaratıcı muhasebe uygulama teknikleri ile hileli finansal raporlama arasındaki mevcut ilişki ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Makalenin sonuç kısmında yaratıcı muhasebe uygulamalarının hileli finansal raporlama olduğu kanaatine varılmıştır (Çıtak, 2009: 81-104).

Musa ARI ise “Finansal Raporlama Skandalları ve Mali Tabloların Güvenirliliği” çalışmasında, finansal tablolara olan güveni incelenmiş ve finansal tablolara olan güven eksikliğinin nedeni ile muhasebe skandallarına yer vermiştir. Çalışmada finansal tablolarda ki güven eksikliğinin nedeninin, dünyada yaşanmış olan skandalardan kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu sebeple çalışmada dünya üzerinde yaşanmış en büyük skandal olan Enron Corporation, MCI WorldCom gibi olaylara yer verilerek finansal tablolara neden olan güven eksikliği analiz edilmiştir. Analizin sonucunda işletmelerde ki yöneticilerin denetimde yapmış oldukları başarısızlıkların finansal tablolara karşı olan olan güven zedelenmesinin temelini oluşturduğu kanısına varılmıştır (Arı, 2009: 1-6).

Ergün KÜÇÜK ve Şaban UZAY’ın yayınlanmış oldukları “Hileli Finansal Raporlamanın Oluşumu Ve Doğurduğu Sorunlar” adlı makalede, finansal raporlama hilelerinin ortaya çıkışı, amaçları, nedenleri, teknikleri gibi kavramlar açıklanmış. Hileli finansal raporlamanın ortaya çıkardığı sorunlar incelemiştir. Finansal tablolara karşı yapılmış olan hileler, finansal bilgi kullanıcılarının güvenini zedelemektedir. Bu durumdan dolayı makalede, finansal tablolarda hileleri önleyici çalışmaların yapılması gerektiği savunulmaktadır. Bu düşünce ile birlikte makalede,

finansal raporlamanın ortaya çıkma süreci, nedenleri, gerekçeleri, teknikleri gibi kavramlar açıklanmış ve ayrıca finansal bilgi manipülasyonunun ortaya çıkarmış olduğu sorunlar ifade edilmiştir. Çalışmanın sonucunda edinilen bulgularda, finansal raporlama hilelerinin, CEO ve CFO gibi üst düzey şirket yöneticileri ile bağlantısının olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu finansal hilelerden kurtulmanın, kaçınmanın yolu olarak ise hile önleyici çabalara yönelmek gerekliliği vurgulanmıştır (Küçük ve Uzay, 2009: 255).

Nuri AVŞARLIGİL tarafından hazırlanmış olan “Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri Ve Beneish Modeli İle Bir Uygulama” yüksek lisans tezinde, çıkar gruplarının ihtiyaç duydukları finansal bilgilerin, finansal tablolara aktarılma kısmında, yasal mevzuattaki açıklıklar kullanılarak finansal tabloların nasıl etkilendiği konusunda inceleme yapmaktadır. Tezin, ilk bölümde finansal tablolar, özellikleri ve finansal tabloda kullanılan bilgilerin nitelikleri açıklanmış, ikinci bölümünde yaratıcı muhasebe kavramını tanımlanarak yaratıcı muhasebe uygulamalarının gerçekleştirilmesi için gerekli olan ekonomik ve sosyal ortama, yaratıcı muhasebe yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise, Beneish modeli kullanılarak BIST’te işlem gören tekstil firmalarının yaratıcı muhasebe uygulamalarını uygulayıp uygulamadığı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, 20 adet işletmenin 2 tanesinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmadığı, 3 tanesinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma olasılığının bulunduğu, 9 tanesinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma olasılığı hakkında ciddi oranda bulguların olduğu ve 6 tanesinin de yaratıcı muhasebe yapma olasılığı hakkında çok önemli bulguların bulunduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Avşarlıgil, 2010: 1-106).

Barış Yaşam YAĞBASAN’ın 2010 yılında ki “Hileli Finansal Raporlama Aracı Olarak Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama” adlı yüksek lisans tezinde, 1980 yılından sonra dünya genelinde yaşanan muhasebe skandallarının artmasıyla, yaşanan hileli finansal raporlama ve yaratıcı muhasebe uygulamalarının sonuçlarının neler olduğunu ortaya koymak ve ülkemizde ki uygulamalar açısından bir tespit yapabilmek adına çalışmalar yapmıştır. Söz konusu olan tez üç bölümden oluşmakta olup, birinci bölümünde finansal tablolar incelenmiş. İkinci bölümde yaratıcı muhasebe tanımlanmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise hileli finansal raporlama ile yaratıcı muhasebe uygulamaları üzerine örnek uygulamaya yer verilmiştir.

Çalışmanın sonucunda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının ve aynı zamanda gerçeğe uygun olmayan yanıltıcı bilgilerin işletmelere kısa vadede yarar sağladığı ancak uzun vadede tüm gruplar ve çıkar odakları için önemli zararların oluşmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır (Yağbasan, 2010: 3-80).

Öznur ÇORBACI DOĞAN yayınlamış olduğu “Yaratıcı Muhasebe ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Uygulama” adlı tez çalışmasında, yaratıcı muhasebe kavramı ve yaratıcı muhasebe uygulamaları ile bağımsız denetim arasındaki ilişki ile birlikte Türkiye’deki işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarını da ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, Küçüksözen’in Beneish modelini revize ederek geliştirmiş olduğu model üzerinden, Borsa İstanbul’da işlem gören şirketlerin 2007 ve 2008 yıllarında yaratıcı muhasebe uygulamaları tahmin edilmeye çalışılmıştır. BIST ve Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) verileri ile geliştirilmiş olan modelin sonuçları karşılaştırılarak modelin tahmin gücü ile BIST ve SPK’ya göre 2007 ve 2008 yıllarında yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran şirketler tespit edilerek bağımsız denetim faaliyetinin etkinliği araştırılmıştır. Aynı zamanda yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran şirketlerin, uygulamış oldukları yaratıcı muhasebe uygulamalarını örnek olarak sunmuştur. Çalışmanın sonucunda, modelin yaratıcı muhasebe uygulamalarına karşı tahmin gücünün 2007 yılı için %55, 2008 yılı için %63 olduğu tespit edilmiştir. Bahsedilen iki yılda da yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran 7 şirket olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ülkemizde ki bağımsız denetim uygulamalarının yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır (Doğan, 2011: 111).

Özgür ÇATIKKAŞ tarafından gerçekleştirilmiş olan “İşletmelerde Mali Tablo Hileleri” adlı çalışmada, şirket yöneticileri tarafından yapılan mali tablo hileleri incelenmiştir. Bu çalışma dört bölümden oluşmakta olup, ilk bölümünde hileye ilişkin tanımlamalar ile genel kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde hilenin çeşitleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde, mali tablo hileleri, hilelerin doğası, hileye başvuran kişilerin kişilikleri ile hilelere ilişkin istatistiksel bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü ve sonuncu bölümünde ise, hilelerin ortaya çıkarabilmesi için denetçilerin, üst düzey yöneticilerin ve çalışanların hile ile ilgili belirtileri iyice gözden geçirmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Kesin bir şekilde delil elde edilene kadar hile ile ilgili konularda tedbirli olunması gerektiğinin, bu sayede

sonrasında oluşabilecek hile ve kasıt unsularından şirketin büyük ölçüde korunabileceği sonucuna varılmıştır (Çatıkkaş, 2011: 18).

Anıl GACAR'ın Mali Çözümler Dergisi'nde yayınlamış olduğu “ Ekonomik Krizler Sonrası Yaşanan Şirket İflasları Ve Yaratıcı Muhasebe İlişkisi” makalesinde, muhasebe bilgilerinin, ekonominin durumu ve ekonominin gidişatı için öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca şirketlerin manipülasyon işlemleri için kullandıkları yaratıcı muhasebe uygulamalarına değinilerek, yaratıcı muhasebe uygulamalarına örnekler verilmiştir. Çalışmanın sonunda, yaşanmış olan ekonomik krizlerin temelinde, işletmelerin sahip oldukları bilgileri ilgili çıkar gruplarına doğru bir şekilde sunmaması, Türkiye’de muhasebe bilgileri noktasında yapılmış olan hilelerin genel olarak bankalarda gerçekleşmesi, bu durumun mevduat sahiplerinin bankalara olan güvenini olumsuz etkilediği ve söz konusu olan bu durumdan dolayı bankacılık sisteminde köklü değişiklikler yapılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. (Gacar, 2012: 73-82).

Serkan TERZİ tarafından “ Hileli Finansal Raporlama Önleme ve Tespiti: İMKB İmalat Sanayiinde Bir Araştırma” çalışmasında, mali denetim, muhasebe, hile ve hile skandalları hakkında bilgi vermiştir. Bunun yanında finansal tablo manipülasyonlarının örnekler ile açıklamalarına yer verilmiştir. Terzi’ye göre finansal tablolarda yapılan hilelerin artması ile denetçilerin sorumlulukları artmaktadır. Bu sebeple çalışmasında denetim gerekliliğinin nedenlerinden ve denetçilerin sorumluluklarından bahsetmiştir. Yapılan finansal raporlamadaki hilenin önüne geçmek için, denetimi gerçekleştirenlerin görevlerine ve işletme yöneticilerinin rollerine değinilmiştir. Finansal raporlama hilelerinin tespiti için gerekli olan yöntemler de ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır (Terzi, 2012).

Mahmut YARDIMCIOĞLU ve Şebnem ADA ise yapmış oldukları “Kronolojik Bir Sıralamayla Muhasebe ve Finansal Raporlamada Usulsüzlük ve Skandallar” çalışmasında ilk çağlardan günümüze kadar geçen sürede, yaşanmış olan muhasebe skandallarını kronolojik bir şekilde ve aynı zamanda ayrıntılı şekilde incelemiş, söz konusu olan bu skandalların ortaya çıkışının temelini oluşturan nedenleri analizi etmeyi amaçlamıştır. Bu sebeple ilk olarak muhasebe skandalları kavramının tanımlanmasına, sonrasında ise skandallar konusuna, çalışmalarında ayrıntılı bir şekilde yer vermişlerdir. Çalışmanın sonunda, günümüzden itibaren

daha fazla skandal meydana gelmemesi adına yeni standartların getirilmesi ve yapılan denetimlerde daha çok hassasiyet gösterilmesi gerektiği düşüncesi savunulmuştur (Yardımcıoğlu ve Ada, 2013: 43-53).

İdris VARICI ve Bünyamin ER'in yapmış olduğu "Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulaması" adlı makalede, işletmelerin finansal tablolarının güvenilir bir şekilde yayınlanmasının çıkar grupları için önemine değinmek amacıyla, BIST 100 de faaliyet gösteren imalat işletmelerinin muhasebe manipülasyonu yapıp yapmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. BIST 100 de faaliyet gösteren imalat işletmelerinin muhasebe manipülasyonu yapıp yapmadığının tespiti için, muhasebe manipülasyonunda en etkili yöntemlerden olan Beneish yönetimi kullanılmıştır. Toplam 39 adet işletmenin, 20 tanesinde muhasebe manipülasyonu olma ihtimali ortaya çıkmıştır. Muhasebe manipülasyonuna neden olan firma performans ölçüleri araştırıldığında, aktif devir hızı, finansman oranı ve faaliyet kâr marjının etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Varıcı ve Er, 2013: 43).

Davut AYGÜN tarafından 2013 yılında kaleme alınan "Yaratıcı Muhasebe Stratejileri" makalesinde muhasebenin, işletmenin çıkar gruplarının bilgilendirilmesi konusunda en önemli araç olduğunu, ancak işletmelerin bazı durumlarda içinde buldukları faaliyetleri, gerçekçi bir şekilde sunmaktan kaçınabileceğini, söz konusu durumlardan kaçınmak isteyen işletme yöneticilerin, muhasebe alanındaki mevcut olan esnekliklerden yararlanarak bu faaliyetlerde bulduklarını belirtmektedir. Bu düşünceden hareket ile, Aygün makalesinde yaratıcı muhasebe stratejilerinden bahsetmiştir. İlgili stratejilerden en çok tercih edilenlerin; gelirlerin arttırılması, giderin azaltılması, borçların azaltılması ve varlıkların arttırılması, borçların azaltılması ve nakit akışının arttırılması olduğundan bahsetmiştir. Makalede, yaratıcı muhasebe uygulamalarında en çok kullanılan stratejilerden ve bu stratejilerin etkilerinden bahsedilmektedir (Aygün, 2013: 49).

Murat OCAK ve Fırat Çoşkun GÜÇLÜ tarafından "Muhasebe Manipülasyonu: Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kâr ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve" adlı çalışmada, muhasebe manipülasyonu konusunda, mevcut görüş farklılıklarının temelini oluşturan hile, kâr yönetimi, yaratıcı muhasebe gibi kavramlar kendi alanlarında detaylı bir şekilde sınıflandırılarak, muhasebe manipülasyonu ile ilgili çerçeve bir çalışma yapılması amaçlanmıştır. Yapılan

çalışma ile, muhasebe manipülasyonu ile muhasebe manipülasyonu kavramının kişilere göre tanımlamalarına yer verilerek, muhasebe manipülasyonuna ayrıntılı bir şekilde açıklama getirilmiştir. Ayrıca çalışmada muhasebe manipülasyonunun yanında hile kavramının tanımlamasına da yer verilmiştir. Yaratıcı muhasebe, yaratıcı muhasebe ve hile ilişkisi, yapılan manipülasyon yöntemleri gibi konulara ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.(Ocak ve Güçlü, 2014: 123).

Yusuf DİNÇ ve Selim CENGİZ “ Muhasebe Denetiminde Hata ve Hilelinin Denetçi Etiği Açısından İncelenmesi: Enron Skandalı Örneği” isimli çalışmada, denetimde meydana gelen hata ve hile konusuyla denetçi arasında meydana gelen ilişkinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Enron skandalı temel alınarak çalışma ilerlemiştir. Enron konusunun esas alınmasının temel nedeni, ABD ve dünyada skandal konusunda en önemli olay niteliğine sahip olması ve bu olay ile birlikte denetim kavramına değinilmesidir. Denetimde yapılan hilelere ve hatalara örnek verilerek aralarındaki ilişki anlatılmıştır. Çalışmanın sonucunda hata ve hile kavramlarıyla denetçinin etkili bir şekilde ilişkisi olduğu kanısına varılmıştır (Dinç ve Cengiz, 2014: 221-233).

İzzet AKGÜN yapmış olduğu “ Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Finansal Raporlamaya Etkileri: Adana ve Kayseri İllerinde Bulunan Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Araştırma” yüksek lisans tezinde, İşletmelerde finansal olan ve finansal olmayan verilerin, muhasebe ilke ve standartları ile yasal mevzuat sınırları içerisindeki eksiklerden ve esnekliklerden yararlanarak gösterilmesi için yapılmış olan yaratıcı muhasebe uygulamalarından bahsedilerek muhasebe meslek mensuplarının bu konu hakkındaki bilgi düzeyi ölçülmeye çalışılmıştır. Yine yaratıcı muhasebenin finansal raporlara etkileri araştırılmıştır. İlgili çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü, finansal raporlama, manipülasyon, muhasebe hatası hakkında genel bilgiler içermektedir. İkinci bölümünde, yaratıcı muhasebe kavramından bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde, yaratıcı muhasebenin çıkar gruplarına ve finansal raporlara olan etkisinden, dördüncü bölümde finansal raporlama skandallarından, beşinci bölümde ise meslek mensuplarına yönelik uygulamalardan bahsedilmiştir. Çalışmanın sonucunda; yaratıcı muhasebe uygulamaları konusunda ki anket çalışmasında, Adana ilinde %52,9 oranında, Kayseri ilinde %52 oranında, muhasebe meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe konusu ile ilgili bilgisi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yaratıcı muhasebe uygulama nedenleri olarak, Adana ilinde

%85,7 oranında işletmelerin durumunu olduğundan daha iyi göstermek ve aynı zamanda daha az vergi ödemek gösterilmiştir., Aynı cevaplar Kayseri ilinde ise %86 oranında verilmiştir.(Akgün, 2014: 1-197).

Menduh ATAN, finansal tablo okuyucuları için yaratıcı muhasebe tekniklerini ve yöntemlerini seçmiş olduğu muhasebe politikaları ile birlikte, “Yaratıcı Muhasebe Teknikleri İle Finansal Tablo Manipülasyonu ve Örnek Uygulamalı Finansal Tablolar” konulu yüksek lisans tez yazmıştır. Bu amaç doğrultusunda tezinin birinci bölümünde UFRS/TFRS ve UMS/TMS uygulamalarına genel bir giriş yaparak, UFRS/TFRS ve UMS/TMS açısından muhasebe uygulamalarının kavramsal çerçevesi ve finansal tablolar ile ilişkisi, yaratıcı muhasebe tanımının üzerinde durmuştur. İkinci bölümde maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ile yatırım amaçlı gayrimenkullerin muhasebeleştirilme işlemi sonrasındaki ölçümünü UFRS/TFRS ve UMS/TMS uygulamalarındaki muhasebe politikaları üzerinden halka açık şirketlerden örnek finansal bilgiler sunulmuştur. Üçüncü bölümünde, UFRS/TFRS ve UMS/TMS uygulamalarına yer verilerek yaratıcı muhasebe teknikleri sunulmuş ve örnek uygulamalara yer verilmiştir.Sonuç olarak yaratıcı muhasebenin önüne geçebilmek için ilk olarak işletme yöneticilerinin disipline olması gerektiği ve yasal düzenlemeler yapılması gerektiğine kanaat getirmiştir (Atan, 2015: 3-169).

Seyhan ÖZTÜRK, “Muhasebe Hileleri ile Mücadelede Kontrol Öz Değerlendirmenin Rolü ve Bir Uygulama” adlı doktora tezinde, günümüzde değişen teknoloji ile birlikte piyasa şartlarının da değişmesi sonucunda işletmelerin kontrolünün tek bir merkez altında yapılmasının giderek zorlaştığından ve artan hile olaylarının karşısında iç kontrol sisteminin öneminden bahsetmiştir. İşletmelerin finansal tablo bilgilerinin güvenilirliği, makul sunumu ve belirlenen amaca ulaşmanın en etkin yolu iç kontrol sisteminin sağlıklı bir şekilde işlemesidir. İç kontrol sisteminin etkin metodlarından biri de Kontrol Öz Değerlendirme Tekniğidir. Bu metod güncel ve yeni bir metottur. Kontrol Öz Değerlendirme Tekniğinin ana temel olarak alındığı tezin birinci bölümünde hile ve muhasebe hilesi kavramlarından, hilenin özelliklerinden, hata ile hilenin ayrımından, hile yapmaya iten nedenlerden, hilenin önüne geçmek için yapılabileceklerden, ikinci bölümde hilenin önüne geçmek adına iç kontrol sisteminden, iç kontrol sisteminin türlerinden, iç kontrol sistemini oluşturan bileşenlerden, üçüncü bölümünde Kontrol Öz

Değerlendirme Tekniği'nden, dördüncü bölümünde Kontrol Öz Değerlendirme Tekniği'nin kullanılmasından, muhasebe ile mücadelede için anket çalışmasından bahsedilmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda Kontrol Öz Değerlendirme uygulamasında bulunan işletmelerin iç kontrol sistemlerinde artı değer sağlayacağı, denetçilerin hile ve hata yapma olasılığının düşük olacağı ve bu sayede daha gerçekçi güvenilir raporların üretilmesine katkıda bulunacağına sonucuna varılmıştır (Öztürk, 2015: 2-177).

Tuğba DÖLEN, tarafından kaleme alınmış olan; “Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları Açısından Borsa İstanbul’da İşlem Gören Gıda Sektöründeki Şirketler Üzerine Bir Uygulama” adlı makalede, halka açık olan şirketlerin; daha az maliyetli kaynak sağlamak, daha az vergi ödemek , daha çok kâr dağıtımını yapmak ve firma değeri ile hisse senedi değerini yükseltmek amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurup başvurmadıklarını test etmek için Beneish TR modeli kullanmıştır. Bu model ile Borsa İstanbul’da 10 yıldır işlem gören gıda sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin, 2013-2014 yılları arasında yaratıcı muhasebe yöntemlerine başvurarak finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 10 yıldır BİST’te işlem gören 13 şirketin sadece 2 tanesinde yaratıcı muhasebe uygulamasına ilişkin bulgulara rastlanmamıştır. Çalışmaya konu olan diğer 11 şirketin, 2 tanesinin yapma olasılığının bulunduğu, 5 tanesinin yapma olasılığı konusunda ciddi bulgulara ulaşıldığı, 4 tanesinde yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma olasılığı noktasında çok önemli bulgulara rastlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Dölen, 2016: 576-586).

Yusuf TEPELİ ve Burak KAYIHAN’ın “Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli İle Tespit Edilmesi: Bist Gıda Maddeler Sanayi Sektörü’nde Bir Uygulama” makalesinde, hisse senetleri ile borsada işlem gören şirketlerin manipülasyon yapma ihtimali ortaya konulmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda BİST Gıda Maddeler sanayisinde yer alan 25 işletmenin finansal tabloları ele alınmıştır. Tabloları ele alınan işletmelerin Beneish Modeli ile manipülasyon yapıp yapmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edinilen bulgulara göre, 7 işletmenin yaratıcı muhasebe uygulamaları ve muhasebe manipülasyonu yaptığına dair bir şüphenin olmadığına, 4 işletmenin manipülasyon yapma ihtimalinin bulunduğuna, 5 işletmenin manipülasyon yapma ihtimali

noktasında ciddi bulguların olduğuna, 9 işletmenin manipülasyon yaptığına dair çok ciddi bulgular tespit edilmiştir (Tepeli ve Kayıhan, 2016: 245).

Cevdet KIZIL, İsmail Erkan ÇELİK, Vedat AKMAN ve Sevda ŞENER'in yayınlamış oldukları “Yaratıcı Muhasebe Yöntemleri Ve Finansal Bilgilerin Manipülasyonu: Profesyonel Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Bir Uygulama” adlı makalede; manipülasyon, hile, muhasebe hileleri ve finansal bilgilerin manipülasyonu gibi kavramlara değinerek, yaratıcı muhasebe hileleri ile finansal bilgi manipülasyonunun yöntemlerine odaklanılmıştır. Çalışmanın temelini oluşturan araştırmanın uygulama kısmında ise, Serbest Mali Müşavir ve denetim faaliyetinde bulunan meslek mensuplarına, yaratıcı muhasebe hilelerini kapsayan mülakat soruları yöneltilmiştir. İlgili gruplara yöneltilmiş olan mülakat sorularının cevaplarına göre, muhasebe manipülasyonları yapılma nedenleri olarak; “iç denetimlerinin yetersizliği, bağımsız denetim faaliyetlerinde bulunan ekibin yetersizliği, işletme yöneticilerin menfaatleri, zayıf bir yönetim organizasyonunun olması, çalışanların kendi beklentileri ve kariyerleri, işletmelerin çıkar gurplarına mali tablolarının kabul edilebilir olduğunu göstermek” sonuçlarına ulaşılmıştır (Kızıl,Çelik,Akman ve Şener, 2016: 1-15).

Suphi ASLANOĞLU, Selim CENGİZ, Yusuf DİNÇ, Şükrü Dilsiz'in ortaklaşa yapmış oldukları “ Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST’te Bir Uygulama” isimli makale çalışmasında; yaratıcı muhasebe uygulamalarının bağımsız denetim kalitesi üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacı güdülmüştür. Bu amaç doğrultusunda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının işareti olan ihtiyari tahakkuklar kullanılmış, ihtiyari tahakkukları da “Düzeltilmiş Jones Modeli” ile hesaplamışlardır. Bağımsız denetimin kalite ölçüsü olarak ise, denetim firmasının büyüklüğü, denetim görüşü, baş denetçinin değişmesi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ise; isteğe bağlı tahakkuklar, yaratıcı muhasebe uygulamaları ve bağımsız denetim kalitesi ile ilgili değişkenler arasında anlamlı bir bağlantıya ulaşılamamıştır (Aslanoğlu, Cengiz, Dinç ve Dilsiz, 2016: 1-21).

Bora ERALP, “Yaratıcı Muhasebe Kapsamında Halka Arz Seferberliği” makalesi ile, yaratıcı muhasebe kavramı, bilanço, gelir tablosu, nakit akımı tablosu kavramı ile yaratıcı muhasebe yöntemlerini ele alınarak; 2010, 2011 ve 2012 yılında halka açık olan işletmelerin Beneish Modeli ile yaratıcı muhasebe uygulamasına

başvurup başvurmadığının tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, işletmelerin 2010, 2011, 2012 ve 2013 dönemlerinde ki yıllık finansal tabloları değerlendirilmeye alınmıştır. Beneish modeli uygulaması esnasında belirlenmiş olan finansal oranların yanında, dört tane de bağımsız değişken modeli kapsama alınmıştır. Çalışma sonucunda, halka arz seferberliği kapsamında, halka açık olan işletmelerin esas faaliyetleri dışındaki finansal gelirlerinin satışlara oranı endeksi (FDS) ve borçlanma yapısındaki değişim endeksi (BYE) bağımsız değişkenleri %90 güven seviyesindedir ve bu istatistiki olarak anlamlı bir sonuç olup, yaratıcı muhasebe uygulamasına başvurup başvurulmadığı konusunda gösterge teşkil edebilecek bir sonuca ulaşılmıştır. Diğer bağımsız değişkenler %90 güven seviyesinin dışına çıkmasından dolayı yaratıcı muhasebe uygulamasına başvurup başvurulmadığı konusunda gösterge teşkil etmemektedir (Eralp, 2017: 2-15).

Murat TÜRK ve Mihriban Çoşkun ARSLAN'ın yapmış oldukları “Yöneticileri Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına İten Nedenler ve Bir Şirket Örneği” adlı makele çalışmasında, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile birlikte şirketlerin finansal mali tablolarını farklı bir şekilde hazırlanmasının sonucunda yaşanan skandalarda, muhasebe politikalarının yanında muhasebe politikalarını kendi menfaatleri doğrultusunda kullanan şirket yöneticilerinde önemli etken olduğunu saptamış, bu nedenle de çalışmalarında şirket yöneticilerini, yaratıcı muhasebe uygulamalarına iten nedenleri araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda şirket yöneticilerini yaratıcı muhasebe uygulamalarına iten nedenler olarak; büyüme ve hasılat hedefi baskısı, yöneticilerinin kariyer çıkarları, yüksek kazanç beklentisi nedenlerine ulaşılmıştır (Türk ve Arslan, 2017: 91-1006).

Burcu NAZLIOĞLU tarafından “Yaratıcı Muhasebe ve Bankalar Üzerinde Bir Uygulama” doktora tezinde, hile ve yaratıcı muhasebe uygulamalarının bankalar üzerine etkisi incelemiştir. Yayınlanmış olan doktora tezi üç bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümünde finansal bilgi, finansal bilgi manipülasyonu ve hile kavramları üzerinde durulmakla birlikte, ilgili tanımlamalar ile açıklamalar yapılmıştır. İkinci bölümünde, manipülasyon, yaratıcı muhasebe, hile kavramlarının sınırlarının çizmesi amaçlanmakla birlikte yaratıcı muhasebe uygulamaları ile geniş bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca yaratıcı muhasebenin etik boyutuda incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümünde, yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespiti için; 2009-2016 yılları arasında borsa da işlem gören bankalar ve özel finans kurumlarındaki

özel tahakkukların, kârı farklı göstermede yaratıcı muhasebe kullanıp kullanılmadığı tespiti için heterojen panel regresyon modeli kullanılmıştır. Tezde yapılan araştırma sonucunda, sermaye yönünden güçlük çeken bankaların sermaye yönetimi faaliyetinde bulunduğu tespit edilmiştir (Nazlıoğlu, 2018: 1-135).

1.2. ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

Kamal NASER ve Maurice PENDLEBURY, “A Note On The Use Of Creative Accounting” adlı çalışmalarında, yaratıcı muhasebe ve bilanço dışı bırakma faaliyetleri ile ilgili akademik çalışmaların yapıldığına ancak bu tür uygulamaların ne kadar sıklık ile işletmeler tarafından uygulandığına dair incelemeler yapmışlardır. Yaratıcı muhasebe deneyimlerine ilişkin olarak, üst düzey denetçilere anket uygulanmıştır. Anket çalışmasında, yaratıcı muhasebe uygulamalarının hangi işletme türlerinde çoğunlukla kullanıldığı, yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran işletme yöneticilerin ne gibi sonuçlara katlandığı üzerinde durmuşlar ve yaratıcı muhasebe uygulamalarının ortadan kaldırılması için gerekli olan işlemlerin neler olduğu ile ilgili sonuçlar elde etmişlerdir (Naser ve Pendlebury, 1992: 111).

Oriol AMAT ve Catherine GOWTHORPE, “Creative Accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues” adlı makalelerinde, yaratıcı muhasebenin etik unsurları, şirket yöneticilerinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma nedenleri ve yaratıcı muhasebe yöntemlerini ele almaktadırlar. Ayrıca makalenin sonunda ampirik bir çalışma yer almaktadır. Yapılan ampirik çalışmanın sonucunda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının yanıltıcı ve istenmeyen uygulamalar olduğu kanaatine varılmıştır. Yine makalenin sonunda yaratıcı muhasebe uygulamalarını azaltıcı önlemlere yer verilmiştir (Amat ve Gowthorpe, 2004: 1-14).

Andrew Holt ve Timothy Eccle, “Accounting Practice In The Post- Enron Era: The Implications For Financial Statements In The Property Industry”, adlı çalışmalarında, Enron Corporation skandalı faciası ve bunun dünya üzerindeki etkileri üzerinde durmuşlardır. Enron Corporation firmasının başarısızlığının altında yatan sebepler irdelenmiştir. Yaşanmış olan bu başarısızlığın ABD dışında herhangi başka bir ülkede yaşanıp yaşanmadığı incelenmiştir. Yapılmış olan çalışmanın sonucunda, Enron faciasının kritik faktörünün, yaratıcı ve manipülatif muhasebe uygulamaları olduğu görüşüne varmışlardır.(Holt ve Eccle, 2005: 326).

Catherine GOWTHORPE ve Oriol AMAT “Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation” adlı makalelerinde, finansal tabloların hazırlanmasıyla ilgili çıkar gruplarına bu tablolar ile sunulan bilgiler, ekonomik gerçekliğin görüşünü manipüle edecek bir konumdadır. Bu görüşten yola çıkarak, makalelerinde manipülatif davranışın iki ana kategorisini incelemişlerdir. Söz konusu olan bu iki kategori; makro ve mikrodur. “Makro manipülasyon” terimi, finansal tablo düzenleyicilerin lobiciliğini, çıkarları için daha elverişli olan yönetmelik oluşturmaya ikna etmek için tanımlanmaktadır. “Mikro manipülasyon” varlık düzeyinde ise önyargılı bir görünüm üretmek için, muhasebe rakamlarının yönetimini açıklamaktadır. Manipülasyon ise her iki kategoride finansal tablo hazırlayıcıları tarafından yapılan yaratıcılık girişimleri olarak görülmektedir. Çalışmada iki manipülasyon vakası analiz edilmektedir. İlk olarak, ABD’de muhasebe düzenleyicisine karşı önemli ve başarılı bir lobicilik vakası anlatılmaktadır. İkinci vakada ise, önyargılı raporlamanın varlık düzeyinde etkilerini göstermek için bazı İspanyol kazançlarındaki manipülasyon incelemektedir. Yapılan çalışma sonucunda manipülasyonların ahlaki açıdan kınanabilir olduğu sonucuna varılmıştır.(Gowthorpe ve Amat, 2005: 55).

Agrawal ANUP ve Sahiba CHADHA “Corporate Governance and Accounting Scandals”, adlı çalışmalarında, şirketlerin kazançlarını değişim yapılma ihtimallerinin olup olmadığını incelemişlerdir. İncelemelerde bulunmak üzere 318 firmanın kurumsal yönetim özelliklerini ölçen elle toplanan bir veri seti oluşturmuşlardır. Çalışmaların sonucunda, işletmelerin kazançlarının değiştirilmesinde bağımsız olduklarını ve aynı zamanda firmaların finansal uzmanları ne derecede yetkin ise kazanç ayarlama işlemlerinin zorlaştığını gözlemlemişlerdir (Anup ve Chadha, 2005: 371) .

Balaciu DIANA ve Pop Cosmina MÂDĂLINA “Is Creative Accounting A Form Of Manipulation?” adlı çalışmalarında; yaratıcı muhasebe uygulamalarının manipülasyon olup olmama durumunu incelemişlerdir. Bu kapsamda yaratıcı muhasebe uygulamanın nedenleri, bu uygulamaların yapılma nedenleri, uygulanan yöntemler karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve finansal raporlamada manipülasyon sonuçları ilişkilendirmiştir. Çalışmada yaratıcı muhasebenin yeni bir yöntem olmadığı ancak pahalı bir teknik olarak görüldüğünün ve yaratıcı muhasebe

uygulamalarının işletme için çok ciddi sorunlara yol açacağına sonucuna varılmıştır. (Diana, Mádálina, 2008: 935).

Diana BALACIU, Victoria BOGDAN ve Alina Beatrice VLADU “A Brief Review Of Creative Accounting Literature And Its Consequences In Practice” adlı çalışmalarında; yaratıcı muhasebe uygulamalarının işletmeler için önemi, işletmelere olan etkileri incelemeye çalışılmıştır. Bu konuya dair 1999- 2009 tarihleri arasında yaklaşık olarak 40 adet makale analizinde bulunulmuştur. Yine çalışmalarında, yaratıcı muhasebe kavramına, modern zamanda ilk olarak yaratıcı muhasebe tanımlanmasına, yaratıcı muhasebe uygulamalarının psikolojik yönden incelemelerine yer verilmiştir. Ancak yapılan araştırmanın sonucunda olumlu bir sonuç elde edememişlerdir (Balaciu,Bogdan ve Vladu, 2009: 17).

Valentin Ioan UŞURELU, Mioara MARIN , Alina Elena DANAILĂ, Daniela LOGHIN, “Accounting Ethics - Responsibility Versus Creativity” adlı çalışmalarında; yaratıcı muhasebe uygulamalarının artması ile muhasebe mesleğini profesyonel olarak yürüten kişiler için, muhasebe etiği kavramı önem kazanmıştır. Çalışmalarında yaratıcı muhasebe uygulamalarının nerelerde kullanıldığı, kullanılma nedenleri ve yaratıcı muhasebe uygulamaları ile muhasebe etiği ilişkisi incelenmiştir. Yapmış oldukları analiz ile birlikte yaratıcı muhasebe uygulamalarına sınırlama getirmek yerine daha güçlü bir muhasebe standardının oluşturulması gerektiğinin, muhasebecilerin etik ve erdemli davranmaları için mevcut durumlarından dahada yetkin hale getirilmeleri gerektiğinin sonucuna varmışlardır. (Uşurelu, Marin, Danailă ve Loghin, 2010: 349-356).

Syed Zulfiqar ALI SHAH, Safdar BUT ve Yasir BİN TARIQ, “Use or Abuse of Creative Accounting Techniques” adlı makalelerinde, yaratıcı muhasebe hakkında ayrıntılı bir çalışma yapmak amacı ile, işletme yöneticilerinin neden yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurdukları, nasıl başarılı oldukları ve yaratıcı muhasebe uygulamalarının şirketler için iyi birşey olup olmadığı konularında inceleme yapmışlardır. Yaratıcı muhasebenin denetim ile ilişkisi de incelenmiştir. Çalışmanın temelinde, geçmişteki olaylar referans alınmıştır. Makalenin sonunda yaratıcı muhasebenin kötüye kullanılmasının tamamı ile kısıtlanabilecek bir durum olmadığı, ancak yaratıcı muhasebenin her zaman kötü sonuçlar içermediği sonucuna varılmıştır (Ali Shah, But ve Bin Tariq, 2011: 531-536).

Dana Simona GHERAI ve Diana Elisabeta BALACIU çalışması olan “From Creative Accounting Practices And Enron Phenomenon To The Current Financial Crisis” adlı çalışmalarında; yaratıcı muhasebe kavramı, yaratıcı muhasebenin türleri ve dünya üzerinde geniş yankılar uyandıran muhasebe skandalları üzerinde incelemeler yapılmıştır. Oluşan skandalların arkasında yaratıcı muhasebe uygulamalarının olduğunun ve yaratıcı muhasebe uygulamalarına neden olan faktörlerin ortadan kalkmadığı sürece yaratıcı muhasebe uygulamalarına son verilemeyeceğinin, ancak sınırlandırma getirilebileceğinin vurgusunu yapmışlardır (Gherai ve Balaciu, 2011: 34).

Brijesh YADAV, Anil KUMAR ve Bunny Singh BHATIA'nın “Concept of Creative Accounting and Its Different Tools” çalışmalarında; yaratıcı muhasebe kavramına, yaratıcı muhasebe yöntemlerine, yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespit edilmesi ve söz konusu bu uygulamaların nasıl azaltılabileceği konusuna değinilmiştir. Ayrıca çalışmalarında Enron Corporation skandalına değinerek, nasıl krize sürüklenildiğinden bahsetmişlerdir. Yapmış oldukları çalışmanın sonucunda yaratıcı muhasebe uygulamalarının nedeninin acenta sorunu ile ortaya çıktığı tespitinde bulunmuşlardır (Yadav, Kumar ve Bhatia, 2014: 66).

Brijesh YADAV, “Creative Accounting: An Empirical Study from Professional Prospective” adlı makalesinde; yaratıcı muhasebe teknikleri, türleri ve yaratıcı muhasebe tekniklerine başvuran taraflar üzerinde incelemede bulunmuştur. Yapmış olduğu incelemelerin sonucunda, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile işletme üst yönetiminin ilişkisi içerisinde olduğu, işletme yöneticilerinin; devletten teşvik almak için, hissedarların beklentilerini karşılamak için, yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurarak kâr rakamlarını şişirdiklerini, aynı zamanda işletme yöneticilerinin kâr rakamları ile oynarken finansal raporların adil ve düzgün bir şekilde gözükmemesine dikkat ettiklerini gözlemlemiştir. Şirketlerde denetim faaliyetini yürüten birimlerin, etkin olması halinde yaratıcı muhasebe uygulamaları tamamen ortadan kalkmasada azalabileceği görüşünü savunmuştur (Yadav, 2014: 38-54).

Rajmund MIRDALA, Vule MIZDRAKOVIĆ, Nada AREŽINA, Danka STEFANOVIĆ “Creative Accounting: From Creativity To Misuse” adlı çalışmalarını iki ana temel üzerine oturtmuşlardır. Bunlardan birincisi yaratıcı

muhasabe tekniklerinin yenilikçi kullanımı ile bu tekniklerin kötüye kullanımı arasında net bir çizgi, net bir ayırım olup olmadığını belirlemektir. Diğer ikincil temel ise; birinci temelde bahsedilmiş olan net çizginin muhasebeciler tarafından farkındalık derecesini ölçmektir. Muhasebecilerin farkındalıklarını ölçmek için Sırbistan Cumhuriyeti'nin en büyük şehirlerinde anket çalışması yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasının sonuçları göre: “ Sırbistan’da profesyonel muhasebecilerin yaratıcı muhasabe tekniklerinin finansal raporlama mevzuatına uygun olduğuna inandıkları; yaratıcı muhasabe uygulamalarının olumlu etkileri ile olumsuz etkilerinin arasındaki net çizgiyi ayırt edemedikleri.” Bulgularına ulaşılmıştır (Mirdala, Mizdraković, Arežina ve Stefanović, 2014: 5-7).

Kiani Dur-e-SHAWAR ve Qaisar Ali MALİK, “Creative Accounting: Developing A Model” adlı makalelerinde; yaratıcı muhasabe kavramından, yaratıcı muhasabe-kazanç yönetimi ve dolandırıcılık kavramlarının aralarındaki farklarından, yaratıcı muhasabe ile ilgili yapılmış olan çalışmalardan, yaratıcı muhasabe uygulamalarının önlenmesi için yapılması gerekenlerden bahsetmişlerdir. Çalışmanın sonucunda yaratıcı muhasabe uygulamalarının ana nedeni; “dış çevre faktörleri, bankalar, denetimciler, yatırımcılar ve düzenleyici kuruluşlar olarak görülmüştür.” Ayrıca yaratıcı muhasabe uygulamasının önlenmesi için iç denetim faaliyetlerinin etkili bir şekilde uygulanması gerektiğinin üzerinde durulmuştur (Sahawar ve Malik, 2015: 146).

Fizza TASSADAQ ve Qaisar Ali MALİK tarafından yapılan “ Creative Accounting And Financial Reporting: Model Development And Empirical Testing” adlı çalışmada; yaratıcı muhasabe, denetim faaliyetinde bulunan denetimciler ve yasal düzenlemeler gibi unsurların finansal raporlamadaki etkileri ve faktörleri üzerine incelemede bulunmuşlardır. Çalışmanın uygulama kısmında, sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerinde yapılan anket çalışması bulunmaktadır. Anket çalışmasının sonuçlarına göre, yaratıcı muhasabe uygulamalarının finansal raporlamada önemli bir etken olduğu, finansal raporlarda yapılan manipülasyonlarla uluslararası standartların ve yasal düzenlemelerin arasında bir ilişkinin mevcut olduğu saptanmıştır (Tassadaq ve Malik, 2015: 544).

Branka REMENARIĆ, Ivo MIJOČ ve Ivana KENFELJA, kaleme almış oldukları, “Creative Accounting – Motives, Techniques And Possibilities Of

Prevention” adlı makalelerindeki ana konular; finansal bilgilerin manipülasyonunun ana sebepleri, finansal bilgi manipülasyonunda kullanılan en yaygın teknikler ve yaratıcı muhasebe uygulamalarını en aza indirmek için alınabilecek önlemlerdir. Makaleye göre, yaratıcı muhasebe uygulamaları genel muhasebe kurallarını ve ilkelerini takip edebilir ve aynı zamanda kuralların ve ilkelerin dışında hareket ederek işlem yapılabilen uygulamalar olarak tanımlanabilir. Yaratıcı muhasebe yasadışı değildir, ancak finansal raporlamanın temel amacını karşılamadığı için etik de değildir. Yaratıcı muhasebenin uygulanması, genellikle varlıkların fazla tahmin edilmesini, büyük stokları, maliyetlerin azalmasını, amortisman yöntemlerindeki değişiklikleri veya karşılıkların varlık olarak sunumunu içermektedir. Yaratıcı muhasebe teknikleri, finansal bilgilerin manipülasyonunu azaltmak için değiştirilen muhasebe standartlarındaki değişiklikleri takip eder. Bununla birlikte, muhasebe standartlarındaki bu tür değişiklikler genellikle muhasebe manipülasyonu için yeni fırsatlara neden olur. Bu nedenle, yaratıcı muhasebe uygulamalarının kötüye kullanılmasını önlemek için önlemler almak gereklidir. (Remenarić, Mijoč ve Kenfelja, 2018: 193).

Yaratıcı muhasebe konusu yıllar geçse de güncelliğini korumakta ve önemini her geçen gün giderek arttırmaktadır. Ülkemizde de yazılan tezlerden ve makalelerden görüleceği üzere, yaratıcı muhasebe konusu daha çok muhasebe manipülasyonu ve hile konuları ile eş güdümlü gitmekte ve yaratıcı muhasebe daha çok alt bir dal olarak gösterilmektedir. Ancak yaratıcı muhasebe, hile ve muhasebe manipülasyonu konuları, temel noktalarda ve uygulama biçimleri olarak birbirlerinden farklı uygulamalardır. Yabancı literatürde, yaratıcı muhasebe konusuna özel çalışmalar mevcut iken ülkemizde hile ve muhasebe manipülasyonu ile birlikte hazırlanan çalışmalar mevcuttur. Buradan da görüleceği üzere yaratıcı muhasebe konusu ülkemizde tam olması gereken konumda değildir. Bu sebepten dolayı yapmış olduğum çalışmada yaratıcı muhasebe, hile ve muhasebe manipülasyonu konularının birbirinden ayrılmalarını sağlamak, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile literatüre yeni soluk getirmek, yaratıcı muhasebe uygulamalarının alt bir dal olmadığını, şirketlerin yapabilecekleri yaratıcı muhasebe uygulamalarını, yaratıcı muhasebeye açık konuları göstermek ve bundan sonra yapılacak çalışmalar için farklı bir bakış açısı sunmak hedeflenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE ve HİLELİ RAPORLAMA

2.1. YARATICI MUHASEBE VE HİLE

Yaratıcı muhasebe kavramı; Anglo-Saxon literatürü ile birlikte 1970’li yıllarda, iflas etmiş olan işletmeler ile ilgili yapılan çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Ancak yaratıcı muhasebe kavramı tam olarak, 1986 yılında Ian Giriffiths tarafından kaleme alınan “Yaratıcı Muhasebe (Creative Accounting)” kitabı ile önem kazanmıştır. Bu tarihten itibaren yaratıcı muhasebe kavramı, muhasebe literatüründe çeşitli farklı tanımlamalar ve yorumlamalarla geniş olarak yer almaya başlamıştır. (Aygün, 2013: 50). Kavramın ana temeli, yasal mevzuat içindeki boşlukları saptayarak yasaları düzenleyen ve standartları oluşturan düzenleyici kurumların tahmin edemeyecekleri uygulamaları içine alarak tanımlanabilen gri alanın yorumlanarak işletmeye avantaj sağlanmasıdır (Bekçi ve Avşarlıgil, 2011: 138).

Yaratıcı muhasebe, temel olarak piyasa faaliyetinin uygulayıcıları ile yorumcuları tarafından geliştirilen bir kavramdır. Bu iki kesiminde içlerinde buldukları pazarı gözlemeleri yaratıcı muhasebe kavramının geliştirilmesinde temel nokta olmuştur. Yaratıcı muhasebenin, devamlı artan kâr rakamları gibi, finansal yatırımcıların görmek istedikleri bilgileri sunarak, yatırımcıları motive edebileceklerini anlamışlardır (Stolowy ve Breton, 2000: 23).

Yaratıcı muhasebe ile ilgili bu farklı tanımlamaları üç yaklaşıma göre ele almak mümkündür:

Birinci yaklaşıma göre; “ İşletmenin algılanmakta olan performansının yanında, işletmenin raporlanmış olan finansal sonuçlarını etkilemek için genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri uyumlu olması şeklinde tanımlanmıştır (Ocak ve Güçlü, 2014: 127)

İkinci yaklaşıma göre; “ İlke ve kuralları, değerlendirme ölçüleri ile birlikte uygulamaya yönelik olan düzenlemelerin, eksiliğinden ve boşluklarından yararlanarak muhasebeleştirme işlemleri esnasında muhasebe rakamlarının üzerinde değişim yapılarak finansal tabloların biçimini veya finansal tablolarda yer almakta olan bilgilerin sunuluşunu değiştirerek, mevcut finansal durumu olduğundan daha farklı bir şekilde gösterme amacıyla yapılmakta olan işlemlerin tümüdür.”

İkinci yaklaşıma yönelik olarak Stowoly ve Breton yazmış oldukları kitapta, yaratıcı muhasebe için; “hesaplar (finansal tablolar) temizlendikten sonra giydirilmelidirler. Makyajları yapılabilir, görünüşleri iyileştirilebilir veya finansal bir yüz gerdirme yaptırabilirler. Amortisman yöntemiyle de kas geliştirilebilirler.” Yorumlarında bulunmuşlardır.

Üçüncü yaklaşıma göre, yaratıcı muhasebe; “yapılmış olan raporlarda kârı yükseltmek, giderleri minimum seviyeye indirmek, analizde kullanılan temel rasyoları manipüle etmek, oluşmuş olan finansal riski gizlemek, borçlanma kısıtlarını aşmak, hissedarların kontrolünden ve baskısından kaçmak, yönetim performansını arttırmak, kolay bir şekilde finansman ihtiyacını karşılamak gibi durumları kapsamaktadır.” Bu yaklaşıma göre yaratıcı muhasebe, sadece gelir tablosunu etkilemez, aynı zamanda bilanço ve nakit akış tablosu gibi finansal tablolarını da etkiler.

Yaratıcı muhasebe: “İşletmeler finansal bilgilerini açıklarken, açıklayacağı bilgilere nasıl tepkiler geleceğini önceden tahmin ederek, oluşabilecek tepkilerin önüne geçmek adına finansal tabloların görünümünün değiştirilmesi esasına dayanmaktadır (Griffiths, 1986: 1).”

Yaratıcı muhasebe: “Belirli bir kurallar üzerinden finansal tabloların gerçek olduğu durumdan farklı bir şekilde ilgili çıkar gruplarına sunulma faaliyetidir (Jameson, 1988: 20).”

Yaratıcı muhasebe; işletme iflaslarında ya da skandallarında ön plana çıkan örneklerde, muhasebe ve raporlama işlemlerindeki açıklar ve esnekliklerle mali tabloların doğru ve objektif gösteriminden uzak bir şekilde, manipülasyon işlemleri ile finansal tablo okuyucuları ve işletme paydaşlarını yanıltarak finansal tablo hazırlayıcılarının menfaatleri doğrultusunda, farklı şekilde sunulması olarak değerlendirilmektedir (Atan, 2015: 19).

Yaratıcı muhasebe, mali muhasebe rakamlarının üzerinden, muhasebenin mevcut kurallarındaki boşluklarından yararlanarak veya gözardı ederek, gerçekte oldukları durumundan arzu edilen hale dönüştürülmesi faaliyetidir (Naser, 1993: 2).

Genel olarak yaratıcı muhasebe kavramı; üçüncü kişilerin işletmenin finansal performansını, finansal durumunu, risk düzeyini, nakit akışı hakkındaki algılarını olumlu yönde etkilemek amacıyla; genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, muhasebe standartları ve yasal düzenlemelere aykırı olmayan bir şekilde, muhasebe ilkeleri, ve muhasebe standartlarının eksiklerinden ve esnekliklerinden yararlanarak yapılan,

bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu gibi finansal tablo kullanıcılarının değerlendirmesine açık olan temel ve yardımcı finansal tabloların olduğundan iyi gösterildiği, finansal tabloların doğru ve makul sunumdan uzaklaşmasına neden olan uygulamalar olarak tanımlanabilir (Ocak ve Güçlü, 2014: 128).

Yaratıcı muhasebe tanımının yaygın olarak, farklı tanımlamaları mevcuttur. Bu tanımlamalar: “saldırgan muhasebe, kazanç yönetimi, büyük temizlik muhasebesi ve gelir düzleştirilmesidir.” Kazanç yönetimi ve gelir düzleştirilmesi tanımlamaları akademisyenler tarafından geliştirilmiştir. Bu iki tanımlamayı daha çok akademisyenler kullanmaktadır. Profesyonel olarak işletme yöneticileri ise yaratıcı muhasebe kavramını kullanmaktadırlar (Nazlıoğlu, 2018: 102). Kazanç yönetimi, işletme yönetimi tarafından çeşitli sebeplerden dolayı, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin, muhasebe standartlarının ve yasal düzenlemelerin sınırları içerisinde muhasebeye ilişkin işlemlere başvurarak veya muhasebeye konu olan işlemleri tasarlayarak, raporlanan kârın seviyesini değiştirmeye ve kârın kalitesine yönelik olan uygulamalardır (Ocak ve Güçlü, 2014: 129). Ancak manipülasyon sadece kâra yönelik olmayan, kârın yanında politik nedenler, işletme yöneticilerinin kişisel çıkarları, borçlanma maliyetine ilişkin nedenler, sermaye maliyetine ilişkin nedenler, kurumsal nedenler ve işletmenin itibarı gibi bir çok faktöre etki eden nedenleri de içermektedir. Yaratıcı muhasebe, kazanç yönetimi, büyük temizlik muhasebesi ve gelir düzleştirme gibi yöntemleri de kapsamakla beraber, sadece kârla ilgili olan işlemleri değil, gerektiğinde bazı düzenlemelerden kaçabilmek ve belirlenen hedefleri tutturabilmek için var olan muhasebe standartlarının işletmenin amaçlarına uygun şekilde zorlanması ve esnetilmesi amacını güder (Nazlıoğlu, 2018: 103).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başlama süreci olarak aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Bayırlı, 2006: 111).

- Sahtekârlık ile başlanmamaktadır.
- Baskı ile başlanmaktadır.
- Küçük boyutlar ile başlanmaktadır.
- Finansal raporlamanın anlaşılması zor ve belirsiz alanlarında başlanmaktadır.
- Hile, suiistimal zamanla artmaktadır.
- Artık çıkış yolu kalmamaktadır.

Yukarıda sıralanmış olan yaratıcı muhasebe uygulaması süreçlerini takip eden yöneticiler, işletmelerinin performansıyla ilgili izlenimleri değiştirebilir (Mulford ve Comiskey, 2002: 8).

2.1.1 Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkış Nedenleri

Yaratıcı muhasebenin ortaya çıkış nedenleri incelediği zaman, yaratıcı muhasebe uygulamalarına uygun ortam hazırlayan nedenler için, muhasebe teorisinden kaynaklı nedenler, muhasebe çevresinden kaynaklanan nedenler ve muhasebe ortamından kaynaklanan nedenler olmak üzere üç ana neden üzerinde durulmaktadır.

a) Muhasebe Teorisinden Kaynaklı Nedenler

Muhasebe teorisi bilimsel yöntemlere dayansa bile, muhasebe uygulaması onu uygulayan işletmelere göre farklılık göstermektedir. Bunun sebebi ise; muhasebenin teknik olma özelliğinden kaynaklanan yöntem çeşitliliği ve onun dinamik ve sürekli değişen bir disiplin olmasıdır (Arslan, 1993: 17). Son yıllarda muhasebe sisteminde değişiklikler ile birlikte, geleneksel muhasebe sistemi ile eş zamanlı muhasebe sistemi anlayışı arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların en belirgin özelliği ise, geleneksel muhasebe sisteminde bilgiler aktif olarak yönetilemezken, eşzamanlı muhasebe sisteminde sermaye piyasalarının gelişmesinin etkisi ile bilgi anlık olarak yönetilebilmektedir (Doğan, 2011: 7). Bunun yanı sıra; geleneksel muhasebe anlayışına göre tanımlanmış bir yapıya sahip olan geleneksel organizasyonlarda; durgun bir çevrede adım adım iyileşme göstererek, teknolojileri sadece uygulama aracı şeklinde kullanarak, tek boyutlu ölçüm yapılarak ve muhasebe çıktısına yönelerek uygulanmaktadır. Eş zamanlı muhasebe anlayışın da ise kendiliğinden ortaya çıkan organizasyonlara ve dinamik çevrede meydana gelen değişimlere ayak uydurarak, teknolojiyi de sistemin iyileşmesi için kullanarak, boyutlar arası ölçüm yaparak, öğrenen sistem anlayışı içerisinde uygulanmaktadır.

Muhasebe teorisinden kaynaklanan sebeplerden biri de, muhasebe temel kavramlarının mutlak uyulması gereken kanun gibi algılanmamasından kaynaklı olmasıdır.

Muhasebenin temel kavramları, muhasebe uygulamalarına dayanak oluşturmak için düzenlendiğine göre muhasebe uygulamalarındaki değişiklikler

muhasabenin ilke ve temel kavramlarını da değiştirecektir. Güncel ekonomik gelişmeler ışığında, dinamik bir yapıya sahip olan muhasebe uygulamaları değişmek zorunda kalacak ve bulunduğu ortamın ekonomik, sosyal ve politik ihtiyaçlarına cevap vermek zorunda kalacaktır. Dolayısıyla değişen bu muhasebe uygulamaları, muhasabenin ilke ve kavramlarını da etkileyecektir (Doğan, 2011: 8).

Muhasebe kavramını, ilke ve kurallarını bir kanun gibi değişmez bir konuma getirmek neredeyse imkânsızdır. Çünkü muhasebe uygulamaları, deneyimlerden çıkarılan kurallarla birlikte değişmekte, ihtiyaçlar ile yönlendirilmektedir. Bu sebepten ötürü, muhasebe uygulamalarına yön veren kavramlara, genel kabul görmüş muhasebe kavramı, ilke ve kuralları denilmektedir. Bu sebeplerden ötürü değerlemenin öznel bir yapıda olmasının yanında, değerlendirme kavramlarının çeşitli olmasıyla birlikte yaratıcı muhasebe uygulamaları ortaya çıkmaktadır.

b) Muhasebe Çevresinden Kaynaklanan Nedenler

Muhasebe çevresi denildiği zaman ilk olarak, muhasebe faaliyetleri sırasında veya sonrasında elde edilen bilgilerle ilgilenen gruplar akla gelmektedir. Bu bilgilerle ilgilenen kullanıcıların çok olması ve her bir kullanıcının amacının farklı olması yaratıcı muhasebeyi ortaya çıkaran nedenler arasında sayılabilir. İşletmenin faaliyetleri ve faaliyet sonuçlarıyla; işletme yöneticileri, sahipleri, ortakları, çalışanları, devlet kuruluşları, kredi kuruluşları, yatırımcılar gibi işletme ile doğrudan veya dolaylı çıkarı olan kişi ve kurumlar ilgilenmektedir (Kalmış, Eskin ve Gümüş, 2006: 145).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları muhasebe usul ve esaslarını, finansal bilgi kullanıcılarının amaçları doğrultusunda esnetebilmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları; yönetim tarafından sadece kendilerini veya dar bir yapıda işletme sahiplerini avantajlı kılacak, bunun yanında diğer bütün üçüncü kişilere önemli zararlar verebilecektir. Örneğin işletmenin karını az göstererek, daha az vergi ödemeye ve daha az kar payı dağıtmaya yönelik, düzenlemeler yapabilmektedir (Bozkurt, 2000: 17).

İşletme yöneticilerinin yukarıda belirtilmiş olan yaratıcı muhasebe uygulamalarının önüne geçmek için yapılan diğer çalışmalar ise, muhasebe ilke ve standartlarının mevcut esnekliklerini ve açıklıklarını kapatıcı bir şekilde düzenlenmesidir. Ancak standartların düzenlenmesinden sorumlu olan düzenleme

kurumlarının üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, büyük bağımsız denetim firmaları ile ilişkisi bulunan düzenleme kurumlarının, standartların düzenlenmesi esnasında ilişkide bulunduğu bağımsız denetim firmalarının etkisi altında kaldığıdır. Bu sebepten ötürü, yaratıcı muhasebe uygulamalarının önlenmesinde önemli bir yere sahip olan bağımsız denetçilerin görevlerini tam olarak ifa etmemesi, yaratıcı muhasebenin ortaya çıkış nedenleri arasında sayılabilir.

Üretilen muhasebe bilgisinin güvenilirliğini ölçmek için yapılan bağımsız denetim sürecinde bağımsız denetçiler, denetimde buldukları işletmelerin yönetimleriyle bir takım danışmanlık anlaşmalarının yapmaları nedeniyle, yöneticilere yasa dışı bazı menfaatler sağlamak için, yönetim üzerinde ki kontrolleri azaltmakta ve denetçi bağımsızlığını ihlal ederek bu şekilde yaratıcı muhasebe uygulamalarına zemin hazırlamış olmaktadır (Guerra, 2004: 10-11).

Bunların dışında yaratıcı muhasebede etkili olan ve buna zemin hazırlayan bir diğer grup ise finansal analistlerdir. Piyasanın etkin olması durumunda, yatırım analistlerinin finansal tablolar üzerindeki yaratıcı muhasebe tekniklerinin etkilerini gidermesi beklenmektedir. Ancak araştırmaların sonucunda elde edilen bulgulara göre, yatırımcıların karar verme esnasında, finansal tablolar üzerinde kullandıkları yaratıcı muhasebe etkilerini dzeltmedikleri görülmüştür (Karapınar, 2000: 53).

c) Muhasebe ortamından Kaynakalanan Nedenler

İşletmelerin içerisinde bulunduğu ekonomik, ticari ve finansal ilişkileri düzenlemek amacıyla ülkemizde birçok pozitif hukuk kuralı yürürlüktedir ve bu kanunların her biri farklı farklı amaçlarla düzenlenmiş olup birbirleriyle zaman zaman uyumsuzluk yaratabilmektedir. Örneğin SPKN, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunması, düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla oluşturulmuşken, TTK ise, ticari ilişkilerde tüm çıkar gruplarının menfaatlerinin dengelenmesi, ticari iş ve ilişkilerinin düzenlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Muhasebe uygulamalarını ilgilendiren bir başka mevzuat olan Vergi Usul Kanunu (VUK) ise, vergi adaletinin sağlanması ve devletin vergi gelirinin korunması odaklıdır. Muhasebeyi yönlendiren bu mevzuatlar, işletmelerde muhasebe uygulamalarının yerine getirilmesinde düzenleyici, yn gösterici niteliktedir. Aralarında uyumsuzluk olması durumunda ise işletmelerin çıkarları doğrultusunda, yaratıcı muhasebe uygulamalarından faydalanmalarını kaçınılmaz olmaktadır (Doğan, 2011: 14).

Günümüzde ki teknolojik gelişmeler ile birlikte finansal tabloların internet ortamında kullanıcılara sunulması ile yaratıcı muhasebe uygulamaları için kolaylık sağlanmıştır. İnternet ortamında sunulan finansal raporların klasik finansal raporlamaya göre farklılıkları bulunmaktadır. Finansal ve finansal olmayan tüm bilgilerin kamuya açıklanması, eşanlı ve gerçek zamanlı raporlamanın unsurlarından biridir (Andreson, 2002: 5). Raporların internet ortamına sunulmasıyla birlikte muhasebe standartları bu konuda yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizliğin giderilmesi için Avrupa komisyonu tarafından 6. Çerçeve programı yayınlanmıştır. Ancak bu çerçeve programının ülkemizde uygulanması genişleyene kadar, mevcut eksiklik yaratıcı muhasebe uygulamalarına zemin oluşturmaktadır.

2.1.2. Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Nedenleri

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, genel olarak işletmenin arzu edilemeyen mevcut finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını saklamak ya da değiştirmek için kullanılan yöntem ve yaklaşımların tamamına verilen isimdir (Dölen, 2016: 577). Bu bağlamda, işletme yöneticilerinin, hissedarlarına ve çalışanlarına karşı sorumluluğu bulunmakta olup, bu sorumluktan dolayı işletme yöneticileri söz konusu grupların çıkarlarını, işletme ve kendi çıkarlarını korumak amacıyla işletmenin finansal tablolarının sonuçlarını olduğundan farklı göstererek yaratıcı muhasebe uygulamasına başvurabilirler. Genel olarak yaratıcı muhasebe uygulamalarının nedenleri dört ana sebep etrafında toplanmaktadır. Bunlar;

- Fiktif kâr yaratılması,
- Gelirlerin ayarlanması,
- Vergiden kaçınma,
- Borcu saklamadır.

İşletmeler yaratıcı muhasebe uygulamalarını, hisse senetlerinin piyasa değerini yükseltmek ve borçlanma maliyetlerini aşağıya çekmek için kullanılmaktadırlar (Saltoğlu, 2003: 108).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları uygulayan işletmeler, yaratıcı muhasebe uygulamalarını kanun dışı işlemler için kullanmamakta, daha çok kendi amaçlarına hizmet edecek şekilde yasal sınırlar içinde, muhasebede var olan esnekliklerden yararlanmak suretiyle kullanılmaktadırlar (Aygün, 2013: 51).

İşletmeleri yaratıcı muhasebe uygulamalarına iten nedenler aşağıdaki gibi kısaca özetlenebilir (Dechow, Sloan ve Sweeny, 1996: 1):

- İşletme ortaklarının işletmedeki tüm pozisyonlarda yer almaları, yönetim dışında bulunan işletme ortaklarının çoğunluk payına sahip olmamaları, işletmelerin bağımsız denetim komitelerinin bulunmamasından dolayı işletme yapılarının zayıf olması.
- Yöneticilerin çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri, ilgili çıkar gruplarının menfaatlerini gözetmesi ve söz sahibi otoritenin azınlık olması, yani ortaklık yapılarının yaratıcı muhasebe uygulamalarını gerçekleştirmeye uygun olması.
- İç denetim yapısının yetersiz olması, bağımsız denetimi yapan işletmenin yeterli uzmanlıkta olmaması ya da bağımsız denetim şirketleriyle işletme arasındaki ilişki.
- Muhasebede tahakkuk esnasından ve muhasebe standartlarından kaynaklanan esnekliklerdir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları yukarıdaki nedenlerde de görüleceği üzere çeşitlilik arz etmektedir. Literatürde yaratıcı muhasebe uygulamaları temel nedenler olarak aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Kişisel Nedenler	Özel Koşullar
Artan ücretler	Borç durmunu yönetmek
İkramiyelerden pay alma arzusu	Birleşmeler ve satın almalar
Hisse ve hisse opsiyonları	Düzenleyici kuruluşların işletmeler üzerindeki etkisinin azalması
Kişisel ego tatmini	Yeni yönetim ve ekibi
	Mevcut düzenlemelerin ve uygulamaların doğru olmadığı inancı
Piyasa Beklentileri	Hileyi Örtbas Etmek
Finansal analistlerin beklentilerini karşılamak	Varlıkların kötüye kullanımı
Çıkar gruplarının beklentilerine cevap vermek	
Karları düzleştirmek	

Tablo 1: Yaratıcı Muhasebe Uyguma Nedenleri¹

2.1.3. Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Amaçları

¹ Jones Michael. **Creative Accounting Fraud and International Accounting Scandals**. John&Sons Inc. Chichester, England, 2011, s.33.

Genel anlamda yaratıcı muhasebe, manipülasyonunun amacı işletmenin kredibilitésini iyileştirmek, hisse senedi fiyatlarını arttırmak, yöneticilerin dönem kârına bağılı olarak elde ettikleri primleri arttırmak ve maliyetleri azaltmaktır (Akarca, 2011). Yaratıcı muhasebe uygulamalarının amaçlarını sıralayacak olursak;

- İşletmenin hisse senetleri fiyatları ile risklerini etkilemek.
- Yöneticilerin elde etmiş olduğu ücretleri manipüle etmek.
- Yatırımcıların işletmeye olan izlenimlerini etkilemek.
- İşletmenin gelecek ile ilgili performansı için piyasalara olumlu bir izlenim vermek.
- Borç sözleşmelerindeki finansal koşulları sağlamak.
- Vergi avantajı sağlamak.
- Halka açılmak veya sermaye artırımı suretiyle sağlanacak fon tutarını arttırmak.
- Hukuki veya politik düzenlemeler sonucu oluşabilecek risklerden korunmak.

Nelson, Elliot ve Tarpley (2002) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda; kâr yönetimi amacı ile yapılan yaratıcı muhasebe uygulamalarının amacının %56'sını hisse senedi fiyatlarını etkilemek, arttırmak ve aynı zamanda finansal analistlerinin oluşan beklentilerini karşılamak olduğu tespit edilmiştir (Doğan, 2011: 30). Aynı zamanda işletme yöneticileri için de yüksek değerli hisse senetleri, yüksek prim anlamına geldiğinden bazı yöneticiler, işletme hisse senedi fiyatlarını yükseltmek, işletme yatırımcılarına da yüksek kazanım gücü olduğu izlenimini vermek amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmaktadır (Demir ve Bahadır, 2007: 108).

Ekonomik ve ticari hayata uzun süre devam etmek isteyen işletmeler için yabancı kaynak temini hayati bir öneme sahiptir. İşletmeler bu yabancı kaynaklarını temin ederken öncelikli amaçları uygun vadeli düşük faiz oranlarıdır. Bu sebepten ötürü işletmeler düşük bir derecede maliyet ile borçlanabilmek adına, kârlarını, cari aktiflerini ve öz kaynaklarını olduğundan yüksek, yükümlülüklerini ise olduğuy mevcut durumdan daha aşağıda göstermek için yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabilirler (Doğan, 2011: 32).

2.1.4. Hile Kavramı

Hile kavramı, genel anlamı ile birini yanıltmak için yapılan ve yapılacak olan her türlü adımı içermektedir. Hile kavramının içinde barındırmış olduğu yanıltma tanımlaması, finansal araçların ve finansal raporların kötüye kullanımını ifade etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiği zaman, hile kavramı ile yasalara aykırılık iç içe kavramlardır (Atan, 2015: 22).

Hile aynı zamanda muhasebe olaylarında, muhasebe işlemlerinin belgelendirilmesi, kaydedilmesi esnasında, işletme ve çıkar gruplarının bilgisi dâhili olmadan, ilgili grupların maddi zarara uğramasına yol açan ulusal ve uluslararası mevzuata aykırı davranma, davranmaya teşvik etmek ve suça katılma faaliyetidir (Çalhyurt, 2007: 202).

Hile kavramı; muhasebe literatüründe, yakın bir dönem içinde sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemden önce ise hile kavramının yerini AICPA'nın 1997 yılında yayınlanmış olan raporunda belirttiği usulsüzlük tanımlaması doldurmuştur (Yağbasan, 2010: 18).

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants- IFAC) hileyi, işletmenin yönetim kurulu içerisinde bir veya birden fazla kişinin, işletme çalışanlarını yönetmek ile suçlaması veya üçüncü taraflar tarafından işlenen, aldatma kullanımı da içeren haksız veya yasadışı avantaj elde etmek eylemi olarak ifade etmiştir (Gherai ve Balaciu, 2011: 35).

Muhasebe manipülasyonun en uç noktası sayılan hile, genel muhasebe ilkelerine ve yasalara aykırı olarak gerçekleştirilmektedir. Muhasebe ilkelerine ve yasalara aykırı olan bu uygulamalar, her ülkenin standartlarına ve yasal düzenlemelerine göre farklılık göstermektedirler. Bu farklılıklardan dolayı, bir ülke de hile olarak adlandırılan bir uygulama başka bir ülkede hile olarak adlandırılmayabilir . Ancak ülkelere göre tanımlamalar farklılık gösterebilir, hile olarak kabul edilen uygulamaların dört temel unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlar; “genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini, muhasebe standartlarını, yasal düzenlemeleri ihlal ederek doğru ve makul sunumdan uzaklaşmak, bu konuda kasıt unsuru içermek, ve son olarak eylemi gerçekleştirenin inancı ile üçüncü kişilere bir maliyeti olmasıdır (Ocak ve Güçlü, 2014: 126).

Hile işlemlerinde ortaya çıkan temel unsurlar;

- Gizli bir şekilde yapılan işlemlerdir,
- Hile işlemini yapan kişi veya kurum kendisine bir yarar sağlar,
- Kasıt unsuru söz konusu,
- Her koşulda işletme zarar görmektedir.

Hile ile ilgili işlemleri gerçekleştirebilmek için üç ana koşulun bulunması gerekmektedir. Birinci koşul, hilenin yapılması için teşvik yada baskının olamasıdır. İkinci koşul, işletmenin içinde bulunduğu koşullar hile için bir fırsat sağlamasıdır. Üçüncü koşul, hile yapmak için bir tutumun veya haklı gösterme eğiliminin olmasıdır. Bu koşullar toplu bir şekilde hile üçgeni olarak bilinmektedir. Hile üçgeni Dr. Donald Cressy tarafından geliştirilmiştir. Hile üçgeni, Bağımsız Denetim Standartları'nın içerisinde, hileyi yapmaya teşvik eden, hile için baskı oluşturan veya hile yapma fırsatını sağlayan olaylar olarak yer almaktadır. Denetim esnasında denetçiler tarafından dikkate alınan iki türlü hile bulunmaktadır. Bunlar, hileli finansal raporlamalar ve varlıkların kötüye kullanılmasıdır (Nazlıoğlu, 2018: 49).

Hile ve usulsüzlük; İşletme yönetiminden sorumlu olan kişilerin, işletme çalışmalarının veya üçüncü kişilerin kasıt bir şekilde adil ve yasal olmayan bir şekilde menfaat sağlamak amacıyla aldatma içeren davranışlarda bulunmasını ifade eder. Bu sebeple hilenin önlenmesinde ve ortaya çıkarılmasında asıl sorumluluk işletme yönetimine ve yönetiminden sorumlu olan kişilere aittir.²

Hile ve hata; Finansal tablolarda kasıt unsuru içermeksizin yapılan, bir tutarın veya bir açıklamanın atlanması gibi yanlışlıkları ifade etmektedir. Bu kapsamda değerlendirilen hata unsurları ise³;

- Finansal tabloların hazırlanmasında kullanılmakta olan verilerin toplanma esnasında ve bu verileri analiz ederken yapılabilecek bir yanlışlık,
- İlgili olayların gözden kaçırılmasından veya hatalı şekilde yorumlanmasından kaynaklanan yanlış bir muhasebe tahmini,
- Muhasebe ilkelerini uygulama esnasında, değerlendirme, kayda alma, sınıflandırma, sunma veya açıklama konuları ile yapılabilecek bir yanlışlık hata olarak değerlendirilir.

² SPK Tebliği Seri No:X, No:22, Md.4.

³ SPK Tebliği Seri No:X, No:22, Md.4.

Hile, birilerinin yasadışı bir şekilde faaliyette bulunması durumunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, hatalı şekilde faturalar kesmek, satış rakamlarını arttırmak hiledir. Hata ise, faiz hesaplanmasının matematiksel olarak yanlış hesaplanması, herhangi bir kasıt olmadan, bir muhasebe fişini defterlere birden fazla kaydedilmesi, bilgi yetersizliğinden ötürü yanlış hesaplara kaydedilmesi, varlıkların yanlış esaslara göre değerlemeye tabi tutulması gibi işlemler olabilmektedir (Nazlıoğlu, 2018: 49).

Yaratıcı muhasebe kavramına, genel çerçevede hilenin bir parçası olduğu yada yaratıcı muhasebenin hileli durumları da kapsadığı yönünde eleştiriler yöneltilmektedir.

Yaratıcı muhasebe, hile, manipülasyon ve ilişkili olan tüm kavramların ortaya çıkış noktaları, dev şirketlerin yaşamış oldukları muhasebe skandallar ile olmuştur. Muhasebe skandallarında yaratıcı muhasebe ve hile baş rollerde yer almıştır. Bir dönem içerisinde gerçekleşen yaratıcı muhasebe, muhasebe kurallarında ki bir değişiklik ile bir sonraki dönemin hilesi haline gelebilir (Jones, 2011: 14).

Yaratıcı muhasebe ile hilenin ortak noktaları, her iki uygulamada da kasıt unsurunun bulunması ile finansal tabloların mevcut durumlarından farklı sunulması, gerçeği saptırma, yanlış sunumunun mevcut olmasıdır. İki uygulamayı birbirinden ayıran nokta; hileli finansal raporlamanın genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine, muhasebe standartlarına ve yasal düzenlemelere aykırı oluşudur. Yaratıcı muhasebe kavramı ise genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, muhasebe standartları ve yasal düzenlemelere aykırı olmayan bir şekilde, hileli olma ihtimali yüksek olan ve gelecek dönemler içinde de hilenin kapsamına dâhil edilebilme ihtimalinin bulunmasıdır (Ocak ve Güçlü, 2014: 129).

Bir başka bakış açısına göre, yaratıcı muhasebe ile hilenin birbirinden ayrılan ve örtüşen özellikleri incelendiğinde, finansal tablo kullanıcılarına gerçeğe uygun olmayan bir şekilde, finansal bilgi verilmesi durumu hileli finansal raporlama yapmak anlamına gelmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının içerisinde hileli finansal raporlamada kullanılan tekniklerin bir kısmını da içermekte olduğu görülmektedir. Ayrıca hile ile yaratıcı muhasebe uygulamalarında kasıt unsuru bulunmaktadır. Her ikisinde de yanıltıcı bilgiler sunma, finansal tablolardaki rakamlar ve işletmeleri olduğundan daha iyi gösterme veya daha kötü gösterme gibi unsurlar söz konusudur. Yaratıcı muhasebeyi hileden ayıran en önemli ayrıntı

yaratıcı muhasebe uygulamalarının yasal olmasıdır. Bir diğer ifade ile yaratıcı muhasebe genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin esnekliklerinden yararlanarak işletmeleri mevcut durumundan daha iyi veya kötü gösterme işlemlerinin bütünüdür. Yaratıcı muhasebe kavramında ki yaratıcı kelimesi ile ifade edilmek istenen çeşitli muhasebe seçenekleri arasından istenileni seçmektir. Söz konusu olan bu seçenekler gerçek seçeneklere ve aynı zamanda değerlendirmenin göreceli özgürlüğüne dayanmaktadır. Ancak, burada muhasebenin “yaratıcı” olduğu husus ise, düzenleyecek bir muhasebe standardı olmadığı zaman yasal, ekonomik veya finansal bir buluş ortaya çıkması ve muhasebe standartlarının oluşturduğu boşluktan yararlanarak istenilen amaca uygun şekilde hileli işlem yapılmasıdır (Çıtak, 2009: 86). Yaratıcı muhasebe ve hile ayrımını başlıklar altında aşağıdaki tablodaki gibi ifade edilmektedir.

Yaratıcı Muhasebe	Hile
Muhasebe kurallarının yanlış ve tamamlanmamış niteliğini kullanır.	Olumsuz ve yasadışıdır.
Bir sorunun çözümü için birden çok yol var ise yönetim tarafından arzulanan sonuca giden yol seçilir.	Muhasebe kayıtlarını ve destekleyici dokümanları tahrip etmek veya değiştirmekle ilgilidir.
Muhasebe kurallarına aykırı olmadan ekonomik faaliyetlerin durumunu değiştirir.	İşlemlerde veya finansa tablolarda yer alan önemli bilgilerin hatalı şekilde yorumlanması veya kasten ihmal edilmesidir.
İyi niyet ile birlikte kullanıldığında, doğru bir imajın oluşturulması ve sunulması için gerekli araçları temsil eder.	Muhasebe politikalarının kasıtlı bir şekilde yanlış uygulanması.
İşletme imajını yatırımcılarına daha cazip hale getirmek için finansal tabloları manipüle etmek için yapılan teknikleri ifade eder.	Hileli finansal raporlar sonucunda ortaya çıkan yanlış beyanda bulunma eylemlerini içerir.

Tablo 2: Yaratıcı Muhasebe ve Hile Ayrımı⁴

2.1.5. Hileli Finansal Raporlama

Hileli finansal raporlama ; “finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak, yanlış yönlendirmek amacıyla hazırlanmış, muhasebe kayıtlarında ve işlemlerinde meydana

⁴ Popescu Maria ve Nişulescu Ileana. **Creative Accounting Versus Fraud**. Practical Application of Science, Cilt II, Sayı 3 (5), Romania, 2014, s.64

getirilen düzensizliklerdir.” Yapılmış olan bu işlemlerde ki temel amaç işletmenin mevcut durumunu olduğundan farklı bir durumda göstermektir (Bayırlı, 2006: 28).

Hileli finansal raporlama, ahlaki sınırlar içinde kalıyor ve finansal bilgi kullanıcılarına olumsuz sonuçlar sunmuyor ise; “Muhasebe Usulsüzlüğü” ya da “Gerçeğe Aykırı Raporlama” olarak nitelendirilmektedir. Ancak hileli finansal raporlama, ahlaki sınırlar içinde kalmıyor ve aynı zaman finansal tablo kullanıcılarına olumsuz sonuçlar sunuyor ise; “Muhasebe Hilesi” veya “Aldatıcı Finansal Raporlama” olarak nitelendirilmektedir (Bayırlı, 2006: 28).

SPK Tebliği Seri No:X, No:22’ye göre hileli finansal raporlama kasıtlı bir şekilde finansal tablolarda olması gereken tutarların veya açıklamaların yer almaması veya yanlış beyan edilmesi işlemi ile finansal tablo kullanıcılarının yanıltılmasıdır. Ayrıca hileli finansal raporlama⁵;

- Finansal tabloların hazırlanmasında temel dayanak noktasını oluşturan muhasebe kayıtlarının veya muhasebe kayıtlarını destekleyici dökümanların tahrif edilmesi, değiştirilmesi, manipüle edilmesi ve gerçeğe uygun olmayan bir şekilde belge düzenlenmesini,
- Finansal tablolara yansıtılması gereken olay, işlem ve diğer önemli bilgilerin bilinçli bir şekilde kasıtlı olarak atlanılmasını veya yanlış yansıtılmasını,
- Finansal tablolara yansıtılması gereken olay, işlem ve diğer önemli bilgilerin, kayda alınması değerlemesi, sınıflandırılması, sunumu ve dipnotlarda açıklanması ile ilgili muhasebe ilkelerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanmasını içerir.

Hileli finansal raporlama uygulamaları genelde işletme içinde zayıf kontrol mekanizmasının yarattığı baskı unsuru ile ortaya çıkmaktadır. İşletme içindeki baskı unsurlarını sıralarsak (Yağbasan, 2010: 23);

- İşletme içinde bulunduğu pazar içerisinde, pazar payı düşüşlerinin yaşanması,
- İşletme için kısa vadede gerçekçi olmayan sonuçlar için yapılan bütçe baskısı,
- Ekonomik performansı temel alan ikramiye kaynaklı yapılan baskılardır.

⁵ SPK Tebliği Seri No:X, No:22, Md.4.

Finansal tablolarda kasıtlı olarak yanlış bilgi verilmemesi durumuna, muhasebe hatası tanımlaması da kullanılmaktadır. Muhasebe hatası, finansal tablolarda kasıtlı olmayan bir şekilde yanlış bilgi verilmesi, bazı finansal ve açıklayıcı bilgilere yer verilmemesi ya da açıklanmaması olarak tanımlanmaktadır (Avşargil, 2010: 17). Muhasebe hatalarına söz konusu olan durumlar;

- Finansal tabloların hazırlanması sürecinde, bilgilerin toplanılmasında ve işlenilmesi esnasında yanlışlık yapılması,
- Olayların gözetiminden, izlemesinden veya değerlemesinden kaynaklanan muhasebe tahminlerinde doğru tahmin yapılamaması,
- Finansal bilgilerin tutar, sınıflandırma, sunum ve kamuya açıklanması esnasında ilgili muhasebe standart ve prensiplerinin uygulanmasında yapılan yanlışlıklar ve hatalar.

Hileli finansal raporlama için finansal tablolara yapılan hileler (Yağbasan, 2010: 21);

- Kârı yüksek göstermek amacıyla, mevcut gelir ve gider rakamlarının üzerinde oynanılması. Örneğin, satış işlemi henüz gerçekleşmemiş olan satın alma siparişlerinin, teslim edilmiş bir şekilde gösterilerek finansal tablolara gelir kaydedilmesi, aynı döneme ait olan avansların gelir gösterilip avans ile ilgili gider işlemlerinin bir sonraki dönemlere aktarılması veya yapılan iade işlemlerinin gelir olarak kaydedilmesi.
- Bir kereye mahsus kazanç işlemleri ile mevcut gelirleri arttırmak. Örneğin, Düşük bir değerlendirme ile değerlendirilmesi yapılmış bir varlığı olduğundan daha yüksek bir değerle satmak.
- Gelir ve kârların yıllar içinde istikrarlı bir görünüm kazanması durumu için, sabit kıymet varlıklarının amortismanları ile karşılıklar gibi farklı muhasebe uygulamalarının yıllar içinde çeşitli şekilde farklı uygulanması ve söz konusu durumlar için kararların değiştirilmesidir.
- İşletmenin mevcut varlıklarını ve mevcut kaynaklarınının, olduğu durumdan farklı gösterilmesi.
- Faaliyet geliri ve giderleri ile birlikte olağandışı gelirin ve giderlerin yer değiştirilmesi işlemi.

Hileli finansal raporlama, işletme yönetimi tarafından finansal tablo kullanıcıları ile çıkar gruplarının, işletmenin performansı ve kârlılığı konusundaki ilgilerini ve algılarını yanıltarak işletmenin kârını manipüle etmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Finansal tablolar üzerinde yapılan hilelerin temel amacı; işletmenin kârını veya gelirlerini finansal analistlerin beklentilerine göre ayarlanması, kredi sözleşmeleri için gerekli olan uygun koşulların sağlanması, finansal kuruluşların borç verme şartlarının ve kriterlerinin sağlanması, holding veya ana şirket tarafından belirlenmiş olan kurumsal performansların yerine getirilmesi, işletme yöneticilerinin kişisel performanslarının yerine getirilmesinin sağlanması, performans sistemine dayalı olan ücret kazançlarının artmasının sağlanması şeklinde özetlenebilir. Ancak finansal tablo hilelerine sadece mevcut durumu olduğundan daha iyi göstermek için değil, olduğundan daha kötü göstermek için de başvurulabilir. İşletmenin bütçesi planıldığı gibi gerçekleşmiş ve bütçelenmiş hasılat üzerinden herhangi gibi bir ödüllendirme sistemi mevcut değil ise, işletme yöneticileri gelecek dönem bütçelerini garanti altına almak adına elde edilen hasılatın bir kısmını gelecek döneme taşıyabilir veya mevcut beklentileri düşürerek gelecekteki büyümenin daha iyi bir şekilde algılanmasını ve ödüllendirilmesini sağlamayı amaçlayabilir, yatırımcıların güvenini ve yapacakları yatırımları arttırmayı amaçlayabilir, sabit bir büyüme trendinin sağlanması ve yıllar itibarıyla kârda meydana gelebilecek dalgalanmaların önlenmesinde amaçlayabilir (Şengür, 2010: 48).

Yapılmış olan finansal tablo hileleri genel olarak, gelirlerin aktiflerin ve kârların olduğundan fazla gösterilmesi ve bunun yanında mevcut pasif unsurların, giderlerin, zararların eksik bildirilmesi şeklinde görülmektedir. Yüksek kâr elde eden bir işletme, gelecek dönemler içerisinde kârın düşük olma ihtimalini de göz önünde bulundurarak, yüksek kârın düşük gösterilmesi için değerlendirme işlemi yapmakta ve yapılan bu değerlendirme işlemleri de hileli finansal raporlama faaliyeti içinde yer almaktadır (Yağbasan, 2010: 22).

2.1.6. Hileli Finansal Raporlama Nedenleri

Hileli finansal raporlamanın nedenlerini sıralayacak olursak eğer (Avşarlıgil, 2010: 19);

- İşletmelerin yönetimlerinin zayıf yapıda olmaları,

- İşletme içi yetersiz iç denetim faaliyeti ve aynı zamanda zayıf bağımsız denetimlerin yapılması veya denetimin hiç yapılmaması,
- İşletme yöneticilerin menfaatleri, çıkarları ve işletmenin ortaklık yapıları,
- Finansal raporlama esnasında finansal bilginin raporlanması açısından gerçek zamanlı olmayan periyodik bilginin olması,
- Finansal analistlerin oluşturduğu tahminler ve bu tahminlerin işletme yönetimlerine baskısı,
- Muhasebe standartlarının içeriğindeki; gerçekleşme, tahsis ve tahakkuk kavramları ve bu kavramlar da dahil olmak üzere muhasebe sisteminin bir işletme için ekonomik sonuç doğuran işlem ve olayların gerçekleşme zamanı, tutarı ve raporlamasına ilişkin sağladığı esnekliklerdir.

2.1.7. Hileli Finansal Raporlama Teknikleri

Bir işletme yöneticisi tarafından gerçekleştirilebilecek hileli finansal raporlama işlemlerinin temel teknikleri (Yağbasan, 2010: 23);

- Önemli derecede ki finansal kayıtların temelini oluşturan destekleyici dökümanların ve söz konusu olan işlemlerin tahrif edilmesi, istenilen şekilde yorumlanması,
- Finansal olaylarda ve işlemlerde bilinçli bir şekilde finansal tablolar aracılığı ile tahrifat yapılması,
- Muhasebe ilke ve standartları ile politikalarının prosedürlerinin kasıtlı bir şekilde yanlış uygulanması,
- İşletmenin uygulamış olduğu muhasebe ilkeleri ile ilgili finansal rakamların uygun olmayan bir şekilde açıklanmasıdır.

Yukarıda bahsedilmiş olan temel tekniklerin amacı belirli bir ortak ana hedefe ulaşmaktır. Bu ana ortak hedefe ulaşmak için izlenen yöntemler farklılıklar göstermektedir. Söz konusu teknikleri detaylı bir şekilde ele alacak olursak eğer (Chambes, 200: 63);

- **Göz Boyamak:** Manipüle edilmek istenen finansal varlıkta, alım satım yapıldığı veya fiyat hareketi olduğu izlenimi vermek için sıralı işlemler yapmak ve yanıltıcı piyasa görüntüsü vermektir.

- **Muvazaalı İşlemler:** Bir finansal varlığın sahipliğinde, gerçek anlamda değişiklik oluşturmayan işlemleri yapmak.
- **Karşılıklı İşlemler:** Alış ve satış emirlerinin sisteme aynı zaman diliminde, aynı fiyat ve miktarda, aynı gaye için hareket eden farklı katılımcılar tarafından girilmesidir.
- **Pompalayıp Boşaltmak:** Finansal varlığı giderek artan fiyattan alım yaptıktan sonra, piyasaya yeni girenlerde daha yüksek fiyattan satmaktır.
- **Kapanışı Belirlemeye Çalışmak:** Fiyatları etkilemek için finansal varlıkları, piyasalarının kapanışında veya piyasa kapanışına yakın alıp satmaktır.
- **Köşeye Sıkıştırmak:** Bir finansal varlığın piyasasında, kontrolü elde eden kişilerin bu pozisyonlarını fiyatlarını çarpıtmakta kullanarak, açığa satış yapan kişilerin yükümlülüklerini kendi yararlarına değiştirdikleri yüksek fiyatlardan yerine getirmelerine neden olmalarıdır.
- **Sıkıştırma:** Bir finansal varlıkta yaşanan arz daralmasında, talep tarafını kontrol ederek yarar sağlamak ve piyasadaki sıkışıklığı istismar ederek yapay fiyatlar oluşturmak için kullanılmaktadır. Köşeye sıkıştırmada manipülatörün kendi çabaları sonucunda piyasada bir sıkışıklık yaratması ve bunu kendi yararına kullanması, sıkıştırmada ise piyasadaki sıkışıklığı kullanarak suistimal etmesi söz konusudur.
- **Sabitleme:** Manipüle edilmek istenen finansal varlığın piyasa fiyatını belirli bir düzey üstünde tutmak için söz konusu finansal varlıktan büyük ölçüde ve büyük miktarda alış yapmaktır.

2.1.8. Hileli Finansal Raporlama Yöntemleri

Hileli finansal raporlamada kullanılan yöntemler (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2010: 5);

- **Kâr Yönetimi;** Bir işletmenin ekonomik faaliyetleri sonucunda oluşan ekonomik performansı hakkında işletme, ilgili tarafların yanıtlanması ya da kamuya açıklanmış olan kâr rakamına bağlı bir şekilde bazı sözleşmesel sonuçların etkilenmesi amacıyla yönelik olarak, işletme yöneticilerinin finansal raporlama esnasında finansal sonuçları değiştirmesidir. İşletme hakkında yatırımcıların ve işletme ile ilgili kişilerin karar ve düşüncelerini değiştirmek için yapılan işlemlerdir.

- **Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi;** İşletmenin kârlılık riskinin az olduğu, kârın istikrarlı olduğu izlenimini oluşturmak amacıyla, kârın yüksek olduğu dönemlerde düşük gösterilmesi, kârın düşük olduğu dönemlerde yüksek gösterilmesi için yapılan uygulamalardır. Bu değişiklikler, işletmenin yatırımcılarıyla, ilgililerini yanıltmaktadır. Kârın istikrarlı görünmesi işlemleri, net kâr, net faaliyet kârı, vergi öncesi kâr, hisse başına kâr veya hisse başına kâr payı olmaktadır.
- **Agresif Muhasebe;** Yapılan muhasebe uygulamalarının genel muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığına bakılmaksızın istenilen sonuçlara ulaşmak için, genellikle daha yüksek oranda kazanç elde etmek amacı ile muhasebe rakamlarında oynanılmasını ifade etmektedir. Agresif muhasebe de muhasebe standartlarındaki belirsizliklerden, esneklerinden aşırı derecede yararlanarak işletmenin finansal yapısını ve finansal sonuçlarını olduğundan daha farklı gösterilmesini ve işletme performansının iyi olduğu izleniminin yaratılmasını amaçlamaktadır. Bu çerçevede belirli bir dönem aralığındaki kârını yüksek göstermek için faturası kesilmiş ancak henüz alıcıya teslim olmamış malların tutarlarını satış geliri olarak kaydetmektir. Gelir olarak kaydedilen faaliyetlere ilişkin birtakım harcamaların ve giderlerin ise bir sonraki döneme ertelenmektedir. Daha az karşılık ayırma, isteğe bağlı olarak yedeklerin indirilmesi gibi işlemler gerçekleştirilmektedir.
- **Büyük Temizlik Muhasebesi;** İşletmelerde meydana gelen yönetim değişikliği ile birlikte, yeni yönetimin eski yönetime ait aktif uygulamalarını gider gösterip, ilgili aktifleri bilançodan çıkararak eski yönetiminin daha zararlı ve kendi yeni yönetimleri ile birlikte gelecek dönemlerin daha kârlı olacağı izlenimin vermek için yapılmış olan uygulamalardır. Büyük temizlik muhasebesi, genel kabul görmüş muhasebe sınırları içinde yapılan kazanç yönetiminin dürüst olmayan uygulamalarından biridir. Söz konusu olan işlemler (Küçükkoçaoğlu, 2005: 119).;
 - Bilançoda mevcut itfa edilebilir maddi olmayan duran varlıkları bütün bir şekilde gider kaydetmek,
 - Bazı verimliliği düşük veya zararlı olan bölümleri ya da kısımları kapatmak,
 - Yeniden yapılanma içeren projeleri hayata geçirerek, proje maliyetlerini gider olarak kaydederek sistemi rahatlatmak. Diğer

bir ifade ile bilançoyu temizlemek. Bu sayede bir önceki yönetimi kötü performansı olduğu izlenimi verilir. Ayrıca gelecek yıllarda kârlılık oranını artırma olanağına kavuşulur.

- **Muhasebe Hata ve Usulsüzlükleri;** Finansal tablolarda istem dışı, kasıtlı olmayan bir şekilde yanlış bilgi aktarımı, yanlış bilgi açıklaması veya bazı bilgilere yer verilmeden açıklanmasını sağlamaktır. Söz konusu olan bu işlemler aşağıda belirtilen özel durumlar ile hata tanımına girmektedir;
 - Finansal tabloların hazırlanması sürecinde, finansal bilgilerin toplanmasında ve işlenmesinde yanlışlık yapılması,
 - Olayların gözetimi, değerlendirilmesi esnasında muhasebe tahminlerinin doğru olmaması,
 - Finansal bilgilerin tutarlarında, sınıflandırılmasında, sunum ve kamuya aydınlatma esnasında muhasebe standartlarında yapılan yanlışlıklar ve hatalar.

2.1.9. Finansal Oranları Daha İyi Hale Getirebilmek İçin Yapılan Hileler

Finansal tablolarda yapılan hileler; genel olarak finansal tablo kullanıcılarını aldatmak amacıyla finansal tablolarda ki tutarları veya elde edilmiş olan sonuçları bilinçli ve kasıtlı olarak yanlış bilgilendirme, yönlendirme veya bilgileri atlama, şeklinde işletmenin finansal durumunu yanlış bildirmektir. Finansal tablolarda yapılan hilelerin nedenleri (Çıtak, 2009: 87);

- İşletmenin beklenen veya hedeflenmiş olan kazançlarına ulaşmak,
- Daha fazla zaman kazanmak,
- Kredi almaya engel olan durumları ortadan kaldırmak,
- Yüksek tutarlarda kredi alabilme imkanı sağlamak,
- Olumsuz piyasa algılarının önüne geçmek, engellemek,
- Hisse satışı yolu ile yatırımları arttırmak,
- Artan kâr payı ödemelerini sağlamak,
- İşletme amaçlarına ve hedeflerini karşılayabilmek, ulaşabilmek,

Finansal tablolarda yapılan hileler genel olarak, aktiflerin, gelirlerin, ve kârların fazla bildirimini ile giderlerin, pasiflerin ve aynı zamanda zararların eksik bildirimini şeklindedir. Finansal tablolarda ki yapılan diğer hileler ise; yanlış yapılan

satışlar, yanlış yapılan siparişler, stok kayıtlarının yanlış işlenmesi gibi kurumsal kayıtların yanlış ya da eksik yönlendirilmesini içermektedir. Finansal raporlama hileleri kategorilere ayıracak olursak eğer (Atan, 2015: 21);

- Gelirleri fazla göstermek. Örneğin: Gerçekleşmemiş satışları kaydetmek,
- Maliyetleri düşük göstermek. Örneğin: Karşılıkları olduğundan az göstermek, faiz giderlerini fazladan aktifleştirmek.
- Varlıkları fazla göstermek. Örneğin: Fazla şerefiye kaydetmek, varlıkları olduğundan fazla değerli bir şekilde kaydetmek.
- Yükümlülükleri düşük göstermek. Örneğin: Bilanço dışı finansman.

Finansal oranlarla ilgili hilelerden biriside; bilanço varlıkları ile kaynaklarının vadelerinin yer değiştirilmesi şeklinde yapılmaktadır. Bilançonun kısa vadeli varlıkları ve kaynakları, uzun vadeli varlıkları ve kaynakları, dönen varlıkları ve kısa vadeli yabancı kaynakları oranları gibi temel oranlarının iyi olduğu, dolayısıyla işletmede her şeyin yolunda gittiği izlenimini vermek için varlıklara ve kaynaklara ait kısa ve uzun vadelerin yer değiştirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bir başka finansal oran hilesi ise, cari dönem gelir ve giderleri ile oynamaktır. Cari döneme ait olan gelir ve giderlerin, faaliyet döneminde finansal tablolarla ilgili istenen sonucun elde edilebilmesi (kâr yada zarar oluşması) için dönem gelir ve gider hesaplarından çıkarılarak, sonraki dönemlere aktarılması suretiyle gerçekleştirilir (Yağbasan, 2010: 27).

2.2. YARATICI MUHASEBE STRATEJİLERİ VE TAHMİN MODELLERİ

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının, uygulama esnasında muhasebe alanına vermiş olduğu esnekliklerden kaynaklı çok sayıda strateji mevcuttur. Bu esneklikler; bir işlemi muhasebeleştirme veya finansal tablolara aktarma sırasında tek bir uygulama olmaması ve her durum için farklı uygulama koşullarının bulunmasından dolayı, çok seçimli düzenlemenin bir sonucudur (Aygün, 2013: 52).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarına; gelir tablosunu, bilanço ve nakit akım tablolarını düzenlemek amacıyla başvurulmaktadır. Bu sebepten dolayı yaratıcı muhasebe stratejileri de bu üç temel finansal tabloyu düzenlemek için geliştirilmiştir. Jones (2011)' e göre, gelir tablosunun temel amacı kâr rakamına ulaşılmasıdır. Bu

sebepten dolayı amaç kârların şişirilmesi ise; bu durumda gelir arttırılırken giderler azalacaktır. Bilançoda tablosundaki amaç ise, net piyasa değerini arttırmaktır. Bu sebepten ötürü borçların azaltılması yoluna gidilir. Nakit akım tablosundaki amaç ise, işletmenin faaliyetlerinde sağlanan nakit akışlarının artırılmasıdır (aktaran Aygün, 2013: 53). Yaratıcı muhasebe uygulamalarına ilişkin stratejiler ülkelerden ülkelere göre farklılık gösterse de genel olarak beş ana başlıkta toplanabilir. Bunlar;

- Gelirleri arttırmak,
- Giderleri azaltmak,
- Varlıkları arttırmak,
- Borçları azaltmak,
- Nakit akışlarını arttırmaktır.

Yukarıda belirtilmiş olan beş ana stratejilerden ilk iki strateji, gelir tablosunda raporlanmış olan kârı artırma amacını taşır. Gelirleri arttırmak stratejisi izlendiğinde, işletmelerin yapmış olduğu satışlar büyük bir gelir kaynağı oluşturduğundan, gelirini arttırmak isteyen işletmeler satışlarını arttırmaya odaklanmaktadır. İkinci strateji olan giderleri azaltmak için işletmeler, giderlerin aktifleştirilmesi ve karşılıklarının ayrılmaması yolunu tercih etmektedir. Üçüncü strateji ise net piyasa değerine katkı da bulunarak, net piyasa değerini arttırmaktır. Dördüncü strateji de varlıkları arttırmak stratejisi gibi, net piyasa değerini arttırmaya yönelik bir stratejidir. Beşinci strateji nakit akışlarını arttırmaktır. Bu stratejinin temel amacını oluşturan nakit akışlarının arttırılması zor bir durum olduğundan, bu strateji daha çok zamanlama ve sunumla ilgilidir. Başka bir ifade ile ileri tarihte alınacak olan yüksek miktardaki nakit yerine, hemen alınacak olan düşük miktardaki nakite razı olmaktır.

İşletmeler tarafında yapılmış olan yaratıcı muhasebe uygulamalarının bazıları bağımsız dış denetimin yapıldığı esnada ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan yaratıcı muhasebe uygulamasından ve aynı zamanda ortaya çıkarılmamış uygulamalardan bağımsız dış denetimi gerçekleştiren denetimcilerin sorumluluğu bulunmamaktadır. Bağımsız dış denetimi gerçekleştiren denetçiler, denetim esnasında ortaya çıkmış olan hile ve hataların işletme yetkilileri tarafından düzeltilmesini isteyebilir veya denetim raporunda olumsuz ya da şartlı görüş bildirerek söz konusu duruma karşı açıklama yapabilirler.

Literatürde; bağımsız dış denetçilere, denetleyici ve düzenleyici kurumlara, denetimleri esnasında hata ve hileleri ortaya çıkarmada yardımcı olacak yaratıcı muhasebe uygulamalarının ölçümlerinde kullanabilecek, akademik çalışmalara dayanan modeller geliştirilmiştir. Bu çalışmalar daha çok kamuya açıklanmış olan bilgilerin analizine ilişkin istatistiksel modellere dayanır (Bayırlı, 2006: 242).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarını tahmin etmeye çalışan modeller, ilk olarak toplam tahakkuklar üzerinde durmaktadır. Bazı uygulamalarda doğrudan toplam tahakkuk tutarı, aktif toplamına ya da satış hâsılatı tutarlarına endeksleyerek, beklenmeyen tahakkuk tutarları yaratıcı muhasebe uygulamalarının işaretleri olarak dikkate alınmaktadır (Doğan, 2011: 62).

2.2.1.Healy Modeli

Healy Modeli akademik literatürde geliştirilen ilk model olma özelliğini taşımaktadır. 1985 yılında geliştirilen model ile; teşvik primleri ile ödüllendirilmekte olan yöneticilerin, alacak oldukları teşvik primi tutarlarını arttırmak için toplam tahakkukları kullanarak yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurduğu hipotezi literatüre sokulmuştur. Healy bu modeli ile yaratıcı muhasebe yöntemlerinden “büyük temizlik muhasebesini” test etmeyi amaçlamış ve aşağıda belirtilmiş olan model ile bunu test etmiştir.

$$NDA_t = 1/n \sum (TA_t / A_{t-1})$$

Modeldeki değişkenlerin tanımları ise:

NDA_t = Tahmini İhtiyari Olmayan Tahakkuklar

TA_t = Toplam Tahakkuklar

A_{t-1} = Bir Önceki Yıl Toplam Aktifi

n = Gözlem Yılı Sayısı

Bu varsayımın temel noktası, yöneticilerin görevde bulunduğu süre zarfında yapabilecekleri muhasebe hilelerin toplamının “0” olacağı yönündedir. Mevzuatların getirmiş olduğu ve getirmekte olduğu kısıtlamalar ile birlikte bağımsız dış denetim faktörleri de dikkate alındığı takdirde, daimi olarak gelirleri azaltıcı veya artırıcı yönde yaratıcı muhasebe uygulaması yapmak mümkün değildir. Bu sebepten ötürü belirli bir dönem içerisinde gelirleri artırıcı yaratıcı muhasebe uygulaması izlenildiği takdirde, diğer dönemler gelirleri arttırıcı yaratıcı muhasebe uygulamasının tersi

politikalar izlenmesini gerekli olmaktadır. Bu şekilde ki varsayım; yöneticilerin, her dönem yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönelik politikaları takip edeceklerini varsaymaktadır. Yöneticiler her dönemin sonunda faaliyetlerinden kaynaklı olarak nakit akımlarını ve ihtiyari olmayan tahakkuk tutarlarını dikkate alarak, ihtiyari olmayan muhasebe kalemleri ile oynayarak, gelirleri kendi teşvik primlerini maksimize edecek şekilde belirlemektedir (Doğan, 2011: 63).

Healy modelinde bulgulara göre kâr, belirli bir eşiğin altında veya belirli bir tavanın üstünde olduğu zaman tahakkuklar genel olarak gelir düşürücüdür. Kâr, bu iki sınır arasında ise tahakkuklar %46 oranında gelir artırıcıdır. Tahakkuklar, kâr belirli bir eşiğin altında veya belirli bir tavanın üstünde olduğu zaman sadece %9-%10 düzeyinde pozitif olmaktadır (Avşarlıgil, 2010: 78).

2.2.2. DeAngelo Modeli

1986 yılında DeAngelo tarafından yapılmış olan çalışmada, halka açık olarak faaliyet gösteren bir işletmenin, halka dağıtılmış olan hisse senetleri geri alınarak, halka açık faaliyetini halka kapalı olarak yapması esnasında, işletme yöneticileri tarafından mevcut hisse senetlerinin değerini düşük göstermek amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarının, uygulanıp uygulanmadığının tespiti için aşağıdaki hipotez modeli geliştirilmiş ve bununla test edilmiştir (Doğan, 2011: 64).

$$NDA_t = TA_t / A_{t-1}$$

Modeldeki değişkenlerin tanımları ise aşağıdaki gibidir:

NDA_t = Tahmini İhtiyari Olmayan Tahakkuklar

TA_t = Toplam Tahakkuklar

A_{t-1} = Bir Önceki Yıl Toplam Aktifi

DeAngelo'nun modeli, Healy modelinin özel bir versiyonu olarak gözükmektedir. Healy modelinden tek fark ihtiyari olmayan tahakkukların tahmini periyodunun önceki dönemlerle sınırlanmış olmasıdır (Avşarlıgil, 2010: 79).

Yapılmış olan çalışmada; işletme yöneticileri tarafından, halka açık olarak faaliyet gösteren bir şirketin, halka kapalı bir şirket haline gelme sürecinin öncesinde yaratıcı muhasebe uygulamalarının uygulanıp uygulanmadığı yönünde istatistiksel kanıtlar aranmış olsa da, anlamlı sonuçlara ulaşılamamıştır.

2.2.3. Jones Modeli

Jones modelinde, ihtiyari tahakkuklar aktiflerle ilişkilendirildiğinde, bu ilişkilendirilmenin muhtemel temel bir sapma ile kâr yönetimi uygulamasının varlığını ortaya koyacağı yönündedir (Bayırlı, 2006: 248).

1991 yılında Jones yapmış olduğu çalışmada, ABD'deki kota kısıtlamaları ya da gümrük tarifelerinin yükseltilmesi gibi gümrük avantajlarından yararlanmak isteyen işletmelerin, ABD Ticaret Komisyonu tarafından yapılan incelemeler esnasında yaratıcı muhasebe uygulamaları ile mevcut kârların düşük seviyelerde gösterilip gösterilmediği hipotezini aşağıda belirtilmiş olan model ile test etmiştir (Avşarlıgil, 2010: 80).

$$TA_{it} / A_{it-1} = \alpha_i [1 / A_{it-1}] + \beta_{1i} [dREV / A_{it-1}] + \beta_{2i} [PPE / A_{it-1}] + \epsilon_{it}$$

Modeldeki değişkenlerin tanımları:

TA_{it} = Toplam Tahakkuklar,

A_{it-1} = Bir Önceki Yıl Aktif Büyüklüğü,

ΔREV_{it} = Gelirlerdeki Değişim,

PPE_{it} = Brüt Maddi Duran Varlıklar

Bu modelin uygulanmasında en küçük kareler yöntemini kullanarak; α_i , β_{1i} , β_{2i} katsayıları bulunmakta ve daha sonra bu katsayılardan yararlanılarak bulunan beklenen değerler ile gerçek değerler arasındaki farkların tespiti ile elde edilen tahmini hataları (μ_{it}) değerleri, t zamanındaki ihtiyari tahakkuk tutarlarını vermektedir (Küçüksözen, 2004: 264).

Jones (1991)'e göre, inceleme yılı ($t=0$) için, işletme yöneticilerinin ihtiyari tahakkukları kullanmak suretiyle gerçekleştirdikleri yaratıcı muhasebe uygulamaları ile karı düşürdükleri, inceleme öncesi yılda ($t=-1$) ise böyle bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Aktaran Doğan, 2011: 65).

2.2.4. Endüstri Modeli

Endüstri modelinde, ihtiyari olmayan tahakkukların tüm dönemlerde sabit olduğu varsayımı dışına çıkılarak, ihtiyari tahakkukların belirleyicilerini doğrudan modellemek yerine, bu belirleyicilerdeki değişimin aynı sektörde bulunan tüm işletmelerde aynı olduğu varsayımı ileri sürülmektedir. Başka bir ifade ile bu yöntem, incelenmeye alınmış olan işletmenin dışında aynı sektörde bulunan işletmelerin aktif büyüklüğüne göre ölçeklendirilmesi sonucunda hesaplanmış olan toplam tahakkuk oranlarının medyan değerlerinin kullanılmasına dayanmaktadır. Bu

hipotez aşağıda belirtilmiş olan modele göre test edilmiştir (Küçüksözen, 2004: 265-266).

$$Tait/TAit = \hat{I}1t + \hat{I}2t [Endustri Medyanı Tait/ Ait-1] + e_{it}$$

TAit = Toplam Tahakkuklar

Ait-1 = Bir Önceki Yıl Toplam Aktifleri

eit = Hata Terimi

2.2.5. Barton ve Simko Modeli

Barton ve Simko modelinde, daha önceden kâr manipülasyonu için uygulamış oldukları yaratıcı muhasebe uygulamalarının, gelecek dönemler için tekrar kâr manipülasyonu uygulamalarının yapılmasını engelleyip engellemediği incelenmiştir.

Modelin temel değişkeni olarak “Net Faaliyet Varlıkları” kalemi karşımıza çıkmaktadır. Gösterge olarak da bilanço ile gelir tablosunun bütünüyle ilişkili olması ve kârı arttırmak için yapılan bir uygulamanın aktifleri de olduğundan yüksek gösterdiği “Net Faaliyet Varlıkları/Satışlar” oranı kullanılmıştır (Doğan, 2011: 67). Geliştirilen bu modelin öne sürdüğü düşünce, işletme yöneticilerinin geçmişte yaptıkları kâr manipülasyonlarının, bilanço aktiflerinde yüksek değer olarak gösterilmesiyle, gelecek dönemde kâr yönetimi uygulamalarının yapılmasını güçleştirdiğidir.

Barton ve Simko modeline, “Net Faaliyet Varlıkları/Satışlar” oranının aktiflerinden yüksek gösterildiği ve geçmiş dönemde yapılan kâr yönetimini etkilemediği yönünde görüşler sunularak eleştiriler getirilmiştir.

Modele ilişkin yukarıda bahsedilen eleştiriler aşağıdaki gibidir:

- “NFV/Net Satışlar” oranı, bu oranın gelecekteki büyüklüğü hakkında fikir vermemektedir. Ayrıca bu oran sektörler arasında ve aynı sektördeki şirketler arasında bile birbiriyle ilişkilendirilemeyecek değişiklikler göstermektedir.
- Barton ve Simko, kar yönetimi uygulamalarının bilançoyu nasıl sınırladığı hakkında bir bilgi vermemektedirler.
- “NFV/Net Satışlar” oranının yüksekliği kârın artırılması manipülasyonunu engellemektedir. Ancak “NFV/Net Satışlar” oranının düşüklüğü kârın

artırılması manipülasyonunu özendirmekte midir, bilinmemektedir (Bayırlı, 2006: 254).

2.2.6. İmhoff ve Eckel Modeli

İmhoff ve Eckel tarafından ayrı ayrı geliştirilen modeller “kârın istikrarlı bir şekilde getirilmesini” ölçmede kullanılmaktadır. Bu modellerde kârda meydana gelmiş olan sapmalar ile satış oranlarında meydana gelmiş olan saplamalar test edilmiştir. Modeller kârın, belirli bir oranda satışlara bağlı bir değişken olduğunu varsaymaktadır. Bu sebepten dolayı eğer kârdaki değişim, satışlardaki değişimden daha az bir noktada ise, kârın istikrarlı bir şekilde gösterildiği sonucuna varılmıştır.

2.2.7. Spathis Modeli

Bu modele göre, yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespit edilmesi için logistic regresyon analizine başvurulmuştur. Bu modele aşağıdaki denkleme göre analiz edilmiştir.

$$E(y) = [\exp (b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n)] / [1 + \exp (b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n)]$$

Bu denklemde bağımlı değişken E(y)'ye; yaratıcı muhasebe uygulamasını gerçekleştiren işletmeler için 1, kontrol edilen şirketler için 0 değeri verilmiştir. b₀ kesişim değerini, b₁, b₂, ... b_n bağımsız değişkenlerin katsayılarını, x₁, x₂, ..., x_n değerleri ise aşağıda belirtilmiş olan değişkenleri göstermektedir.

$$FFS = b_0 + b_1(D / E) + b_2(\text{Sales} / \text{TA}) + b_3(\text{NP} / \text{Sales}) + b_4(\text{Rec} / \text{Sales}) + b_5(\text{NP}/\text{TA}) + b_6(\text{WC} / \text{TA}) + b_7(\text{GP} / \text{TA}) + b_8(\text{INV} / \text{Sales}) + b_9(\text{TD} / \text{TA}) + b_{10}(\text{FE} / \text{GE}) + b_{11}(\text{Taxes} / \text{Sales}) + b_{12} (\text{Altman Z-score})$$

- Borç öz sermaye oranı (D/E).
- Satışların toplam aktiflere oranı (Sales/TA).
- Net kârın satışlara oranı (NP/Sales).
- Ticari alacakların satışlara oranı (Rec/Sales).
- Net karın aktife oranı (NP/TA).
- Çalışma sermayesinin toplam aktife oranı (WC/TA).
- Brüt kârın toplam aktife oranı (GP/TA).
- Stokların satışlara oranı (INV/Sales).
- Toplam borçların toplam aktiflere oranı (TD/TA).

- Toplam finansman giderlerinin toplam faaliyet giderlerine oranı (FE/GE).
- Ödenecek vergi ve diğer yasal yükümlülüklerin toplam satışlara oranı (Taxes/Sales)
- Finansal risk skor'unu (Altman Z-score) göstermektedir.

2.2.8. Benish Modeli

1997 yılında Benish, işletme performansları yüksek olan işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarını, uygulayıp uygulamadığını test etmek için bir veri seti oluşturmuştur. Bu veri seti modelinde; SEC tarafından yaratıcı muhasebe uygulaması ile manipülasyon yaptığı tespit edilen 64 tane işletme ile birlikte, hakkında olumsuz görüş olmayan 1989 adet işletme incelemeye alınarak söz konusu olan değişkenler belirlenmiştir. Belirlenmiş olan bu değişkenler ile Probit Analizi aracılığıyla yaratıcı muhasebe uygulaması uygulanıp uygulanmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Model; SEC tarafından manipülasyon yaptığı tespit edilen işletmelere 1 değerini, manipülasyonla ilgisi olmayan işletmelere de 0 değerini vererek, modelin elde ettiği bulguları yorumlama fırsatı sunmuştur (Küçüksözen, 2004: 267).

Söz konusu olan bu modelde Benish, 1997 yılından sonra 1999 yılında eklemeler ile uygulamalarında bazı değişiklikler yapmıştır. 1997 yılında ki modelinde kullandığı değişkenler;

- Ticari Alacaklar Endeksi
- Brüt Kar Marjı Endeksi
- Aktif Kalitesi Endeksi
- Amortisman Endeksi
- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı
- Satışlardaki yıllık değişim
- Hisse senetleri fiyatlarındaki yıllık değişim şeklindedir.

1999 yılında yapmış olduğu değişiklikler ise;

- Ticari alacaklar endeksi
- Brüt Kar Marjı endeksi
- Aktif kalitesi endeksi
- Satışlardaki yıllık değişim (büyüme) endeksi
- Amortisman giderleri endeksi

- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri endeksi
- Borçlanma yapısındaki yıllık değişim
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara oranı olarak değiştirilmiştir (Küçüksözen, 2004: 264).

Beneish 1999 yılında modelinde bulunan değişkenlerini değiştirme ihtiyacını üç ana temel sebepten dolayı duymuştur;

- Geleceğe ilişkin verileri açısından kötü beklentileri olan işletmeler finansal bilgi manipülasyonuna başvurmuşlardır,
- Değişkenler nakit olarak ve tahakkuk yoluyla oluşan kalemleri kapsayacak şekilde seçilmiştir,
- Finansal bilgi manipülasyonunun sözleşmeye dayalı motivasyonlardan kaynaklandığını varsayan, pozitif araştırmalar teorisinden yararlanılmıştır (Avşarlıgil, 2010:83).

Beneish modeldeki değişkenlerin nasıl türetileceğini de aşağıdaki şekilde formülize etmiştir (Küçüksözen, 2004:280-284);

- Ticari Alacaklar Endeksi

$$\frac{Ticari Alacaklar_t / Brüt Satışlar_t}{Ticari Alacaklar_{t-1} / Brüt Satışlar_{t-1}}$$

- Brüt Kar Marjı Endeksi

$$\frac{(Brüt Satışlar_{t-1} - Satılan Mal Maliyeti_{t-1}) / Brüt Satışlar_{t-1}}{(Brüt Satışlar_t - Satılan Mal Maliyeti_t) / Brüt Satışlar_t}$$

- Aktif Kalitesi Endeksi

$$\frac{(1 - Dönen Varlıklar_t + Maddi Duran Varlıklar_t) / Toplam Varlıklar_t}{(1 - Dönen Varlıklar_{t-1} + Maddi Duran Varlıklar_{t-1}) / Toplam Varlıklar_{t-1}}$$

- Satışlardaki Büyüme Endeksi

$$\frac{Brüt Satışlar_t}{Brüt Satışlar_{t-1}}$$

- Amortisman Giderleri Endeksi

$$\frac{Amortisman Giderleri_{t-1} / (Amortisman Giderleri_{t-1} + Maddi Duran Varlıklar_{t-1})}{Amortisman Giderleri_t / (Amortisman Giderleri_t + Maddi Duran Varlıklar_t)}$$

- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi

$$\frac{(Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri_t + Genel Yönetim Giderleri_t) / Brüt Satışlar_t}{(Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri_{t-1} + Genel Yönetim Giderleri_{t-1}) / Brüt Satışlar_{t-1}}$$

$$\frac{(Pazarlama, Satıs ve Dağıtım Giderleri_{t-1} + Genel Yönetim Giderleri_{t-1})}{Brüt Satışlar_{t-1}}$$

- Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi

$$\frac{(Uzun Vadeli Borçlar_t + Kısa Vadeli Borçlar_t)}{Toplam Varlıklar_t}$$

$$\frac{(Uzun Vadeli Borçlar_{t-1} + Kısa Vadeli Borçlar_{t-1})}{Toplam Varlıklar_{t-1}}$$

- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı⁶

$$\frac{(\Delta Dönen Varlıklar - \Delta Kasa - \Delta Kısa Vadeli Borçlar - \Delta Uzun Vadeli Borç Anapara Taksit ve Faizleri - \Delta Ödenecek Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılığı - Amortisman Giderleri_t)}{Toplam Varlıklar_t}$$

Beneish yukarıda verilmiş olan analizleri sonucunda; modelin (R²) %30,6 oranında yaratıcı muhasebe uygulamalarını uygulayan işletmeler ile yaratıcı muhasebe uygulaması uygulamayan işletmeleri birbirinden ayırmada başarılı olduğu sonucuna varmıştır. Yapılan analizlerin başka bir sonucu da yaratıcı muhasebe uygulaması yapan işletmelerin genel olarak, daha küçük, yeni, düşük hisse senedine sahip, borç ağırlıklı bir yapı ile büyüyen, alacak ve aynı zamanda stok devir hızları düşmekte olan, aktif kalitesi kötüleşen, brüt kar marjı kötüleşen işletmeler olduğu sonucuna varmıştır (Doğan, 2011: 72).

2.3. YARATICI MUHASEBE TEKNİKLERİ

Yaratıcı Muhasebe uygulamalarında kullanılan birçok teknik mevcuttur. Bu tekniklerden bazıları aşağıdaki örnek olarak sunulmuştur (Stolowy ve Lebas, 2006: 581).

- Uygulanmakta olan muhasebe politikalarında değişikliğe gitmek,
- Araştırma ve geliştirme giderlerinin aktifleştirilmesi yada dönem gideri olarak muhasebeleştirilme işlemlerini yapmak,
- Hızlandırılmış amortisman yönteminden vazgeçerek doğrusal amortisman yöntemine geçmek,
- Borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi veya dönem gideri olarak muhasebeleştirilmek,
- Stok değerlendirme yöntemini değişikliğe gitmek,

⁶ Δ Simgesi t dönemi ile t-1 dönemi arasındaki farkın alınması durumunu ifade etmektedir.

- Satın alınan işletmenin gerçeğe uygun değer üzerinden veya defter değeri üzerinden kaydetmek,
- İşletme birleşmelerinde satın alma yöntemi veya çıkarların havuzlanması yönteminin kullanmak.

Bu bölümümüzde yukarıda sayılan teknikleri belirli gruplar altında sınıflandırarak açıklamalar yapılmıştır.

2.3.1. Gelirleri Artırmak

2.3.1.1. Gerçekleşmemiş Satışları Gerçekleşmiş Gibi Kabul Etme ve Kaydetme

Gelirin dönem kârı üzerinde dolaylı bir şekilde etkisinin olmaması, yaratıcı muhasebe uygulamalarında genellikle gelirlerin manipüle edilmesi neden olmaktadır. İşletmeler henüz doğmamış gerçekleşmemiş bir geliri muhasebeleştirerek ya da fiktif gelir kaydı yaparak dönem kârını ihtiyaçları doğrultusunda değiştirebilmektedirler. Bir satışın işletmenin satışlarını gelir olarak kaydetmesi ve finansal tablolara yansıtması işlemlerini, yasal mevzuatların, genel muhasebe ilkelerinin ve standartlarının belirlediği unsurlara göre yapmaktadırlar. Bu neden dolayı ilgili işlemler ülkeden ülkeye göre farklılık gösterebilmektedir. Henüz gerçekleşmemiş gelirin muhasebeleştirilmesi, satışın fiili olarak gerçekleştiği dönemden önceki bir dönemde muhasebeleştirilmesini ifade etmektedir. Örneğin, siparişi alınmış ancak henüz sevkiyat için yüklemesi dahi yapılmamış ürünlerin müşteriye teslim edilmiş gibi gösterilerek, satışın gelirinin kaydını yapmak henüz gerçekleşmemiş bir gelirin muhasebeleştirilmesi değerlendirilmektedir. Fiktif gelir kaydı ise, var olmayan bir satışa ait gelirin muhasebeleştirilmesi anlamına gelmektedir (Holt ve Eccles, 2002:327).

Örnek: Türkiye’de inşaat yapımı faaliyetinde bulunan XYZ Limited Şirketi, 29/12/2017 tarihinde alışveriş merkezi projesi kapsamında kullanmak üzere ABC Limited Şirketi’nden demir satın almak için anlaşmıştır. Yapmış oldukları anlaşmaya göre XYZ Limited Şirketi’nin mevcut deposunda yerinin olmamasından dolayı ABC Limited Şirketi sipariş edilen malları 03/01/2018 tarihinde teslim edecektir. 2017 yılında ki kârını yüksek göstermek isteyen ABC Limited Şirketi 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 10’uncu maddesindeki vergiyi doğuran olaylardan kapsamında kabul edilen ,

- Malın tesliminden veya hizmetin yapılmasından önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi halinde, bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı olmak üzere fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmesi⁷;

Maddesinden yararlanarak ABC Limited Şirketi her ne kadar teslim gerçekleşme de söz konusu olan satışa ilişkin faturayı 29/12/2017 tarihli düzenleyerek 2017 hesap dönemine ilişkin kârını yüksek gösterebilir. Bu durum Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri açısından bakıldığında zaman gelir olarak kabul edilebilmektedir. Yapılan bu işlem her ne kadar bir kasıt unsurunu içerse de yasalara aykırı olmamasından dolayı, bir hile değil, yaratıcı muhasebe uygulamasıdır.

2.3.1.2. Faiz Gelirlerini Arttırmak

Bir işletme için en önemli gelir noktalarından biri, menkul kıymet satın alınması ve ya da bankaya yatırılan para aracılığıyla yapılan yatırımlardan elde edilmiş olan faizdir. Söz konusu olan bu yatırımlardan gelecek olan gelirler sabit bir özellik göstermektedir. Ancak bazen işletmeler rakamlar ile oynayarak sabit olan geliri olduğundan daha yüksek gösterme yoluna gidebilmektedirler. (Aygün, 2013: 55).

Örnek olarak, İngiltere’de bulunan ve 1989 senesinde iflas etmiş olan Polly Peck şirketi, birbirleri ile uyumlu olmayan para birimleri aracılığıyla mevcut durumundan daha yüksek gelir beyanında bulunmuştur. Şirket İsviçre Bankalarının birinden, uluslararası alanda güçlü para birimi olan İsviçre Frangı üzerinden borç almıştır. Güçlü para birimleri genel olarak düşük oranda faiz getirmektedir. Söz konusu durumdan dolayı Polly Peck şirketi almış olduğu bu borcu Türkiye’de ki bir bankaya TL cinsinden, vadeli mevduat hesabına yatırmıştır. Türk Lirası İsviçre Frangına göre zayıf bir para birimi olsada yüksek faiz getirisine sahiptir. Bu işlem sonucunda Polly Peck Şirketi’nin dönem sonunda gelir tablosu oldukça iyi gözüküştür. Şirket, Türkiye’deki banka mevduatından 68.1 milyon sterlin faiz geliri elde etmiş ve İsviçre’de ki bankaya 55.6 milyon sterlin faiz ödemiştir. Bu işlemin sonucunda 12.5 milyon sterlin kâr elde edilmiştir. Ancak bu durum görüldüğü gibi İsviçre Frangı karşısında değer kaybetmiş TL’ den kaynaklanmamıştır. Buradaki asıl neden, bilançoda gizlenmiş olan 44.7 milyonluk

⁷ 3065 SAYILI KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU, Md. 10, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3065.pdf> , (01.01.2019).

bir sermaye kaybıdır. Bu kayıp, finansal analistler tarafından da fark edilmemiştir (Jones, 2011: 47).

2.3.1.3. Faaliyetlerle İlgili Olmayan Kârları Faaliyet Kârlarına Dahil Etme

Gelir üzerinden yapılan bir başka yaratıcı muhasebe işlemi ise, işletmelerin bir defaya mahsus olmak üzere yaptıkları işlemlerden elde ettikleri kârlar ile gelirlerinin arttırılmasıdır. Bu işlemler iki şekilde yapılmaktadır. Söz konusu bu işlemler (Van Greuning, 2005: 150)

- Aktifleri olduğundan az değerlendirmek,
- Yatırımdan elde edilen geliri giderlerden düşürmek.

Yukarıda unsurları ile bahsedilmiş olan, işlemlerden elde edilen gelirlerin süreklilik arz etmemesi ve işletmenin ana faaliyet konusunun içerisinde yer almaması nedeniyle, bir defalık satıştan elde edilen satış gelirlerinin işletmenin ana faaliyet gelirlerinden ayrı olarak gösterilmesi gerekmektedir. (Schilit, 2003: 104-109). Ancak işletmeleri denetleyen denetimciler ile finansal tablolarını inceleyen finansal analistler, genellikle işletmelerin ticari faaliyetten elde etmiş oldukları kârlar ile ilgilenmektedirler. İşletmelerin ticari unsur barındırmayan faaliyetlerden doğan kârları ile ilgilenmemektedirler. Bu durumun bilincinde olan işletmeler süreklilik arz etmeyen satışlarının sonucunda elde edilen kârlarını ana faaliyetlerinin içinde, yani ticari faaliyetler sonucunda oluşmuş bir kâr olarak finansal tablolarında göstermektedirler. Bu duruma verilebilecek en güzel örnek, bir kereye mahsus olarak aktifindeki duran varlıkların satışında bulunmuş olan bir işletmenin, bu satıştan elde etmiş olduğu kârını ticari faaliyetlerden oluşan kârlar kaleminin içine dahil edilmesi işlemidir.

2.3.2. Giderleri Azaltmak

Giderleri azaltmak için yapılan tekniklerin aslında temel amacı, işletmenin kârını arttırmaktır. Bu sebeple, işletmenin kârını arttırmak ve azaltmak için gelir unsurlarını içeren işlemlerin yanında gider unsurları yani gider kalemleri de etkili olmaktadır. Ayrıca giderlerin azatılması yolu, işletmenin kârını arttırmak için gelirleri arttırma yolundan daha etkili bir yoldur.

2.3.2.1. Karşılıkları Kullanma

İşletmeler, bir takım varlıkları ve borçları için gerçekleşmemiş olsa da olası bir değer azalışlarının ve kayıplarının önüne geçmek için temkinli davranarak karşılık ayırma işlemi yapmaktadırlar. Bu karşılık ayırma işlemi ihtiyatlılık kavramı gereği yapılmaktadır. İşletmeler değer kaybına uğramış olan stokları, tahsili artık şüpheli hale gelmiş olan alacakları, borcunu ödemeyen müşterilerini ve varlıklarının değerlerindeki azalışları gibi konuları finansal tablolarında doğru, düzgün ve açıklayıcı bir şekilde raporlayarak karşılık ayırmalıdırlar. Yeteri oranda karşılık ayırmamak veya uygun olmayacak şekilde karşılık oranında azaltmak yapmak, işletmelerde yapay kârlar yaratılmasına neden olmaktadır (Schilit, 2003: 133).

Örneğin, bir işletmenin başka bir işletmeyi devralması sonucunda, devraldığı işletmenin yeniden yapılandırma ve yeniden organize etme işlemleri için yapacağı maliyetlere karşılık ayırmak durumunda kalacak ve ayırmış olduğu bu karşılık, toplam gideri arttıracaktır. Ancak işletme bu giderleri finansal tablolarında bir kereliğine oluşan giderler şeklinde ayrı bir yerde tutarak, sürekli kâr yaratan faaliyetlerin dışında tutabilir. İlerleyen süreçte ise, oluşan giderler ile aşırı tahminde bulunulduğunun tespiti yapılarak, gelir tablosuna ilgili giderlerin kalan kısmı aktarılabilir (Aygün, 2015: 57).

2.3.2.2. Vergilerden Kaçınma

İşletmeler finansal tablolarına iyileştirmek ve olduğundan iyi göstermek adına vergileri azaltmak, bir diğer ifade ile vergilerden kaçınmak yolunu tercih edebilirler. Vergiden kaçınmak yolları yaratıcı muhasebenin bir parçası olarak kabul edilirken, vergi kaçırma yasa dışı bir unsur olduğundan dolayı hilenin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Vergi kaçırma uygulamalarının içerisinde en yaygın görülen uygulama, yaratıcı muhasebeyi de içerisinde bulunduran; sahte mali beyanda bulunulması ya dabelirli bir şekilde hatalar içeren mali beyanlarda bulunulmasıdır. Bir diğer vergi kaçırma unsurları da, işletmeye ait para girişi ve çıkışlarının makbuzlar içermeden yapılması, faturasız bir şekilde mal satışı yapılması, kişisel nitelik taşıyan giderlerin işletme giderleri gibi kayıtlara alınması, sahte masraflar oluşturulması şeklindedir (Aygün, 2015: 57).

Örnek: Çukurova Elektrik A.Ş. 1998-2000 yıllarında ödenecek vergi tutarını azaltmak adına, yapılmakta olan yatırımlarının finansman ihtiyacını karşılamak için alınmış olan kredilerin finansman giderlerini aktifleştirmek yerine, yapılmakta olan yatırımların hesabına ekleyerek doğrudan dönem giderine yansıtmıştır. Bu sayede dönem kârını, dolayısıyla vergi matrahını 1998, 1999 yılları ile 30.06.2000 tarihli finansal tablolarında, sırasıyla 14,7 trilyon TL, 49,2 trilyon TL ve 32,5 trilyon TL tutarında düşük göstermiştir (Küçüksözen, 2005 : 108).

2.3.2.3. Dönem Sonu Stoklarını Arttırmak

Stok hesabının değerlemesinin yapılması esnasında yapılan yaratıcı muhasebe uygulamaları; “fireleri dikkatte almadan stoğu fazla tahmin etmek, stoğu olduğundan yüksek şekilde hesaplamak ve stok maliyetini belirlerken yanlış maliyetler üzerinden yanlış tutar hesaplamak, olmayan hayali bir stok kaydetmek, stok alımlarındaki indirim tutarını mevcut durumundan daha yüksek bir şekilde göstermek, indirim tutarını ilgili stok hesabından düşmemek, iade edilmiş olan stok tutarını olduğundan fazla bir şekilde muhasebeleştirmek ve iade edilen mal tutarını ilgili işlemler gerçekleşmeden muhasebeleştirmek”. Aynı şekilde stokları zarar yazarak hesap kapatılması veya kullanılmayan stokun kaydedilmesi de bu duruma örnek olarak verilebilmektedir. Stoklar üzerinden yapılmış olan yaratıcı muhasebe ve hile yöntemleri net gelir üzerinde bir artışa neden olmaktadır. Stok üzerindeki yaratıcı muhasebe uygulamalarının etkisi daha sonraki dönemlere yansımaktadır. Stok hileleri ile, bir dönemde olduğundan fazla görünen dönem sonu stokları, bir sonraki dönem başındaki stoklarda fazlalık olarak ortaya çıkacaktır. Bu durum ikinci dönemde net gelirlerin olduğundan daha düşük görülmesine neden olacaktır. Sonuç olarak olduğundan daha fazla gösterilmiş olan stoklar, dönemler boyunca süregelen bir hilelin belirlenmesini kolaylaştıracaktır (Doğan, 2011: 40-41).

2.3.2.4. Giderleri Aktifleştirmek

Yaratıcı muhasebe uygulamaları incelendiği zaman bazı işletmelerin giderlerini azaltarak dönem kârını şişirme yollarına başvurduğu görülmektedir. Bu durum içinde dönem gideri olarak kaydedilmesi gereken giderlerin, agresif bir şekilde aktifleştirmesinin yapılması ve mevcut giderlerini azaltmak için amortisman tabi varlıkların amortisman sürelerinin uzatılması en yaygın uygulamalardır.

Yazılım geliştirme giderleri, reklam giderleri gibi bazı giderlerin aktifleştirilmesi ya da dönem gideri olarak kaydedilmesi işletme yöneticilerinin bu konudaki tutumuna bağlıdır. Bir gider aktifleştirildiği zaman belirlenmiş olan faydalı ömrü boyunca amortismanına tabi bir varlık haline gelmektedir. Bu durum yakın gelecekteki kârın yükseltilmesi sonucunu doğurmaktadır (Demir ve Bahadır, 2017: 116).

Örnek: XYZ Anonim Şirketi, yeni bir şube açılımını gerçekleştirmek için 250.000 TL tutarında bir harcamada bulunmuştur. XYZ Anonim Şirketi, kârını yüksek göstermek için söz konusu harcamayı giderleştirmek yerine Vergi Usul Kanunu'nun 282'nci maddesindeki yeni bir şubenin açılması için yapılmış olan giderlerin kuruluş ve örgütlenme giderleri arasında yer alır hükmünden yararlanarak aktifleştirmiştir. Yine aynı madde söz konusu giderlerin aktifleştirilmesinin ihtiyari bir karar olduğunu açıklamıştır. Bu durumdan dolayı, XYZ Anonim Şirketi söz konusu harcamasına ilişkin tutarın tamamını hile yapmasına gerek kalmadan aktifleştirme işlemi yapması yaratıcı muhasebe uygulamasıdır.

2.3.2.5. Faydalı Ömürleri Uzatmak

İşletmeler aktifinde kayıtlı olan duran varlıklarının faydalı ömürlerini olması gerektiğinden daha uzun bir şekilde belirleyebilmektedirler. Bu işlemler, duran varlığın yıpranma payını daha uzun yıla yayarak, yıl içerisindeki gider miktarı düşürmek ve kârı olduğundan daha istikrarlı göstermek için uygulamaktır (Çıtak, 2007: 73).

Örnek olarak; Kanada da faaliyetini sürdürmüş olan sinema zinciri Cineplex Odeon Şirketinin yöneticileri, özel maliyetler sınıfındaki koltuk, halı gibi varlıklarının 27 yıl gibi bir zaman sonunda kendilerini amorti edeceği tespitinde bulunmuşlardır. Bu yaratıcı muhasebe uygulamasının sayesinde Cineplex Odeon Şirketi gerçek kazançlarını olduğundan çok daha fazla bir şekilde kamoyuna bildirmişlerdir. Eğer Cineplex Odeon Şirketi, sektördeki rakibi olan Carmike Cinemas Şirketi gibi özel maliyetler sınıfındaki varlıklarını 15 yıllık bir faydalı ömür tanımlasaydı, 1988 yılındaki net geliri hisse başına % 65'ten daha az olacaktı (Schilit, 2003: 126).

Örnekte de görüleceği üzere şirketler aktiflerinde kayıtlı olan duran varlıklarını olması gerektiğinden çok daha uzun bir süre amortismanına tutan şirketler finansal tablo kullanıcılarını ve çıkar gruplarını yanıltmaktadırlar.

2.3.3. Varlıkları Arttırmak

Finansal Raporlamanın Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve'sine göre "Bir varlığın gelecekte işletmeye ekonomik yarar girişine neden olacağı muhtemelse ve maliyeti ya da değeri güvenilir bir şekilde ölçümlenebiliyorsa bu varlık bilançoda gösterilir. Yapılan bir harcamanın, içinde bulunulan muhasebe döneminden sonraki dönemlerde, işletmeye ekonomik yarar girişi sağlaması mümkün değilse, bilançoda herhangi bir varlık gösterilmez. Bunun yerine bu harcama gelir tablosunda gider olarak gösterilir. İçinde bulunulan muhasebe döneminden sonraki dönemlerde işletmeye ekonomik yarar girişi sağlanması olasılığının yetersiz olması nedeniyle varlık tahakkuku yapma imkanı bulunmamaktadır."⁸

2.3.3.1. Şerefiyenin Arttırılması

Şerefiye, bir işletmenin başka bir işletmeyi satın alması veya işletmelerin birleşmesi esnasında ortaya çıkan maddi olmayan bir varlıktır. Satın alınan işletmenin varlıklarının net gerçek değeri satın alma fiyatından daha az olması durumunda şerefiye ortaya çıkmaktadır. Uluslararası muhasebe standartlarına göre şerefiye aktifleştirilir ve değeri azalmadıkça bilançoda tutulmaktadır. Şerefiyenin değeri ne kadar arttırılırsa işletmenin varlıklarının değeri de o derecede artmaktadır. Aynı zamanda söz konusu olan bu durum, satın alınan işletmenin varlıklarının gerçek değerini azaltma avantajı da yaratmaktadır. Çünkü değerinin altından satın alınan varlıklar satıldıkları zaman işletme kârını yükseltmektedir. Bu sebepten dolayı işletme yöneticileri, satın alma ya da birleşmelerde oluşan şerefiyenin yükseltilmesi yönünde hareket etme politikası güderler. Şerefiyede oluşabilecek değer düşüklüklerinin önüne geçerler. Ayrıca şerefiyenin amortismanına tabi olması da gerek amortisman süresinin gerekse amortisman yönteminin değiştirilerek karın artırılıp azaltılmasına olanak sağlamaktadır (Jones, 2011: 56).

2.3.3.2. Hakların ve Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıkların Arttırılması

⁸ , "Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve", [http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/F R I K C\(1\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/F R I K C(1).pdf) ,(05.01.2019),S.18.

Hakların değerlendirilmesi konusu, muhasebe alanında son derece tartişılması bir konudur. Örneğin bazı işletmelere ait markaların isim hakları oldukça pahalıdır. Ancak bu denli yüksek oranda ki isim hakkı, Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine göre belirli bir hesap kaleminin içine kaydedilememektedir. Oluşan bu durum da bazı muhasebeciler, isim haklarının değerlerinin ancak hesaplara aktırılmak sureti ile gerçek değerinin ortaya çıkarılabileceğini ileri sürmektedirler. Aynı durum için bazı muhasebeciler ise, isim haklarının değerlendirilmesi konusunun subjektif bir unsur olduğunu, subjektif bir unsur olmasından dolayı ilgili isim haklarının kullanım değerlerinin hesaplara aktarılmasının bilançoda yer almakta olan diğer varlıkların da değerini arttıracakını ve böyle bir uygulamanın doğru bir uygulama olmayacağını ileri sürmektedirler (Aygün, 2015: 61).

Haklar konusunun muhasebe alanında tartişılması, 1980 yılında Grand Metropolitan ve Cadburyes gibi İngiliz şirketlerin edinmiş olduğu hakları bilançooya dahil etmesi ile başlamıştır. Söz konusu bu haklar bilançooya dahil edilmekte ve amortismanına tabi tutulmaktadır. Grand Metropolitan'ının 1990 yılında ki bilançosunda, 2.317 milyon hakka sahip olduğu görölmektedir. İngilterede sadece para ile alınan haklar bilançooya dahil edilirken, hakların bilançooya dahil edilmesi durum için bazı ülkeler kesin bir şekilde bilançooya dahil ettirmemektedirler.

Haklar unsurunun asıl tartişılan noktası; değerlemeler ile ilgili şeffaf ve kendini doğrulayan bir yol olmamasıdır. Hakların subjektifliğe açık olması unsuru, işletmelerin ihtiyaç duyduğu anda haklar ile ilgili raporlamış olduğu rakamları kolayca manipüle edebilme imkanı sağlamaktadır. İşletmelerin faaliyet alanlarının genişlemesi ile birlikte, işlerin daha karmaşık bir yapıya girmesi maddi olmayan duran varlıkların önemini arttırmaktadır. Haklar noktasına geleneksel bakış açısı ile bakıldığında ise, maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesi oldukça güç bir durumdur. Bu durumdan dolayı bilançoda yer verilmemektedir. Haklar konusunun bu kadar tartişılması, uygulamada bu konuda bu denli açık bulunması, yaratıcı muhasebe uygulaması için uygun bir alan sağlamaktadır (Aygün, 2015: 62).

2.3.3.3. Maddi Duran Varlıkların Yeniden Değerlenmesi

Maddi duran varlıkların değerlemesi konusunda en önemli nokta, yıpranma payı olarak ta bilinen amortisman kavramıdır. Amortisman, işletmeler tarafından kullanılan yöntemle göre değişen ve duran varlığın değerini faydalı ömrü boyunca azaltan ve nihayet faydalı ömrün sonunda varlığın tükenmesini sağlayan bir kavramdır. Duran varlıkların ekonomik ömürlerini tamamlamasından sonra işletmeye gelir sağlayabileceği tek bir değerleri kalmaktadır. Bu değere de kalıntı değeri ya da hurda değeri adı verilir. Kalıntı değeri de yaratıcı muhasebe uygulamaları için tercih edilen bir yöntemdir. Bunun temel nedeni ise konu hakkında işletme yöneticilerine çok fazla inisiyatif haklarının bulunmasıdır. (Avşarlıgil, 2010: 58).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİMLİK POLİTİKALAR ÜZERİNDEN YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI

Çalışmanın bu bölümünde; ikinci bölümde bahsedilen yaratıcı muhasebe uygulama tekniklerinin, seçimlik muhasebe politikaları üzerinden detaylı şekilde ele alınmasını kapsamaktadır. TFRS/TMS standartları finansal tablo hazırlayıcılarına çeşitli durumlarda uygulamaları gereken politikalarla ilgili seçim yapma şansı vermektedir. Ancak bunun yanında TFRS/TMS standartları seçimlik muhasebe politikaları için ön şartlar koymaktadır. Bu ön şartlara göre finansal tablolar olduğundan daha farklı bir görünüm elde edebilmektedir.

Yaratıcı muhasebe uygulamasına başvuran işletmeler incelendiğinde, bu işletmelerin ağırlıklı olarak maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar, ertelenmiş vergi ve yatırım amaçlı gayrimenkuller konularında yaratıcı muhasebe uygulamaları yaptıkları gözlenmiştir. Bu sebepten dolayı seçimlik muhasebe politikalarında, maddi duran varlıkların, maddi olmayan duran varlıkların, ertelenmiş vergi ve yatırım amaçlı gayrimenkullerin muhasebe politikaları üzerinde durulmuştur. Söz konusu konularda TFRS/TMS standartlarından, seçimlik muhasebe uygulamaları ön şartından, seçimlik muhasebe politikalarının yaratıcı muhasebe uygulamalarına açık kısımlarından bahsedilmiştir. Bu sebepten dolayı, yaratıcı muhasebe uygulamalarını saptamak, mevcut standartlarındaki esneklikleri göstermek amacı ile maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar, ertelenmiş vergi ve yatırım amaçlı gayrimenkuller hesap gruplarına ait muhasebe hesaplarına başvurularak muhasebeleştirme işlemleri yapılmıştır.

3.1. MADDİ DURAN VARLIKLARDA İLK MUHASEBELEŞTİRME SONRASI ÖLÇÜM

Maddi duran varlıklar; 31/12/2055 tarihinde resmi gazetede yayınlanmış olan “TMS 16 Maddi Duran Varlıklar” standartına göre, “ mal veya hizmet üretimi veya arzında kullanılmak, başkalarına kiraya verilmek veya idari amaçlar çerçevesinde

kullanılmak üzere elde tutulan ve bir dönemden daha fazla kullanımı öngörülen fiziki kalemlerdir.”⁹

Maddi Duran Varlıklar, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No: 1’e göre: “işletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemleri” olarak tanımlanmaktadır.

Bir varlığın maddi duran varlık sayılabilmesi için gerekli unsurlar aşağıda sayılmıştır (Sarıay, 2012: 111). Bunlar;

- Maddi bir yapıda olması,
- Muhasebe kişiliğine sahip olması,
- İşletmenin mal ve hizmet üretim işlerinde kullanılması veya kiraya verilmek amacıyla edinilmiş olması,
- Olağan durumlarda satılma ihtimalinin olmaması,
- Özel durumların haricinde, bir yıl olarak belirlenmiş olan etkinlik döneminden daha uzun bir ömüre sahip olması gerekmektedir.

Bir maddi duran varlık kaleminin maliyetinin, finansal tablolara yansıtılması için gerekli olan şartlar şunlardır;

- Söz konusu olan duran varlık kaleminin, gelecek dönemler içinde ekonomik yararlarının işletmeye aktarılmasının olası olması ,
- Duran varlık kaleminin maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülmesidir.

Yukarıda belirtilen şartlar sağlandıktan sonra, maddi duran varlık kalemlerinin maliyetlerini oluşturan unsular ise (Sarıay, 2012: 113);

- İndirimlerin ve ticari iskontoların düşürülmesinden sonra, ithalat vergileri ve iade edilmeyen alış vergileri de dahil olmak üzere satın alma fiyatı,
- Maddi duran varlığın konumlandırılacağı yere ve yönetim tarafından hedeflenen durumda çalışabilmesini sağlayacak şekilde getirilmesine kadar yapılacak her türlü maliyet,
- Maddi duran varlığın sökülmesi ve taşınmasıyla birlikte ilgili varlığın yerleştirildiği alanın restorasyonuna ilişkin tahmini maliyeti, işletmenin ilgili

⁹ KGK, “TMS 16 MADDİ DURAN VARLIKLAR”, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf, (09.12.2018),S.4.

kaleminin elde edilmesi veya stok üretimi dışında bir amaçla belirli bir süre kullanımı sonucunda katlandığı yükümlülük.

Bir işletme Tms 16 “Maddi Duran Varlıklar” standardına göre, maddi duran varlıkların ilk defa kayda almasında ve değerlemesinde, elde etme maliyeti veya işletme üretim maliyeti hesaba alınır. Mali tablolara ilk alımından sonraki dönemlerde yansıtılması durumunda ise muhasebe politikası olarak, maliyet modeli veya yeniden değerlendirme modellerinden biri seçilerek tüm maddi duran varlıklara uygulanmalıdır.

Maddi duran varlıkların muhasebeleştirilme işlemlerinde ki temel konular;

- Varlıkların muhasebeleştirilmesi,
- Defter değerinin belirlenmesi,
- Amortisman tutarının hesaplanması,
- Değer düşüklüğü zararlarıdır.

3.1.1. Mali Tablolara İlk Alımından Sonraki Dönemlerde Değerleme Politikaları

3.1.1.1. Maliyet Modeli

Maddi duran varlıklar, işletmelerin mali tablolarında elde etme maliyeti ya da üretim maliyetlerinden birikmiş amortisman ve varsa değer düzeltmeleri düşüldükten sonra oluşan değer ile gösterilir. Ancak varlıklarda değer düşüklüğü söz konusu ise geri kazanılabilir değer ile ölçüm yapılmaktadır. İlgili değer; net gereçeğe uygun değer ile kullanım değerinden yüksek olanıdır (Örtün,Kaval ve Karapınar, 2015: 195).

Örnek: X.Y.Z. İşletmesi üretim hattını iyileştirmek için 01 Mart 2012 tarihinde 370.000 TL’ye makine satın almıştır. X.Y.Z işletmesi makinenin faydalı ömrünü 10 yıl olarak belirlemiştir. Makinenin amortismanı için normal amortisman yöntemini kullanmıştır. X.Y.Z işletmesi 31.01.2016 yılında makinenin değerinde % 20 oranında bir değer düşüklüğü tespit etmiştir. Makinenin değer düşüklüğünün

ardından TL değer düşüklüğüne uğradığı belirlenmiştir. Buna göre 31.12.2015 itibariyle muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir¹⁰;

Yıllar	Dönem Amortisman Gideri	Birikmiş Amortisman Tutarı
2012/10 AY	30.833,33	30.833,33
2013	37.000,00	67.833,33
2014	37.000,00	104.833,33
2015	37.000,00	141.833,33

Tablo 3: Maddi Duran Varlıklar Maliyet Modeli Örnek Uygulama

Değer düşüklüğü sonrası Makinenin Maliyet Değeri: 74.000 TL

Değer düşüklüğü sonrası Birikmiş amortisman (28.366,67) TL

Defter değeri Değer düşüklüğü 45.633,33 TL

Tms 36'ya göre defter değeri 182.533,33 TL olacaktır.

Birikmiş Amortismanlar	28.366,67	
Karşılık Giderleri	45.633,33	
		74.000,00
	Makine Tesis ve Cihazlar	

Değer düşüklüğü işlemlerine ait olarak yapılan muhasebe kayıtlarının sonunda, X.Y.Z işletmesinin, 31.12.2015 tarihli bilançosunda makinenin brüt değeri 296.000 TL, birikmiş amortismanı 113.466,66 TL, Net defter değeride 182.533,33 TL olarak gözükecektir.

3.1.1.2. Yeniden Değerleme Modeli

Yeniden değerlendirme modeline göre maddi duran varlıklar; mali tablolarda yeniden değerlendirilmiş tutar üzerinden gösterilmesi için, gerçeğe uygun değer üzerinden birikmiş amortisman payları ve değer düzeltmeleri düşüldükten sonra kalan değerdir. Yeniden değerlemenin sonucunda bir maddi duran varlığın defter değeri artmış ise, bu değer direkt olarak özkaynaklar hesap grubu kalemi içerisinde yeniden değerlendirme değer artışı olarak gösterilir. Ancak yeniden değerlendirme

¹⁰ İbrahim Sarıay. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıkların Değerlemesine İlişkin Uygulamalar. Electronic Journal of Vocational Colleges, 2012, s.116

sonucunda değer artışı yaşanan maddi duran varlığın, daha önce gelir tablosu ile ilişkilendirmiş olduğu, yeniden değerlendirme değer azalışını tersine çevirdiği ölçüde gelir olarak muhasebeleştirilmesi yapılmaktadır (Atan, 2015: 33-34).

Yeniden değerlendirme yönetimi uygulanmaya başlanıldığı zaman, maddi duran varlıklarda gerçeğe uygun değerler belirlenmelidir. Gerçeğe uygun değer için de, arazi ve binalarda aynı türde olan işletmenin aynı varlıklar için ödeyeceği benzer değerler olmalıdır. Bu varlıkların tespiti için, mesleki yeterlilik düzeyinde değerlendirme uzmanlarınca yapılmış olan hesaplardan yararlanılmaktadır. Tesisler ve cihazlar gibi duran varlıkların değerleri, pazar değerlerinin tahmini ile bulunmaktadır. Pazar değerlerinin bulunamaması gibi durumlarda ise kendini amorti etmiş yenileme değerleri kullanılır. Diğer maddi duran varlıklar için ise gelecekte yaratacağı fayda üzerinden değerlendirme ile gerçeğe uygun değerlendirme yapılmaktadır (Örtten,Kaval ve Karapınar, 2015: 196).

Yeniden değerlendirme sonucunda, bir maddi duran varlığın değerinde azalış yaşanır ise bu azalış gider olarak muhasebeleştirilir. Fakat ilgili duran varlık için daha önceden bir değer artışı işlemi yapılmış ise, bu azalış önceki değerlendirme farkını tersine çevirdiği ölçüde özkaynak hesap gurubu kalemi içerisinde yeniden değerlendirme değer artışı hesabından düşürülmelidir.

i. Yeniden Değerleme Yönteminin Avantajları

- İşletmelerin mevcut varlıklarını olduğundan daha iyi gösterir.
- İşletmelerin özkaynaklarını daha iyi ve güçlü gösterir. Aynı zamanda özkaynaklar ile sorunları olan, bankalara özkaynak üzerinden taahhütte bulunmuş olan işletmeler için bu yöntem, özkaynak sorununa çözüm getirmektedir.

Maddi Duran Varlıklar	xx
Değer Artış Fonu (Özkaynak)	xx

- İşletmenin varlıkları konusunda, bu varlıkların bugünkü piyasa değerlerinin ne olduğu bilgisini çıkar gruplarına sunar. Yeniden değerlendirme sonucunda yapılacak olan muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

ii. Yeniden Değerleme Yönteminin Dezavantajları

Yeniden değerleme sonrasında ki dönemlerde, gelir tablosunun yapısında bozulmalar meydana gelir ve gelir tablosunun gorunumunu kötü gösterir. Bu durumun sebebi ise TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standartına göre, değerleme sonrasında ki dönemlerde, değer artışıdan kaynaklı yaşanan artışlara ait dönem amortismanı, ilgili dönemin gelir tablosuna yansıtılmaktadır. Yeniden değerleme sonucunda, değer artışına yönelik dönem amortismanı muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

Amortisman Gideri (Gelir Tablosu)	xx	
Maddi Duran Varlıklar		xx

3.1.2. Örnek Uygulama

X.Y.Z. İşletmesinin yönetimi aktiflerinde kayıtlı olan, işletme binasını ve fabrika binasını; Sermaye Piyasası Kurulu tarafından lisanslanmış bir gayrimenkul değerleme şirketine, yeniden değerleme amacıyla değerletmişlerdir ve yine yeniden değerleme amacı ile aktifinde kayıtlı olan ambalajlama makinesini ve para sayma makinesini de yetkili uzmanlar tarafından değerletmişlerdir. Yeniden değerleme işlemlerin sonucunda; İşletme binasının değeri 120.000 TL yerine 130.000 TL, Fabrika binasının değeri 200.000 TL yerine 275.000 TL, Ambalajma makinesin 45.000 TL yerine 48.000 TL, para sayma makinesinin 20.000 TL yerine 23.000 TL olduğu tespit edilmiştir. 31 Aralık 20xx tarihinde defter değerleri ve yeniden değerlenmiş oranları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Vergi oranı %20 olarak varsayılmıştır.

Sınıf	Tanım	Ekonomik Ömür	Defter Değeri	Yeniden Değerlenmiş Tutar	Değerleme Karı (Özkaynak)	Sonraki Yıllarda Yıllık Amortisman Gideri (Maliyet Yöntemi)	Sonraki Yıllarda Yıllık Amortisman Gideri (Yeniden Değerleme Yöntemi)
252	İşletme Binası	50	120.000	130.000	10.000	2.400	2.600
252	Fabrika Binası	40	200.000	275.000	75.000	5.000	6.875
Bina Toplamı			320.000	405.000	85.000	7.400	9.475
253	Ambalajlama Makinesi	5	45.000	48.000	3.000	9.000	9.600
253	Para Sayma Makinesi	5	20.000	23.000	3.000	4.000	4.600
Makine Toplamı			65.000	71.000	6.000	13.000	14.200
Maddi Duran Varlık Toplamı			385.000	476.000	91.000	20.400	23.675

Tablo 4: Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Yönetimi İle Yaratıcı Muhasebe Örnek Uygulaması

Değerleme şirketi tarafından yapılan değerlendirme sonucunda işletmenin maddi duran varlık kaleminde 20.400 TL tutarında bir artış yaşanmıştır. Değer artışının muhasebe işlemi¹¹;

Binalar	85.000	
Tesis, Makine ve Cihazlar	6.000	
Değerleme Artış Fonu		91.000

Vergi etkisi;

Değerleme Artış Fonu	18.200	
Ertelenmiş Vergi Yükümlüğü		18.200

Yeniden değerlendirme işlemlerinden sonraki ilk yılda ilgili maddi duran varlığın mevcut değerinin yansıtıldığı, bunun yanında ek bir değerlemenin yapılmadığı varsayılarak yapılmış muhasebe işlemi (Vergi etkisi ayrıca hesaplandığı varsayılmaktadır);

¹¹ Memduh Atan. **Yaratıcı Muhasebe Teknikleri İle Finansal Tablo Manipülasyonu Ve Örnek Uygulamalı Finansal Tablolar** . İstanbul Ticaret Üniversitesi. İstanbul, 2015, s.37

Amortisman Gideri	23.675
Binalar	9.475
Tesis, Makine ve Cihazlar	14.200

Maliyet yönetimine göre yapılması gereken muhasebe işlemi;

Amortisman Gideri	20.400
Binalar	7.400
Tesis, Makine ve Cihazlar	13.000

Eğer işletme maliyet yöntemi politikasını belirlemiş olsaydı, 1.200,00 TL daha düşük bir tutarda amortisman giderine katlanıp daha yüksek bir tutarda dönem kârı raporlamış olacaktı.

3.1.3. Maddi Duran Varlıkların Yaratıcı Muhasebeye Açık Konuları

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, işletme yöneticilerine çok fazla insiyatif sunduğundan dolayı amortisman ayırma işlemleri, yaratıcı muhasebe işlemleri için çok tercih edilen bir yöntemdir. Amortisman ayırma işlemleri için işletme yöneticilerine sunulmuş olan insiyatifler, amortisman yönteminin seçilmesinin yanında, yararlı ömrün ve hurda değerinin belirlenmesidir (Bayırlı, 2006: 180).

Bu sebeple Tms 16 Maddi Duran Varlıklar standartına göre yaratıcı muhasebe uygulamalarına ve hileli finansal raporlamaya açık konular şunlardır;

3.1.3.1. Amortisman Tabi Tutar ve Ekonomik Ömür

Amortisman tabi bir varlığın ekonomik ömrü, bir işletme tarafından söz konusu olan varlıktan beklediği faydaya göre belirlenmektedir. Amortisman tabi varlığın amortisman uygulaması, ilgili varlığın kullanımı ile başlamakta olup, satış amaçlı olarak elde tutulması ve söz konusu olan amortisman tabi işlemin bilanço dışı bırakılma tarihinin erken olanında durdurulmaktadır. Bu nedenle amortisman tabi varlık tamamen itfa olmadığı sürece amortisman ayırma işlemi devam eder (Atan, 2015: 68).

Yukarıda bahsedilen özelliklerden dolayı, yaratıcı muhasebe işlemleri yapmak isteyen bir işletme amortisman tabi bir varlığın ekonomik ömürünü bilinçli bir şekilde hileli belirleyebilir. En çok tercih edilen durum ise, varlığın değerini

yüksek göstermek amacı ile daha az amortisman giderlerine katlanmak isteyen işletmelerin amortismanına tabi varlıkların ekonomik ömrünü yüksek tutmasıdır.

Örnek: X.Y.Z işletmesi, 1 Ocak 2010 tarihinde 70.000 TL'ye üretimde kullanmak üzere demirbaş satın almıştır. Makinenin yararlı ömrü 7 yıldır. Makinenin ekonomik ömrünün tamamlasından sonra, herhangi bir şekilde hurda değeri bulunmamaktadır. İşletme yönetimi 2012 yılı sonunda makinenin yararlı ömrünü gözden geçirmiş, makinenin teknik nedenlerden dolayı yıprandığını tespit etmiş ve kalan ömrünün 2 yıl olduğuna karar vermiştir. Normal amortisman yöntemi uygulamaktadır. İşletme yönetiminin makineyle ilgili yapması gereken muhasebe işlemleri ve hesaplamaları aşağıdaki gibidir¹²;

Makine amortisman yıllık gideri;

	Defter Değeri	Ekonomik Ömür	Yıllık Amortisman Gideri
Makine	70.000	10	7.000

01/01/2010			
Makine Tesis ve Cihazlar			70.000
	Bankalar		70.000
*Alış kaydı			
31/12/2010			
Genel Üretim Gideri			7.000
	Birikmiş Amortisman		7.000
*2010 yılı amortisman kaydı			
31/12/2011			
Genel Üretim Gideri			7.000
	Birikmiş Amortisman		7.000
*2011 yılı amortisman kaydı			
31/12/2012			
Genel Üretim Gideri			7.000
	Birikmiş Amortisman		7.000
*2012 yılı amortisman kaydı			

¹² Gönül Aydın. **Finansal Tablolarda Maddi Duran Varlıkların Değerlemesi: Vergi Usul Kanunu Ve Türkiye Muhasebe Standartları Açısından Karşılaştırılması.** Işık Üniversitesi. İstanbul, 2015, s.56

Yeniden değerlendirme sonrası;

	Yeniden Değerleme Sonrası Defter Değeri	Kalan Ekonomik Ömür	Kalan Yıllık Amortisman Gideri
Makine	21.000	2	10.500

_____ 31/12/2013 _____		
Genel Üretim Gideri		10.500
Birikmiş Amortisman		10.500
*2013 yılı amortisman kaydı		
_____ 31/12/2014 _____		
Genel Üretim Gideri		10.500
Birikmiş Amortisman		10.500
*2014 yılı amortisman kaydı		

Yukarıda detaylı bir şekilde gösterildiği üzere, işletme yönetimleri tarafından amortisman ömürlerinin beklenen faydaya göre değişmesi durumunda, işletme daha az amortisman gideri için veya daha yüksek amortisman gideri göstermek için, muhasebenin dönemsellik ilkesinden yararlanarak, yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurarak finansal tablolarda tahribata yol açabilirler.

3.1.3.2. Maddi Duran Varlığın Farklı Ekonomik Ömürlere Sahip Bileşenlerini Ayrı Ayrı Amortisman Tabi Tutmak

Amortisman tabi maddi duran varlık kalemleri, toplam maliyetinin yanında önemli maliyet unsuru barındıran her bir unsurunu ve parçalarını ayrı bir şekilde amortisman tabi tutmaktadırlar. Bu sayede işletmeler maddi duran varlık kalemleri ile ilgili işlemlerde, maddi duran varlığın bileşenlerini oluşturan her bir parçasını ayrı ayrı amortisman tabi tutar. Bu tarz durumların en çok yaşandığı alanlar gayrimenkul yatırımlarıdır.

Örnek: Kağıt ürünleri sektöründe faaliyet gösteren bir firma lojistik ağını geliştirmek için yapmış olduğu tesisleri tüm varlıkları ile birlikte toplam 150.000 TL tutarında satın almıştır. Aşağıda ilgi tesisin tek başına ve tüm varlıkları ile ayrı ayrı yıllık amortisman giderleri ve net defter değerleri gösterilmiştir.

	Defter Değeri	Ekonomik Ömür	Yıllık Amortisman Gideri	10. Yıl Sonunda Net Defter Değeri
X Tesisi	150.000	50	3.000	120.000
X Tesisi	150.000			
Bina	82.000	50	1.640	65.600
Yangın Alarm Sistemi	30.000	15	2.000	10.000
Elektrik Jenaratörü	15.000	20	750	7.500
Tesisat	13.000	13	1.000	3.000
			5.390	86.100

Tablo 5: Maddi Duran Varlıkların Farklı Ekonomik Ömürlere Sahip Bileşenlerini Ayrı Ayrı Amortisman Tabi Tutulma İşlemi Örnek Uygulaması

Yukarıdaki örnek üzerinden görüleceği üzere tüm varlıkların aynı kalması ile tüm varlıkların ayrı ayrı gösteriminde farklılıklar mevcuttur. İşletme yöneticilerinin, tüm unsurların aynı olması kaydı ile ayrı bileşenler şartına uymaması sonucunda, amortisman tabi maddi duran varlıklar kalemlerindeki varlıkların amortisman ömürlerinde yapacağı bir oynama, ilgili varlıkların üzerinde ciddi şekilde farklılıklar oluşturacaktır. Oluşan bu farklılıklar finansal tabloların tamamının yanlış sunulmasına neden olacaktır. İşletmenin, çıkar gruplarını yanıltmak isteyen bir yönetici, bu uygulama ile çıkar gruplarını rahatlıkla yanıltabilir.

3.1.3.3. Amortisman Ayırmamak

Edinilmiş olan varlığın amortisman tabi bir varlık olarak değerlendirilmesi gerekirken, işletme yönetimi tarafından ilgili varlık amortisman ayırma işlemlerinin dışında bırakabilirler. Direkt olarak amortisman ayırmamak ilk madde olarak ortaya çıkacaktır. Bu şekilde yapılmış olan oynamalar çok kolay fark edilmeyecektir.

Amortisman döneminin başlaması gerekirken, amortisman döneminin başlamadığı varsayımı ile amortisman ayırma işleminden kaçınılır. Bu durum daha çok kuruluş aşamasında veya yatırım aşamasında olan işletmelerde, ilk yıllarında yüksek oranlarda zarar göstermemek adına amortisman ayırma işlemini gerçekleştirmemeleri halinde gerçekleşir (Atan, 2015: 69).

3.1.3.4. Ekonomik Ömür ve Hizmet Süresinin Göz Ardı Edilmesi

Amortismanına tabi olan bir maddi duran varlığın ekonomik ömrü, söz konusu olan amortismanına tabi varlıktan işletmenin beklemiş olduğu faydaya göre belirlenmektedir. İşletmeleri, edinilmiş varlıkların yönetim politikası olarak, varlıkların belirli bir zaman dilimi içerisinde ya da gelecek zaman dilimi içerisinde ekonomik ömründen bir fayda sağlandıktan sonra işletmenin varlıkları kaleminden çıkarılabilir. Bu sebepten dolayı amortismanına tabi bir varlığın ekonomik ömrü hizmet süresinden kısa olabilir. Amortismanına tabi bir varlığın, ekonomik ömrünün tahmin edilmesi meselesi, işletmelerin ellerinde ki benzer varlıklara ilişkin tecrübelerine dayanmaktadır.¹³

Yukarıda bahsedilmiş olan durum, genel olarak kiralanmış olan arazilerin üzerinde yapılmış olan yap işlet devret modeli yatırımlarında ve özelleştirilme sonucu alınan yatırımlarda karşımıza çıkmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarında işletme, edinilmiş olan amortismanına tabi varlığın ekonomik ömrünün, ekonomik hizmet süresinden az olduğu halde yararlı ömür olarak ekonomik ömür baz alınabilir.

Örnek: Maliyet yöntemi uygulamakta olan X.Y.Z işletmesi, 30 yıllığına işletme ruhsat aldığı 180.000 TL tutarındaki bir hava limanı yatırımında ekonomik ömrün 50 yıl olması durumunda yıllık amortisman gideri ile 10 yılın sonunda kalan net defter değeri gösterilmektedir.

	Defter Değeri	Ekonomik Ömür	Yıllık Amortisman Gideri	10. Yıl Sonunda Net Defter Değeri
X Hava Limanı	180.000	50	3.600	144.000
X Hava Limanı İşletme Hakkı	180.000	30	6.000	120.000

Tablo 6: Maddi Duran Varlıkların Ekonomik Ömür ve Hizmet Süresinin Göz Ardı Edilmesi Örnek Uygulama

Yukarıdaki örnekte de görüleceği üzere tüm unsurların aynı olması kaydı ile ekonomik ömrün faydalı ömür olarak alınarak amortisman ayrılması durumunda yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran bir işletme yönetiminin varlık kalemlerinde büyük bir farklar oluşacak, bu şekilde yapılmış olan hileli raporlama ile

¹³ KGK, "TMS 16 MADDİ DURAN VARLIKLAR", http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf, (16.12.2018),S.10.

birlikte işletmenin finansal tablolarının gereçeğe uygun olmayan bir şekilde ilgili çıkar gruplarına sunulmasına neden olacaktır.

3.1.3.5. Arazi veya Arsa Maddi Duran Varlıklar Kaleminin Amortisman Durumu

Arazi ve arsalar kaleminin diğer maddi duran varlıklara göre ayırt edici özelliği, arazi ve arsaların birlikte alınsa dahi ayrı ayrı muhasebeleştirilmesidir. Ancak taş ocakları ve toprak doldurma faaliyeti için kullanılan bu alanlar kapsam dışındadır. Diğer durumlarda arsaların sınırsız şekilde yararlı ömrü vardır. Bu sebeple amortisman tabi tutulmazlar. Binaların ise yararlı ömrü bulunmasından dolayı amortisman tabidir. Bir binanın üzerinde bulunduğu arsanın değerindeki artış binanın amortisman tabi tutarını etkilememektedir.¹⁴

Söz konusu olan bu uygulama daha çok bina satın alımlarında veya gayrimenkul yatırımlarında karşımıza çıkmaktadır. Yaratıcı muhasebe ve hileli raporlama olarak standartın sunmuş olduğu arazi ve binanın ayrıştırılmaması sonucunda daha yüksek amortisman gideri ve ilerleyen senelerde daha düşük oranda varlık kalemi sunumu ortaya çıkmaktadır (Atan, 2015: 71).

Örnek: Maliyet yöntemi uygulamakta olan X.Y.Z işletmesi kış turizmi faaliyetinden bulunmak amacı ile Afyon bölgesinde özelleştirme kapsamında bulunan kaplıca ve arazisini devletten ihale ile satın almıştır. İhalenin toplam değeri 800.000.000 TL olup, 500.000.000 TL'si arazi, 300.000.000 TL'si bina değerindedir. İhalenin değerini bağımsız ekspertisiz şirketi tarafından yapılmıştır. Arazi değerini emsal yöntemine, bina değeri ise ikame metodu ile belirlenmiştir. Kaplıca ve arazinin herhangi bir şekilde hurda değerinin olmadığı varsayılmıştır.

¹⁴ KGK, "TMS 16 MADDİ DURAN VARLIKLAR", http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf, (16.12.2018),S.10.

	Defter Değeri	Ekonomik Ömür	Yıllık Amortisman Gideri	30. Yıl Sonunda Net Defter Değeri
Kaplıca	800.000.000	50	16.000.000	320.000.000
Kaplıca Bileşenleri				
Bina	300.000.000	50	6.000.000	120.000.000
Arazi	500.000.000	Sonsuz	-	500.000.000
	800.000.000		6.000.000	620.000.000

Tablo 7: Arazi veya Arsa Maddi Duran Varlıklar Kaleminin Amortisman Örnek Uygulaması

Yukarıdaki örneğe göre bina ve arazilerin ayrıştırılmamasının sonucunda varlıklar üzerinde ciddi farklılıklar oluşacak ve yaratıcı muhasebe uygulaması ile varlıklar ciddi bir hile unsuru barındıracaktır. Örnek detaylı bir şekilde incelendiğinde;

- Maddi duran varlık kaleminin büyüklük durumuna göre oluşacak fark, işletmenin durumunu gösteren finansal tabloların olması gerektiği durumundan çok farklı bir şekilde göstermesine neden olacaktır.
- Sunulmuş olan örnekteki hata, varlık kaleminin daha yüksek bir oranda ve amortisman giderinin daha yüksek oranda gösterilmesi durumudur. Bu sebepten dolayı burada hile yerine hata unsuru söz konusu olmaktadır.
- Örnekteki işletme, kurumlar vergisi kanununa göre, arazinin amortisman giderini kurumlar vergisinin içinde gider olarak gösterebilir. Bu unsur ise işletmenin önemli oranda kurumlar vergisinden kaçınmasını sağlar. Bu vergisel durumun finansal tablo hazırlayıcısının gözünden kaçma ya da bilinmemesi durumu daha yüksektir.

3.1.3.6. Arazi veya Arsalarda Kalıntı Değer İçeren Maddi Duran Varlıkların Amortismanına Tabi Tutulması

Amortismanına tabi bir varlığın kalıntı değeri Tms 16 Maddi Duran Varlıklar Standartına göre, “Bir varlık tahmin edilen yararlı ömrünün sonundaki durum ve yaşına ulaştığında, bu varlığın elden çıkarılması ile elde edilmesi beklenen tutardan, elden çıkarmanın tahmini maliyetleri düşüldüğünde ulaşılan tahmini tutardır.”

Amortisman tabi bir varlığın kalıntı değeri varlığın defter değerine eşit veya daha yüksek bir tutarda çıkabilir.¹⁵

Kalıntı değer ile yapılabilen muhasebe teknikleri:

- Amortisman hesaplamaları esnasında, kalıntı değeri amortisman hesaplamalarına dahil etmemek bir hata unsuruyken, yaratıcı muhasebe işlemleri ise, kalıntı değeri olması gerekenden daha yüksek bir oranda göstererek daha düşük amortisman ayırmak ve bu sayede işletmenin finansal tablolarını mevcut durumundan daha iyi göstermek işlemidir.
- Kalıntı değer hesaplamaları daha çok uzmanlık gerektiren bir çalışma alanı olmasından dolayı söz konusu olan kalıntı değer hesaplamalarının yetkin kişiler tarafından yapılması gerekir.
- Kalıntı değer unsuru oluşturmayan özel maliyetleri ve yap işlet devret şeklinde yapılan yatırımlarını, olağan bir durummuş gibi kalıntı değer hesabına katma işlemleri de çok sık rastlanan yaratıcı muhasebe tekniğidir.

3.1.3.7. Amortisman Yöntemi Değişirme

Kullanılmakta olan amortisman yöntemi, amortisman tabi bir varlığın ilerleyen dönemlerde ekonomik faydalarına ilişkin olarak işletme tarafından uygulanması beklenen tüketim modelidir. Amortisman tabi bir varlığa ait amortisman uygulaması yöntemi, her hesap dönemi sonunda tekrar gözden geçirilmeli, bu gözden geçirme sonucu ilerleyen yıllarda beklenen yararlar da değişiklik olması halinde birlikte kullanılmış olan amortisman metodu da değiştirilmeli ve bu değişiklikte TMS 8 “Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler Ve Hatalar” standardı uyarınca muhasebe tahmininde değişiklik olarak muhasebeleştirilmektedir.¹⁶

Amortisman tabi bir duran varlığın tutarı, sistematik olarak çeşitli amortisman yöntemleri ile dağıtılmaktadır. Bu yöntemler, doğrusal amortisman

¹⁵ KGK, “TMS 16 MADDİ DURAN VARLIKLAR”, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf, (16.12.2018),S.4.

¹⁶ KGK, “TMS 16 MADDİ DURAN VARLIKLAR”, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf, (16.12.2018),S.10.

yöntemi, azalan bakiyeler yöntemi, üretim miktarı yöntemlerini içermektedir. Doğrusal amortisman yöntemleri ile, amortismanına tabi bir varlığın kalıntı değeri değişmediği sürece, amortisman gideri yararlı ömrü boyunca sabittir. Azalan bakiyeler yönteminde, amortisman gideri hesap dönemi geçtikçe azalmaktadır. Üretim miktarı yönteminde, beklenen kullanım veya üretim miktarı üzerinden amortisman ayrılmaktadır. Bahsedilmiş olan bu metodlardan işletme kendisine ekonomik yararı en çok olan modeli seçer. Seçilmiş olan metod dönemden döneme tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır.¹⁷

Amortisman yöntemleri ile uygulanabilecek yaratıcı muhasebe teknikleri şunlardır (Atan, 2015: 74) ;

- Seçilmiş olan amortisman yöntemi, söz konusu olan varlık gruplarının kullanım durumunu göz önünde bulundurarak tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır. Örneğin bir işletme üretim hattı için, üretim miktarı yöntemi kullanılarak amortismanına tabi tutulabilir. Ancak üretim ile ilgisi olmayan bir varlık grubunun üretim yönetimini kullanarak amortismanına tabi tutmak yaratıcı muhasebe tekniğidir.
- Amortismanına tabi bir varlığa uygulanan amortisman yöntemi, her hesap dönemi sonunda tekrar gözden geçirilmeli, söz konusu olan varlığın gelecek hesap dönemleri içerisinde ekonomik yararlarına ait tüketim modelindeki önemli değişiklikleri, değişiklik yaşanmış olan modeli yansıtacak şekilde değiştirilmelidir. İlgili değişikliklerin yapılmaması yaratıcı muhasebe tekniğidir.
- Uygulanmakta olan amortisman yöntemleri tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır. Amortisman uygulamalarının sık sık değiştirilmesi, muhasebenin tutarlılık ilkesinin yerine getirilmediğinin ve yaratıcı muhasebe uygulamasının gerçekleştirildiğinin göstergesi olur.

3.1.3.8. Maddi Duran Varlıklarda Aktifleştirme

Tms 16 “ Maddi Duran Varlıklar” standartına göre, bir varlık kaleminin gelecek dönemler içinde ekonomik yararının işletmeye aktarılması durumunun muhtemel olması ve söz konusu kalemin maliyetinin güvenilir bir şekilde

¹⁷ KGK, “TMS 16 MADDİ DURAN VARLIKLAR”, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf, (16.12.2018),S.10.

ölçülmesinin sonucunda, varlığın maliyetiyle muhasebeleştirilerek finansal tablolara yansıtılır (Akgün, 2009: 398). Maddi duran varlıkların aktifleştirilmesinde elde etme maliyeti ve işletmede üretim maliyeti hesaba alınmaktadır (Örten, Kaval ve Karapınar, 2007: 196).

Örnek: Üretim faaliyetinde bulunan bir işletme, üretmiş olduğu ürünleri daha iyi paketleyebilmek amacı ile paketleme makinesine yeni kalıp ve paketlemede yardımcı olabilmesi için bant almıştır. İşletme, 3.000 adet bantı 5.000 TL'ye, paketleme kalıbını 11.000 TL'ye satın almıştır. Bantların ekonomik ömrü 1 ay, kalıpların yararlı ömrü ise ortalama 4 yıldır. Alım işlemine ait muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir¹⁸ ;

Diğer Stoklar (Bant)	5.000	
Tesis Makine ve Cihazlar (Kalıp)	11.000	
	Banka	16.000

Yukarıdaki örnekte dikkat edilmesi gereken nokta, bir varlığın duran varlık olarak aktifleştirilmesi için gerekli şartlardan biri olan; gelecek dönem içerisinde, ekonomik yararının işletmeye aktarılması ihtimali taşımayan dikiş iğneleri maddi duran varlık kapsamında değil, stok kalemi olarak değerlendirilmelidir. Diğer taraftan ise kalıplar, gelecek dönemlerde ekonomik yarar sağlayacak olmasından dolayı maddi duran varlık olarak muhasebeleştirilecektir (Akgün, 2009: 399).

Maddi duran varlıklar üzerinde yapılan aktifleştirilme işlemlerinde uygulanabilecek yaratıcı muhasebe teknikleri (Atan, 2015: 94);

- Üretim faaliyetleri ile direkt olarak bağlantısı bulunan bir üretim tesisinin açılış maliyetlerinin aktifleştirilmesi: Bu giderler maddi duran varlık kalemine bir katkı sağlamıyor ya da bu giderlerin maddi duran varlık ilse direkt olarak bir bağlantısı bulunmuyorsa yapılacak aktifleştirilme işlemi yaratıcı muhasebe tekniğidir.
- Yeni bir ürün ya da hizmetin sunulmasına ilişkin tanıtım maliyetlerinin aktifleştirilmesi: Oluşan giderler maddi duran varlığın değerine bir katkı

¹⁸ İbrahim Sarıay, **Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıkların Değerlemesine İlişkin Uygulamalar**. Electronic Journal of Vocational Colleges, 2012, s.112

sağlamıyor ya da direkt olarak varlıkla bir bağlantısı bulunmuyorsa, yapılacak aktifleştirilme işlemi yaratıcı muhasebe tekniğidir.

- Yeni bir bölgede veya yeni bir müşteri grubuyla ticari iş yapmak amacıyla katlanılmış olan maliyetlerin aktifleştirilmesi: Söz konusu olan giderler maddi duran varlığın değerine bir katkı sağlamıyor ya da direkt olarak varlıkla bir bağlantısı bulunmuyorsa, yapılacak aktifleştirilme işlemi yaratıcı muhasebe tekniğidir.
- Yönetim giderlerinin aktifleştirilmesi: Bu giderler maddi duran varlığın değerine bir katkı sağlamıyor ya da direkt olarak varlıkla bir bağlantısı bulunmuyorsa, yapılacak aktifleştirilme işlemi yaratıcı muhasebe tekniğidir.
- Kullanıma hazır hale gelmiş olan bir maddi duran varlık üzerinden yeniden düzenleme ya da verimli şekilde ortam sağlama amacı için yapılan ek giderlerin aktifleştirilmesi.
- Kullanıma hazır hale gelmiş olan maddi duran varlık üzerine yapılmış olan harcamaların veya maliyetlerin talep noksanlığından ötürü gider yazmak yerine aktifleştirilmesi.
- İşletme tarafından katlanmış olan ancak varlığın tanımını sağlamamış olan giderlerin aktifleştirilmesi: Örneğin AVM yapan bir işletme, AVM'ye müşteri çekebilmek amacıyla çevre yollarını düzeltmek için belediyeye ödeme yapmaktadır. Söz konusu olan bu maliyetler varlık tanımını sağlamamasından dolayı aktifleştirilme yapılamaz. Buna rağmen aktifleştirilme işlemi yapılırsa bu işlem yaratıcı muhasebe tekniğidir.

3.1.4. BIST'te İşlem Gören Şirket Üzerinden Örnek Uygulama

XYZ Otomotiv A.Ş. 2017 yılında Kamu Aydınlatma Platformu'nda yayınladığı finansal tablolarında, maddi duran varlık sınıfına ait olan varlıklarını yeniden değerlendirme işlemine tabi tutmuştur. Değerleme işlemlerini yürütmek için XYZ Otomotiv A.Ş. yönetimi tarafından alanında uzman gayrimenkul değerlendirme uzmanları görevlendirilmiştir. Değerleme uzmanlarının yapmış oldukları değerlendirme işlemlerinin sonucunda;

31 Aralık 2017 tarihi itibarı ile konsolide finansal tablolarda gösterilen arsanın 94.164.000 TL ve binaların 462.796.546 TL tutarında gerçeğe uygun

değerinin olduğu tespit edilmiştir. Değerlendirme sonucunda XYZ Otomotiv A.Ş.'nin Bağımsız Denetimden geçmiş olan 31 Aralık 2017 tarihinde sona eren hesap dönemine ait konsolide finansal tablolara ilişkin dipnotları ve değerlendirme işlemlerinin finansal yansımaları aşağıdaki gibidir.¹⁹

XYZ Otomotiv A.Ş.'nin 31 Aralık 2017 ve 31 Aralık 2016 yıllarına ait maddi duran varlık sınıfındaki varlıkların hareketleri;

¹⁹ KAP, “KAMU AYDINLATMA PLATFORMU”,
<https://www.kap.org.tr/tr/bildirim-sorgu>

Maliyet Değeri							Diger	Yapılmakta	TOPLAM
	Arazi Ve	Yer altı ve	Binalar	Tesis,	Taşıtlar	Demirbaşlar	Maddi	Olan	
	Arsalar	Yerüstü		Makine ve			Duran	Yatırımlar	
		Düzenleri		Cihazlar			Varlıklar		
1 Ocak 2017 Açılış Bakiyesi	1.292.239	12.212.028	82.068.647	184.928.916	7.089.454	4.476.234	774.199	578.207	293.419.924
Alımlar	-	62.196	199.049	5.464.795	3.006.777	46.434	-	742.844	9.522.095
Yapılmakta Olan Yatırımlardan Transfer	-	11.868	-	827.739	-	-	-	(839.607)	
Çıkışlar	-	-	-	(9.031.919)	(2.220.541)	(530.063)	-	-	(11.782.523)
Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları	92.871.761	-	380.528.850	-	-	-	-	-	473.400.611
31 Aralık 2017 Kapanış Bakiyesi	94.164.000	12.286.092	462.796.546	182.189.531	7.875.690	3.992.605	774.199	481.444	764.560.107
Birikmiş Amortismanlar									
1 Ocak 2017 Açılış Bakiyesi	-	(7.564.532)	(40.621.417)	(137.124.706)	(4.757.483)	(2.926.451)	(761.258)	-	(193.755.847)
Dönem Gideri	-	(444.515)	(2.742.288)	(8.378.742)	(1.107.996)	(273.746)	(2.868)	-	(12.950.155)
Çıkışlar	-	-	-	8.756.901	2.146.039	526.569	-	-	11.429.509
31 Aralık 2017 Kapanış Bakiyesi	-	(8.009.047)	(43.363.705)	(136.746.547)	(3.719.440)	(2.673.628)	(764.126)	-	(195.276.493)
Net Defter Değeri									
1 Ocak 2017 Açılış Bakiyesi	1.292.239	4.647.496	41.447.230	47.804.210	2.331.971	1.549.783	12.941	578.207	99.664.077
31 Aralık 2017 Kapanış Bakiyesi	94.164.000	4.277.045	419.432.841	45.442.984	4.156.250	1.318.977	10.073	481.444	569.283.614

Tablo 8: XYZ Otomotiv A.Ş.'nin 31 Aralık 2017 ve 31 Aralık 2016 Tarihleri Arasındaki Maddi Duran Varlıkları

Maliyet Değeri	Yer altı ve		Tesis, Makine ve Cihazlar	Taşıtlar	Demirbaşlar	Diğer Maddi Duran Varlıklar	Yapılmakta Olan Yatırımlar	TOPLAM	
	Arazi Ve Arsalar	Yerüstü Düzenleri							Binalar
1 Ocak 2016 Açılış Bakiyesi	1.292.239	12.011.653	80.144.791	178.035.058	7.601.890	4.011.516	774.199	2.041.608	285.912.954
Alımlar	-	95.889	104.882	5.317.292	415.466	90.708	-	3.167.945	9.192.182
Yapılmakta Olan Yatırımlardan Transfer	-	104.486	1.818.974	2.332.426	-	375.460	-	(4.631.346)	
Çıkışlar	-	-	-	(755.860)	(927.902)	(1.450)	-	-	(1.685.212)
31 Aralık 2016 Kapanış Bakiyesi	1.292.239	12.212.028	82.068.647	184.928.916	7.089.454	4.476.234	774.199	578.207	293.419.924
Birikmiş Amortismanlar									
1 Ocak 2016 Açılış Bakiyesi	-	(7.130.209)	(37.965.821)	(129.909.645)	(4.121.417)	(2.687.324)	(758.333)	-	(182.572.749)
Dönem Gideri	-	(434.323)	(2.655.596)	(7.946.294)	(1.070.503)	(240.577)	(2.925)	-	(12.350.218)
Çıkışlar	-	-	-	731.233	434.437	1.450	-	-	1.167.120
31 Aralık 2016 Kapanış Bakiyesi	-	(7.564.532)	(40.621.417)	(137.124.706)	(4.757.483)	(2.926.451)	(761.258)	-	(193.755.847)
Net Defter Değeri									
1 Ocak 2016 Açılış Bakiyesi	1.292.239	4.881.444	42.178.970	48.125.413	3.480.473	1.324.192	15.866	2.041.608	103.340.205
31 Aralık 2016 Kapanış Bakiyesi	1.292.239	4.647.496	41.447.230	47.804.210	2.331.971	1.549.783	12.941	578.207	99.664.077

Tablo 8: XYZ Otomotiv A.Ş.'nin 31 Aralık 2017 ve 31 Aralık 2016 Tarihleri Arasındaki Maddi Duran Varlıkları

XYZ Otomotiv A.Ş.'nin maddi duran varlık değerleme işlemi sonrası yapması gereken muhasebe kaydı;

Arazi ve Arsalar	380.528.850	
Binalar	92.871.761	
Değerleme Artış Fonu		473.400.611

Değerleme işlemlerinin vergi etkisi;

Değerleme Artış Fonu	56.027.566	
Ertelenmiş Vergi Yükümlüğü		56.027.566

Değerlendirme işlemlerinin Bağımsız denetimden geçmiş olan 31.12.2017 tarihli konsolide gelir tablosuna yansımaları;

	1 Ocak- 31	1 Ocak- 31
	Aralık 2017	Aralık 2016
KAR VEYA ZARAR KISMI		
Hasılat	963.126.462	829.811.333
Satışların Maliyeti (-)	(838.161.920)	(721.710.056)
BRÜT KAR (ZARAR)	124.964.542	108.101.277
Genel Yönetim Giderleri (-)	(41.670.453)	(37.734.296)
Pazarlama Giderleri (-)	(67.465.058)	(59.092.606)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(3.192.545)	(3.025.702)
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler	24.518.878	16.183.595
Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler (-)	(35.047.361)	(30.733.777)
ESAS FAALİYET KARI/ZARARI	2.108.003	(6.301.509)
Yatırım Faaliyetinden Gelirler	169.402	271.640
Yatırım Faaliyetinden Giderler (-)	(278.394)	(54.518)
FİNANSMAN GELİRİ (GİDERİ) ÖNCESİ FAALİYET KARI/ZARARI	1.999.011	(6.084.387)
Finansman Geliri	35.315.170	22.684.204
Finansman Gideri (-)	(105.606.878)	(77.501.047)
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ KARI/ZARARI	(68.292.697)	(60.901.230)
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/(Gideri)	19.904.333	14.564.583
Dönem Vergi (Gideri) Geliri	(136.265)	(1.389.582)
Ertelenmiş Vergi (Gideri) Geliri	20.040.598	15.954.165
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ZARARI	(48.388.364)	(46.336.647)
DÖNEM KARI (ZARARI)	(48.388.364)	(46.336.647)
Dönem Karının (Zararının) Dağılımı	(48.388.364)	(46.336.647)
Ana Ortaklık Payları	(48.388.364)	(46.336.647)
Sürdürülen Faaliyetlerden 100 Adet Pay Başına Kazanç/(Kayıp)	(0,5761)	(0,5516)
DİĞER KAPSAMLI GELİR/ (GİDER)		
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar		
Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)	473.400.611	-
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları)	(4.154.043)	(2.309.924)
Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları) Vergi Etkisi	(56.027.566)	-
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları) Vergi Etkisi	830.809	461.985
DİĞER KAPSAMLI GELİR/ (GİDER)	414.049.811	(1.847.939)
TOPLAM KAPSAMLI GELİR (GİDER)	365.661.447	(48.184.586)
Kontrol Gücü Olmayan Paylar	-	-
Ana Ortaklık Payları	365.661.447	(48.184.586)

Tablo 9: XYZ Otomotiv A.Ş. 31 Aralık 2017 Gelir Tablosu

Maddi duran varlıklar hesap grubunda yer alan arazi ve arsalar ve binalar kalemlerinin yeniden değerlendirme işlemleri sonucunda; XYZ Otomotiv A.Ş. şirketi, 2016 yılına göre 317.476.861 TL tutarında bir gelir elde etmiş gözükmektedir. Gelir elde etmekte zorlanan bir şirket için yapılan bu değerlendirme işlemi, mevcut durumunu finansal tablolarında olduğundan daha farklı gözükmesine yardımcı olmaktadır.

İlgi değerlendirme işlemleri bağımsız denetimciler tarafından kilit denetim konusu olarak belirlenmiştir. Ancak bu duruma rağmen değerlendirme işlemleri doğrudan finansal tablolarda doğrudan gösterilmek yerine dipnotlar yardımı ile bağımsız denetim raporunda yer alması şirket yatırımcılarını ve çıkar gruplarını yanıltıcı bir durumdur.

3.2. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLARDA İLK MUHASEBELEŞTİRME SONRASI ÖLÇÜM

Maddi olmayan duran varlıklar, herhangi bir şekilde fiziksel varlığı bulunmayan ve bir seneden fazla olmak kaydı ile alınan ve tanımlananabilir parasal olmayan varlıklardır. Maddi olmayan duran varlıkların değerlendirilmesinde, maliyet modeli yada yeniden değerlendirme modeli uygulanmaktadır.

3.2.1. Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Değerleme Yöntemleri

3.2.1.1. Maliyet Modeli

Maddi olmayan bir duran varlık, ilk muhasebeleştirilmesinden sonra, maliyetinden bütün itfa ve değer düşüklüğü zararları düşülmüş olarak izlenir.²⁰

3.2.1.2. Yeniden Değerleme Modeli

Maddi olmayan bir duran varlık ilk muhasebeleştirilmesinden sonra, yeniden değerlendirme tarihindeki gerçeğe uygun olan değerinden birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararlarının tamamının düşürülmesinden sonra hesaplanan tutarı olan yeniden değerlendirilmiş tutarı üzerinden izlenir. Tms 38 Maddi Olmayan Duran

²⁰ KGK, “TMS 38 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR”, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_38_2018.pdf, (22.12.2018), S.14.

Varlıklar standartında yeniden değerlendirme yapabilmek için, gerçeğe uygun değeri aktif bir piyasa ile ilişkilendirilmesiyle belirlenmektedir.²¹

Yeniden değerlendirme yöntemi, daha önce varlık olarak muhasebeleştirilmesi yapılmış olan maddi olmayan duran varlığın yeniden değerlendirilmesine ve maddi olmayan duran varlıkların tutarları dışında başka bir tutardan muhasebeleştirilmesine izin vermemektedir.

Maddi olmayan duran varlıkların yeniden değerlendirme ile muhasebeleştirilebilmesi için;

- Aktif bir piyasa yapısı olması,
- Homojen bir yapıda maddi olmayan duran varlık sınıfının olması,
- Gerçeğe uygun olarak belirtilen fiyatların kamoyunada açık olması.

Maddi olmayan duran varlığın gerçeğe uygun değeri, karşılıklı bir pazarlık ortamında, bilgili ve istekli grupların arasında bir varlığın el değiştirmesi veya bir varlığın borcunun ödenmesi durumunda ortaya çıkan tutardır.

Maddi olmayan bir duran varlığın yeniden değerlendirme işlemi uygulanması durumunda, yeniden değerlendirme tarihindeki birikmiş olan itfa paylarının belirlenmesi iki yöntem üzerinden belirlenmektedir. Bu yöntemler (Atan, 2015: 44);

- Maddi olmayan duran varlığın brüt defter değerindeki yaşanmış olan değişimle orantılı olarak yeniden belirlenir. Bu şekilde yeniden değerlendirme işlemi sonrasında ilgili maddi olmayan duran varlığın defter değeri yeniden değerlendirilmiş tutarına eşitlenir,
- Maddi olmayan duran varlığın brüt defter değerinden çıkarılır ve kalan net tutar varlığın yeniden değerlendirilmiş tutarına göre tekrar belirlenir.

Yukarıda bahsedilmiş olan maddi olmayan duran varlıklara ait yeniden değerlendirme yöntemlerine göre, bir maddi olmayan duran varlığın defter değerinin artması durumunda, ilgili artış doğrudan yeniden değerlendirme fazlası olarak özkaynak kalemine alacak kaydedilir. Yeniden değerlendirme işlemi sonrasında maddi olmayan duran varlığın değerinde bir azalış var ise, ilgili azalış tutarı kâr veya zararda

²¹ KGK, “TMS 38 MADDİ OLAMAYAN DURAN VARLIKLAR”, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_38_2018.pdf ,(22.12.2018), S.14.

muhasabeleştirilir. Ancak azalış işlemlerinde, ilgili varlığın yeniden değerlendirme fazlasındaki mevcut bakiyesi ölçüsünde bir azalış var ise, bu azalış yeniden değerlendirme fazlası olarak özkaynak kalemine borç yazılır.

Yeniden değerlendirme modelinin avantajları (Atan, 2015: 46);

- İşletmenin varlıklarını daha iyi göstermektedir. Değerleme sonucu oluşan değer artışı muhasebe kaydı,

Maddi Olmayan Duran Varlıklar Değer Artış Fonu (Özkaynak)	X	X
--	---	---

- İşletmelerin özkaynaklarını olduğundan daha iyi göstermektedir. Özkaynak kalemi ile sorunları olan işletmeler için bu yöntem özkaynaklarını daha iyi göstermesini sağlayabilmektedir.
- Özkaynak kalemleri üzerinden bankalar taahhütte bulunmuş bir işletme için bu yöntem en uygun yöntemdir.
- İşletmenin varlıklarının bugünkü piyasa değerinin ne olduğunu finansal tablo okuyucularına ve çıkar gruplarına sunma şansı vermektedir.

Yeniden değerlendirme modelinin dezavantajları (Atan, 2015: 46);

- Değerleme sonrasındaki dönemlerde işletmenin gelir tablosunu kötü göstermektedir. Kötü göstermesinin nedeni ise, değerlendirme sonrası dönemlerde ilgili değer artışından kaynaklanan artış itfa payı ile ilgili dönemin gelir tablosuna yansıtmasıdır.
- Yeniden değerlendirme işleminden sonrasında yeniden değerlendirme artışına ait itfa payının muhasebe kaydı,

İtfa Payı Gideri (Gelir Tablosu) Maddi Olmayan Duran Varlıklar	X	X
---	---	---

- Yeniden değerlendirme yönteminin şartlarından biri olan gerçeğe uygun değerlerin tespitinin yapılması için konusunda uzman kişiler tarafından yapılması gerekmektedir. Bu durum işletmelere ek maliyet getirmektedir.

3.2.2. Örnek Uygulama

X.Y.Z. İşletmesinin yönetimi, aktiflerinde kayıtlı 2 adet lisansını ve 1 adet yazılımını alanında uzman kişilere, yeniden değerlendirme amacıyla değerletmiştir. İlgili değerlendirme çalışmasının sonucunda; X lisansının değeri 6.000 TL yerine 10.000 TL, Y lisansının değeri 3.000 TL yerine 5.000 TL, Z yazılımının değeri 10.000 TL yerine 12.000 TL olduğu tespit edilmiştir. 31 Aralık 20xx tarihinde defter değerleri ve yeniden değerlendirilmiş oranları aşağıdaki tabloda belirtildiği şekildedir. Vergi oranı %20 olarak varsayılmıştır.

Sınıf	Tanım	Faydalı Ömür	Defter Değeri	Yeniden Değerlenmiş Tutar	Değerleme Karı (Özkaynak)	Sonraki Yıllarda Yıllık Amortisman Gideri (Maliyet Yöntemi)	Sonraki Yıllarda Yıllık Amortisman Gideri (Yeniden Değerleme Yöntemi)
260	X Lisansı	5	7.000	11.000	4.000	1.400	2.200
260	Y Lisansı	10	4.000	6.000	2.000	400	600
260	Z Yazılım	3	10.000	12.000	2.000	3.333	4.000
Maddi Olmayan Duran Varlık Toplamı			21.000	29.000	8.000	5.133	6.800

Tablo 10: Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yaratıcı Muhasebe Örnek Uygulaması

Alanında uzmanlar tarafından yeniden değerlendirme çalışmaları sonucunda işletmenin maddi olmayan duran varlıklar kaleminde 21.000 TL tutarında bir artış meydana gelmiştir. Değer artışının muhasebe kayıt işlemi²²;

Maddi Olmayan Duran Varlıklar	6.800
Değer artış Fonu (Özkaynak)	6.800

Vergi Etkisi;

Değer artış Fonu (Özkaynak)	5.800
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	5.800

²² Memduh Atan. **Yaratıcı Muhasebe Teknikleri İle Finansal Tablo Manipülasyonu Ve Örnek Uygulamalı Finansal Tablolar** . İstanbul Ticaret Üniversitesi.İstanbul, 2015, s.48

Yeniden değerlemeden sonraki ilk yılda ilgili maddi olmayan duran varlıkların değerlerinin yansıttığı ve ek değerlemelerin yapılmadığı varsayımından hareket ile yapılacak muhasebe kayıt işlemi,

İtfa Payı Gideri (Gelir Tablosu)	6.800	
Maddi Olmayan Duran Varlıklar		6.800

Maliyet yöntemine göre muhasebe kayıt işlemi,

İtfa Payı Gideri (Gelir Tablosu)	5.133	
Maddi Olmayan Duran Varlıklar		5.133

Yukarıda sunulmuş olan örneğe göre işletme maliyet yöntemini uygulamış olsaydı. 1.667 TL daha az tutarda itfa payına katlanacak ve daha yüksek dönem kârı raporlayacaktı.

3.2.3. Şirket Üzerinde Örnek Uygulama

ABC Yazılım Sanayi A.Ş., 2016 yılı içerisinde maddi olmayan duran varlık sınıfındaki, şerefiye ve bilgisayar yazılımı varlıklarında yeniden değerleme işlemleri gerçekleştirmişlerdir. ABC Yazılım Sanayi A.Ş. yönetimi, değerleme işlemlerini alanında uzman kişilere yaptırmıştır. Alanında uzman kişilerce yapılan değerleme işlemlerinin sonucunda, şerefiye kaleminin 85.785.543 TL tutarında ve bilgisayar yazılımları kaleminin 250.437.543 TL tutarında değer artışı tespitinde bulunulmuştur. Değerleme işlemlerinin finansal tablolara yansımaya ve ilgili işlemler sonucunda yapılan dipnot bildirimleri aşağıdaki gibidir.

ABC Yazılım Sanayi A.Ş.'nin 31 Aralık 2016 yılına ait maddi olmayan duran varlık sınıfındaki varlıklarının hareketleri;

Maliyet Değeri	Şerefiye	Haklar	Bilgisayar Yazılımları	Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar		TOPLAM
1 Ocak 2016 Açılış Bakiyesi	1.503.568	13.514.050	95.758.754	35.074.215		145.850.587
Alımlar	-	62.196	199.049	3.478.684		3.739.929
Çıkışlar	-	-	-	-		-
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları	85.785.543	-	250.437.543	-		336.223.086
31 Aralık 2016 Kapanış Bakiyesi	87.289.111	13.576.246	346.395.346	38.552.899		485.813.602
Birikmiş Amortismanlar						
1 Ocak 2017 Açılış Bakiyesi	-	(7.240.665)	(76.607.003)	(17.537.108)		(101.384.775)
Dönem Gideri	-	(905.083)	(9.575.875)	(3.507.422)		(13.988.380)
Çıkışlar	-	-	-	-		-
31 Aralık 2016 Kapanış Bakiyesi	-	(8.145.748)	(86.182.879)	(21.044.529)		(115.373.155)
Net Defter Değeri						
1 Ocak 2016 Açılış Bakiyesi	1.503.568	6.273.385	19.151.751	17.537.108		44.465.812
31 Aralık 2016 Kapanış Bakiyesi	87.289.111	5.430.498	260.212.467	17.508.370		370.440.447

Tabo 11: ABC Yazılım Sanayi A.Ş 31 Aralık 2016 Tarihi İtibari İle Maddi Duran Varlıkları

Değerleme işlemlerinin gelir tablosuna olan yansıması;

	1 Ocak- 31 Aralık 2016	1 Ocak- 31 Aralık 2015
KAR VEYA ZARAR KISMI		
Hasılat	980.232.482	880.236.048
Satışların Maliyeti (-)	(850.252.720)	(750.350.238)
BRÜT KAR (ZARAR)	129.979.762	129.885.810
Genel Yönetim Giderleri (-)	(48.530.453)	(43.523.628)
Pazarlama Giderleri (-)	(58.366.148)	(55.082.506)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(3.052.638)	(4.128.512)
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler	22.525.765	18.171.869
Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler (-)	(30.033.359)	(40.785.202)
ESAS FAALİYET KARI/ZARARI	12.522.929	4.537.831
Yatırım Faaliyetinden Gelirler	272.312	361.690
Yatırım Faaliyetinden Giderler (-)	(836.484)	(51.525)
FİNANSMAN GELİRİ (GİDERİ) ÖNCESİ FAALİYET KARI/ZARARI	11.958.757	4.847.996
Finansman Geliri	40.535.180	20.587.203
Finansman Gideri (-)	(95.709.854)	(70.545.060)
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ KARI/ZARARI	(43.215.917)	(45.109.861)
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/(Gideri)	25.399.333	19.384.393
Dönem Vergi (Gideri) Geliri	(158.365)	(1.569.772)
Ertelenmiş Vergi (Gideri) Geliri	25.557.698	20.954.165
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ZARARI	(17.816.584)	(25.725.468)
DÖNEM KARI (ZARARI)	(17.816.584)	(25.725.468)
DİĞER KAPSAMLI GELİR/ (GİDER)		
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar		
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)	336.223.086	-
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları)	(3.565.132)	(2.289.728)
Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları) Vergi Etkisi	(39.792.431)	-
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları) Vergi Etkisi	(713.027)	403.923
DİĞER KAPSAMLI GELİR/ (GİDER)	292.152.496	(1.885.805)
TOPLAM KAPSAMLI GELİR (GİDER)	274.335.912	(27.611.273)

Tablo 12: ABC Yazılım Sanayi A.Ş. 31 Aralık 2016 Gelir Tablosu

Maddi olmayan duran varlıklar hesap grubunda yer alan şerefiye, bilgisayar yazılımları ve haklar kalemlerinin yeniden değerlendirme işlemlerinin sonucunda ABC Yazılım Sanayi A.Ş. 2015 yılına göre 336.223.086 TL tutarında ekstra bir gelir elde etmiş gözükmektedir. Gelir elde etmekte zorlanan bir şirket için yapılan bu değerlendirme işlemi ile birlikte finansal tablolarında mevcut durumunu olduğundan daha farklı gözükmesine neden olmaktadır.

İlgi değerlendirme işlemleri bağımsız denetimciler tarafından kilit denetim konusu olarak belirlenmiştir. Ancak bu duruma rağmen değerlendirme işlemleri doğrudan finansal tablolarda doğrudan gösterilmek yerine dipnotlar yardımı ile bağımsız denetim raporunda yer alması şirket yatırımcılarını ve çıkar gruplarını yanıltıcı bir durumdur.

3.3. YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLERDE İLK MUHASEBELEŞTİRME SONRASI ÖLÇÜMÜ

Yatırım amaçlı gayrimenkuller, kira veya sermaye kazancını yada her iki durumu birden elde etmek için elde tutulan gayrimenkullerdir. Yine finansal kiralama sözleşmeleri kapsamında kiracı tarafından elde tutulan gayrimenkullerde bu kapsama girebilir.²³

Tms 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller standartında elde tutma kavramı önemlidir. Elde tutma kavramı, hem sahibi olmayı hem de finansal kiralama kapsamında kiracı tarafından varlığı elde etmeyi kapsamına alır. Bu yanından standart faaliyet kiralaması ile gayrimenkulü elinde bulunduran kiracı için özel bir düzenleme getirmiştir. Bu düzenlemeye göre; kiracı, gayrimenkule ilişkin hakkı ve buna bağlı olan borcu, yatırım amaçlı olarak sınıflanacak nitelikte ise finansal kiralamaymış gibi muhasebeleştirilir (Örten,Kaval ve Karapınar, 2015: 578).

Yatırım amaçlı gayrimenkullerin değerlemesi iki aşamada ele alınır. Bunlar, ilk alımda ve alım sonrası değerlemedir.

İlk alım ve değerlendirme, maliyet bedeli ile yapılmaktadır. Bir diğer ifade ile diğer varlıklardan ayrı bir hüküm taşımamasıdır. Bu bağlamda, varlığın alımı ve inşa edilmesi ile ilgili giderler varlığın maliyetine dahil edilir. Yatırım amaçlı gayrimenkul beklentisi ile inşa edilmekte veya geliştirilmekte olan gayrimenkuller,

²³ KGK, “TMS 40 YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER”
<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS40.pdf> , (23.12.2018), S.2

inşaları ve geliştirilmeli tamamlanıncaya kadar “Tms 16 Maddi Duran Varlıklar” standartı hükümleri uygulanmaktadır. İnşa ve geliştirme faaliyetleri son bulunca yatırım amaçlı gayrimenkul olarak sınıflandırılmaktadır. Bu kapsamda, ilgili varlıktan beklenen fayda sağlanıncaya kadar yapılan giderler ilgili varlığın maliyetini oluştururken. Başlangıç maliyetleri, planlanan kapasite kullanım seviyesine ulaşmadan önce ortaya çıkan faaliyet zararları, varlığın inşası ve geliştirilmesinde ortaya çıkan olağan üstü miktarda ilk madde, işçilik ve diğer kaynak kullanımları maliyetleri, ilgili varlığın maliyetine dahil edilmez. Varlığın alımı vadeli olarak yapılmış ise, vade farkları faiz gideri olarak finansal tablolara alınır (Örten,Kaval ve Karapınar, 2015: 582).

Alım sonrası değerlendirme işlemlerinde, maliyet modeli ve gerçeğe uygun değer modeli olmak üzere iki model ile değerlendirme yapılmaktadır.

3.3.1. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerde İlk Muhasebeleştirme Sonrası Değerleme Modelleri

3.3.1.1. Maliyet Modeli

Yatırım amaçlı gayrimenkul kalemi varlık olarak muhasebeleştirilme işlemlerinin ardından, işletmelerin finansal tablolarında birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları indirilmesinde sonraki değeri ile gösterilir.

Bu yöntemin uygulama usulleri “TMS 16 Maddi Duran Varlıklar” standartı ile belirlenmiştir. TMS 16 Maddi Duran Varlıklar standartında değerlendirme yöntemi olarak ana yöntem maliyet modelidir.

Bu yöntemde varlık için amortisman ayırmaya devam edilir. Luzümlü hallerde varlığın değer düşüklüğü testine tabi tutulur.

3.3.1.2. Gerçeğe Uygun Değer Modeli

Gerçeğe uygun değer modelinde, yatırım amaçlı gayrimenkulün gerçeğe uygun değerindeki değişikliklerden kaynaklanan kazanç veya kayıplar, meydana geldikleri dönem içerisinde kâr/zararına dahil edilir.²⁴

Her dönem için ilgili varlığın gerçeğe uygun değeri tespit edilerek.İlgili değer raporlanmasından dolayı söz konusu varlıklara amortisman ayrılması mümkün değildir (Örten,Kaval ve Karapınar, 2015: 583).

²⁴ KGK, “TMS 40 YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER”
<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS40.pdf>, (23.12.2018), S.7.

Yatırım amaç gayrimenkulün gerçeğe uygun değeri genellikle piyasa değeridir. Gerçeğe uygun değerlemenin bulunması esnasında, katlanılan maliyetler gerçeğe uygun değerden indirilememektedir.

Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri, karşılıklı pazarlık ortamında ilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi veya bir varlığın borcunun ödenmesi durumunda ortaya çıkmaktadır (Atan, 2015: 52).

Gerçeğe uygun değerleme modelinin avantajları,

- İşletmenin varlıklarını daha iyi göstermektedir. Yatırım amaçlı gayrimenkulün değerinin artışı veya azalışı direkt olarak varlık kalemlerinde gösterilerek muhasebe kaydı yapılmaktadır. Muhasebeleştirme kaydı işlemi;

Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Gelir/Gider (Gelir Tablosu)	x	x
--	---	---

- İşletmenin özkaynaklarını daha iyi göstermektedir. Özkaynak kalemi ile sorunları olan işletmeler için bu yöntem özkaynaklarını daha iyi göstermesini sağlayabilmektedir.
- Özkaynak kalemleri üzerinden bankalar taahhütte bulunmuş bir işletme için bu yöntem en uygun yöntemdir.
- İşletmenin varlıklarının bugünkü piyasa değerinin ne olduğunu finansal tablo okuyucularına ve çıkar gruplarına sunma şansı vermektedir
- Amortisman hesaplanmamaktadır. İşletmenin gayrimenkullerinin değerinde bir düşüklük yok ise maliyet yöntemi modelinde ayrılmış olan amortisman gideri kadar gelir tablosuna daha iyi bir sonuç sunmaktadır.

Gerçeğe uygun değerleme modelinin dezavantajları,

- İlerli dönemler için gayrimenkullerin satışı olması durumunda satış kârı daha düşük gösterilmektedir.
- Sınırlı ömüre sahip gayrimenkullerin faydalı ömrünün sonuna yaklaştıkça piyasa değeri düşerek gelir tablosuna negatif yansımaktadır.
- Gerçeğe uygun değer tespiti için, alanında uzman kişiler tarafından değerlendirme işlemi yapılmasından dolayı işletmeye ek maliyet getirmektedir. Çok sayıda gayrimenkullere sahip işletmeler için bu maliyet çok fazla olabilmektedir.

İşletmeler özellikle gayrimenkul yatırım işletmeleri gerçeğe uygun değerlendirme modelinin, işletmeyi olduğundan daha iyi göstermesinden dolayı, ilgili değer modelini seçmektedirler. İşletme gerçeğe uygun değerlendirme modelini uyguladığında muhasebenin tutarlılığı açısından tüm duran varlık sınıfına bu modeli uygulamalıdır. Değerleme sonucunda defter değerinde değer düşüklüğü yaşanması durumunda daha önce kaydedilmiş olan bir değer artışı yok ise maliyet yönetimi ve gerçeğe uygun değer arasında uygulama farkı bulunmamaktadır (Atan, 2015: 52).

3.3.2. Örnek Uygulama

X.Y.Z. İşletmesi kiraya vermek amacı ile 500.000 TL tutarında bir ofis ve 750.000 TL tutarında bir bina satın almıştır. X.Y.Z. işletmesi yatırım için almış olduğu; ofis ve binasını Sermaye Piyasası Kurulu tarafından lisanslanmış olan bir gayrimenkul değerlendirme şirketine 31 Aralık 20xx tarihi itibarıyla, yeniden değerlendirme çalışması yaptırmıştır. Yeniden değerlendirme çalışmasının sonucunda X.Y.Z işletmesinin yatırım amaçlı elinde tuttuğu ofisinin değerinin 650.00 TL, binanın ise 830.000 TL değerinde olduğu tespit edilmiştir. İlgili çalışmada vergi oranı %20 olarak varsayılmıştır.

Sınıf	Tanım	Faydalı Ömür	Defter Değeri	Yeniden Değerlenmiş Tutar	Değerleme Karı (Gelir Tablosu)	Sonraki Yıllarda Yıllık Amortisman Gideri (Maliyet Yöntemi)	Sonraki Yıllarda Yıllık Amortisman Gideri (Yeniden Değerleme Yöntemi)
252	Ofis	50	500.000	650.000	150.000	10.000	13.000
252	Bina	50	750.000	830.000	80.000	15.000	16.600
Bina Toplamı			1.250.000	1.480.000	230.000	25.000	29.600
Duran Varlık Toplamı			1.250.000	1.480.000	230.000	25.000	29.600

Tablo 13: Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Yaratıcı Muhasebe Örnek Uygulaması

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından lisanslanmış, bir gayrimenkul değerlendirme şirketi tarafından yapılmış olan değerlendirme sonucunda işletmenin varlıklarında

230.000 TL tutarında bir değer artışı meydana gelmiştir. İşletme ilgili yılda değer artışı için yapacağı muhasebe kayıt işlemi²⁵;

Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	230.000	
<i>Ofis</i>	<i>150.000</i>	
<i>Bina</i>	<i>80.000</i>	
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Değer Artışı(Gelir Tablosu)		230.000

Vergi etkisi,

Vergi Gideri (Gelir Tablosu)	46.000	
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü		46.000

Değerleme işlemleri sonrasındaki ilk yılda mevcut değer ilgili yatırım amaçlı gayrimenkullerin değerinin yansıttığı ve ek değerlendirme yapılmadığı varsayımı yapılmış. Bu sebepten dolayı yeniden değerlendirme yöntemi ile muhasebe kayıt işlemi yapılmamıştır.

Maliyet modeli yöntemine göre muhasebe kayıt işlemi;

Amortisman Gideri (Gelir Tablosu)	25.000	
Değer artış Fonu (Özkaynak)		25.000
<i>Bina</i>		<i>15.000</i>
<i>Ofis</i>		<i>10.000</i>

İşletme maliyet yönteminin bensimemiş olsaydı 25.000 TL tutarında katlanacak ve daha düşük amortisman giderine sahip olmasından dolayı daha düşük dönem kârı raporlayacaktır.

3.3.3.BIST'te İşlem Gören Şirket Üzerinden Örnek Uygulama

EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. Kamu Aydınlatma Platformu'nda yayınladığı 2016 yılına ait finansal tablolarında, 2015 yılında değerlemesini yapmış olduğu yatırım amaçlı gayrimenkullerini tekrardan yeniden değerlendirme işlemine tabi tutmuştur. Değerleme işlemlerini yürütmek için EFG firmasının yönetimi tarafından görevlendirilen gayrimenkul değerlendirme uzmanları, yapmış oldukları

²⁵ Memduh Atan. **Yaratıcı Muhasebe Teknikleri İle Finansal Tablo Manipülasyonu Ve Örnek Uygulamalı Finansal Tablolar** . İstanbul Ticaret Üniversitesi.İstanbul, 2015, s.54-55

değerlendirmelerin sonucunda **211.273.286 TL** tutarında bir değer artışı tespit etmiştir. 2015 ve 2016 yıllarındaki değerlendirme artışı aşağıdaki gibidir²⁶:

	01.01.2016	İlaveler	Çıkışlar	Transferler	Gerçeğe Uygun Değer Değişimi	31.12.2016
Forum Tower	-	-	-	181.072.621	205.117.379	386.190.000
Forum Plaza	37.490.000	12.618	-	-2.687.314	4.149.696	38.965.000
Forum Residence	25.650.000	8.789	-	-	1.236.211	26.895.000
Forum Bodrum	8.375.000	-	-	-	745.000	9.120.000
Arsalar	2.215.000	-	(2.215.000)	-	-	-
Karam Avm	370.000	-	-	-	25.000	395.000
Toplam	74.100.000	21.407	(2.215.000)	178.385.307	211.273.286	461.565.000

Tablo 14: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2016 Yeniden Değerleme İşlemleri

	01.01.2015	İlaveler	Çıkışlar	Transferler	Gerçeğe Uygun Değer Değişimi	31.12.2015
Forum Plaza	28.935.000	-	-	-	8.555.000	37.490.000
Forum Residence	21.013.000	-	(775.000)	-	5.412.000	25.650.000
Forum Bodrum	6.461.000	-	-	-	1.914.000	8.375.000
Arsalar	2.215.000	-	-	-	-	2.215.000
Karam Avm	285.000	-	-	-	85.000	370.000
Toplam	58.909.000	0	(775.000)	-	15.966.000	74.100.000

Tablo 15: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2015 Yeniden Değerleme İşlemleri

Değerleme artışını genel olarak 2016 ve 2015 yıllarını kıyaslayacak olursak;

	31.12.2016	31.12.2015
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	461.565.000	74.100.000
TOPLAM	461.565.000	74.100.000

Tablo 16: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2015-31.12.2016 Yeniden Değerleme İşlemleri

EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.'nin 2016 yılında bağımsız denetimden geçmiş olan finansal raporlarında yatırım amaçlı gayrimenkullerinin değerlendirme artışlarını gelir tablosunda; "esas faaliyetlerden diğer gelirler" sınıfında

²⁶ KAP, "KAMU AYDINLATMA PLATFORMU", <https://www.kap.org.tr/tr/bildirim-sorgu>

göstermiştir. Bağımsız denetim raporlarında gösterilen esas faaliyetlerden diğer gelirler:

	31.12.2016	31.12.2015
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Değer Artışı	211.273.286	15.966.000
Kambiyo Karları	54.138.354	22.417.976
Reeskont Gelirleri	7.247.537	6.219.998
Diğer	1.205.442	1.742.706
TOPLAM	273.864.619	46.346.680

Tablo 17: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2016 Esas Faaliyetler Geliri

EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.'nin 2016 yılına ait bağımsız denetimden geçmiş olan finansal raporunda yatırım amaçlı gayrimenkullerinin değerlendirme artışlarının gelir tablosuna olan etkisi,

	31.12.2016	31.12.2015
Kar Veya Zarar Kısmı		
Hasılat	466.924.584	104.111.771
Satışların Maliyeti (-)	(331.824.129)	(42.274.221)
Brüt Kar	135.100.455	61.837.550
Pazarlama Gideri (-)	(20.228.982)	(20.268.587)
Genel Yönetim Gideri (-)	(9.318.262)	(7.408.971)
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler	273.864.619	46.346.680
Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler (-)	(112.733.714)	(69.702.594)
Esas Faaliyet Karı	266.684.116	10.804.078
Yatırım Faaliyetlerinden Giderler(-)	(2.215.000)	-
Finansman Gelirleri Öncesi Faaliyet Karı	264.469.116	10.804.078
Finansman Geliri	56.714	465.585
Finansman Gideri (-)	(113.455.468)	(116.882.704)
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Karı/Zararı	151.070.362	(105.613.041)
Dönem Vergi Geliri/(Gideri)	-	-
Dönem Karı/Zararı	151.070.362	(105.613.041)
Adi Pay Başına Kazanç/ (Kayıp)	20.570	(26.403)
DİĞER KAPSAMLI GELİR		
Kar Veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar		
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları/Kayıpları	50.213	(52.975)
TOPLAM KAPSAMLI GELİR/GİDER	151.120.575	(105.666.016)

Tablo 18: EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. 31.12.2016 Gelir Tablosu

Yatırım amaçlı gayrimenkuller grubunun yeniden değerlendirme işlemleri sonucunda; EFG Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş., 2016 yılında gelir tablosunda daha olumlu bir görünüm ve geçen yıldaki görünümünden tam tersi bir görünüm sunmuştur.

3.4. ERTELENMİŞ VERGİ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Ertelenmiş vergi, ilgili dönemin sonunda verginin üzerinden hesaplanacağı mali kâr ile finansal tablolarda raporlanan ticari kâr üzerinden hesaplanan vergi arasında ki olumlu/olumsuz farklardır. Ertelenmiş vergi kavramı varlık ya da borçlara oluşabilecek farkları “geçici” olarak gelecek dönemlere taşıma işlemidir (Karakaya ve Sevim, 2016: 256).

Tms 12 Gelir (Kurumlar) Vergisi standartında ertelenmiş verginin oluşumunda sürekli farklara dikkate almamaktadır. Ertelenmiş vergi oluşumunda geçici farkları baz almaktadır.

3.4.1. Ertelenmiş Vergi Oluşumunda Geçici Farklar

Geçici farklar, Tms 12 Gelir (Kurumlar) Vergisi standartına göre; “Bir varlığın veya borcun finansal durum tablosundaki (bilançodaki) defter değeri ile bunların vergi açısından taşıdıkları değerler arasındaki farkları ifade etmektedir²⁷.” Geçici farkların yarattığı oldukları vergi etkisi dikkate alındığında iki grupta toplanmaktadır.

- Vergiye Tabi Geçici Farklar
- İndirilebilir Geçici Farklar

A. Vergilendirilecek Geçici Farklar

İlgili varlığın kayıtlı değeri işletme tarafından geri kazanılması durumunda veya yükümlülüğün vadesi gelip ödenmesi durumunda mali kâr/zararın tespitinde vergi matrahına dahil edilebilecek geçici farklardır. Bir başka deyişle, farkları yaratan sebepler ortadan kalktığı dönem veya dönemlerde vergi matrahında artışa neden olacak tutarlardır (Örten,Kaval ve Karapınar, 2015: 161).

Örneğin, borsaya kayıtlı olan ve gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmiş olan hisse senedi değer artışları dönemin bilançosunun aktifinde yer alarak ilgili finansal varlık hesap kalemlerinde takip edilecektir. Aynı zamanda gelir tablosunda ticari kârın belirlenmesinde de dikkate alınacaktır. Ancak vergilendirilme bakımından hisse senedi maliyet değeri ile değerlendirilmektedir ve söz konusu olan değer artışları vergi matrahının hesaplanmasında dikkate alınmamaktadır. Bu sebeple; hisse senedi değer artışları, tahsil edilinceye kadar ticari kâr ile mali kâr arasında vergilendirilebilir bir geçici fark yaratacaktır (Örten,Kaval ve Karapınar, 2015: 161).

B. İndirilebilecek Geçici Farklar

²⁷ KGK, “TMS 12 GELİR (KURUMLAR) VERGİSİ”
http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_12_2018.pdf , (23.12.2018), S.4.

İlgili varlığın kayıtlı değeri işletme tarafından geri kazanılması durumunda veya yükümlülüğün vadesi gelip ödenmesi durumunda mali kâr/zararın tespitinde vergi matrahına dahil edilebilecek geçici farklardır. Bir başka deyişle farkları oluşturan sebepler ortadan kalktığında ilgili dönem veya dönemlerde vergi matrahında azalışa neden olacak tutarlardır (Örten,Kaval ve Karapınar, 2015: 161).

Ertelenmiş Vergi varlığının içerisinde değerlendirilebilecek kalemler (Karakaya ve Sevim, 2016: 259) ;

- Ticari Alacak Reeskont Gideri
- Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı
- Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı
- Borç Değerleme Kur Farkı Gideri
- Ödenmeyen SSK Primleri
- Kıdem Tazminatı Karşılığı vb.

Varlıkların muhasebe değeri vergi değerinden büyük ise; ertelenmiş vergi borcu, varlıkların muhasebe değeri vergi değerinden küçük ise ertelenmiş vergi alacağı söz konusu olmaktadır. Borçlar için borçların muhasebe değeri vergi değerinden büyük ise ertelenmiş vergi alacağı, borçların muhasebe değeri vergi değerinden küçük ise ertelenmiş vergi borcu meydana gelir (Örten,Kaval ve Karapınar, 2015: 160).

3.4.1. Örnek Uygulama

Bir işletmenin Vergi öncesi dönem muhasebe kârı 2000 TL, dönem yasal vergi karşılığı ise 500 TL ve ertelenmiş vergi borcu ise 100 TL'dir. Bir önceki dönemden 50 TL tutarında ertelenmiş vergi borcu söz konusudur. İlgili muhasebe kayıt işlemi²⁸;

²⁸ Handan Sümer Göğüş. **Ertelenmiş Vergi Ve Muhasebeleştirilmesi**. Mali Çözüm, 2010, s.24

31/12/20xx	
Dönem kârı veya Zararı	2.000
Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Gelir Tablosu)	550
<i>Yasal Vergi Karşılığı</i>	<i>500</i>
<i>Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri Gider Etkisi</i>	<i>50</i>
Dönem Net kârı	1.450

31/12/20xx	
Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Gelir Tablosu)	550
<i>Yasal Vergi Karşılığı</i>	<i>500</i>
<i>Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri Gider Etkisi</i>	<i>50</i>
Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Bilanço)	500
Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri	50

Yukarıda ki örnek incelendiğinde, işletmenin ilgili yılı içerisinde ertelenmiş vergi yükümlülüğü tutarı bilançoda 50 TL'den 100 TL'ye çıkacaktır. Yani dönem bilançosunda ertelenmiş vergi borcu 100 TL ve dönem net kârı ise 1.500 TL olması yerine, cari dönemdeki 50 TL'lik ertelenmiş vergi borcu gider etkisi nedeniyle net dönem kârı 1.450 TL şeklinde raporlanacaktır.

Bir işletmenin Vergi öncesi dönem muhasebe kârı 2000 TL, dönem yasal vergi karşılığı ise 500 TL ve ertelenmiş vergi alacağı ise 100 TL'dir. Bir önceki dönemden 50 TL tutarında ertelenmiş vergi alacağı söz konusudur. İlgili muhasebe kayıt işlemi²⁹;

²⁹ Handan Sümer Göğüş. **Ertelenmiş Vergi Ve Muhasebeleştirilmesi**. Mal Çözüm, 2010, s.25

31/12/20xx	
Dönem Karı veya Zararı	2.000
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Gelir Tablosu)	50
<i>Ertelenmiş vergi alacağı gelir etkisi</i>	<i>50</i>
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Gelir Tablosu)	500
<i>Yasal Vergi Karşılığı</i>	<i>500</i>
Dönem Net karı	1.550

31/12/20xx	
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Gelir Tablosu)	500
<i>Yasal Vergi Karşılığı</i>	<i>500</i>
Ertelenmiş Vergi Karşılığı	50
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Bilanço)	500
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (Gelir Tablosu)	50
<i>Ertelenmiş vergi alacağı gelir etkisi</i>	<i>50</i>

Yukarıda ki örnek incelendiğinde, işletmenin ilgili yılı içerisinde ertelenmiş vergi yükümlülüğü tutarı bilançoda 50 TL'den 100 TL'ye çıkacaktır. Yani dönem bilançosunda ertelenmiş vergi alacağı 100 TL ve dönem net kârı ise 1.500 TL olması yerine, cari dönemdeki 50 TL'lik ertelenmiş vergi borcu gider etkisi nedeniyle net dönem kârı 1.550 TL şeklinde raporlanacaktır.

Bilanço Kalemleri	Ertelenmiş Vergi Uygulamasının Dahil Olmadığı Durum (TL)	Ertelenmiş Vergi Uygulamasının Dahil Olduğu Durum (TL)	
		İki dönem Üst Üste Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü Borcu Durumu	İki dönem Üst Üste Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü Alacağı Durumu
Dönem Karı	1.500	1.450	1.550
Toplam vergi karşılığı		550	450

Yukarıdaki Tablo'dan da görüleceği üzere , ertelenmiş vergi etkisinin hesaba katılmaması sonucunda dönem karı 1.500 TL olacak iken, ertelenmiş vergi etkisinin devreye girmesiyle birlikte sonuçlara etki etmiştir. Ertelenmiş vergi kalemi gelir tabosunda dikakt edilmesi ve irdelenmesi gereken ve aynı zamanda bir konudur.

3.4.2. Ertelenmiş Vergi Muhasebeleştirilmesinde Yaratıcı Muhasebe Tekniklikleri

3.4.2.1. Cari Gelir Vergisinin (Kurumlar Vergisi) Muhasebeleştirilme İşlemlerinden Kaçınma

Cari dönem ve önceki dönem vergileri, henüz ödenmemiş kısımla sınırlı olmak üzere, borç olarak muhasebeleştirilir. Eğer cari dönem ve önceki dönemler için ödenen vergiler bu döneme ait vergiden fazla ise aşan kısım varlık olarak muhasebeleştirilir.³⁰

Örnek:

- Kurumlar vergisi ile ilgili olarak yasal defterlere atılmış olan muhasebe gider kayıtlarının tüm kapanış işlemleri yapıldıktan sonra yapılır. Dönem içinde ödenmiş tutalar peşin ödenmiş vergi olarak varlık hesaplarında takip edilmektedir. Ancak yasal kayıtlara kayıt atılması bile ödenen tutar bir gidere aittir ve böyle bir varlık aslında yoktur.
- İşletmelerin finansal tablolarında cari dönem için hesaplanacak olan vergi giderini muhasebeleşitirmemek veya yanlış muhasebe işlemi yapmak yaratıcı muhasebe işlemidir.

3.4.2.2. Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğünün Muhasebeleştirme İşlemlerinden Kaçınma

Bütün vergiye tabi olan geçici farklar için ertelenmiş vergi borcu muhasebeleştirilmektedir. Muhasebeleştirilmeyen durumlar ise,

- Şerefiyenin ilk muhasebeleştirilme işlemlerinde,
- İşletme birleşmeleri özelliği taşımayan işlemlerde,
- Muhasebe kârını ve vergiye tabi kârı etklimeyen işlemlerde.

Örnek:

³⁰ KGK, “TMS 12 GELİR (KURUMLAR) VERGİSİ”
http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_12_2018.pdf , S.6.

Ertelenmiş vergi yükümlülüğü bulunan işlerin, işletmeler tarafından muhasebeleştirilmesi zorunludur. Muhasebeleştirilmesi zorunlu olan işlemleri muhasebeleştirmemeleri yaratıcı muhasebe işlemi kapsamındadır.

3.4.2.3. Ertelenmiş Vergi Varlığının Muhasebeleştirilme İşlemleri

Henüz kullanılmamış geçmiş yıl mali zararları ve mevcut vergi avantajları ile ilerideki dönemde bunların mahsup edilmesine yeterli olacak tutarda vergilendirilebilir bir gelir elde edileceğinin olası olması halinde ertelenmiş vergi varlığı muhasebeleştirilir.

İşletmenin her raporlama döneminin sonunda önceki dönemlerde, muhasebeleştirmedeği ertelenmiş vergi varlıklarını tekrar incelemelidir.³¹

Örnek:

- Sürekli olarak zarar eden bir işletmenin vergi avantajı olmamasına karşın ertelenmiş vergi varlığını ayırmak yaratıcı muhasebe tekniğidir.

3.4.3. BİST'te İşlem Gören Şirket Üzerinden Örnek Uygulama

YEG Telekomünikasyon A.Ş. 2018 yılında, varlık ve yükümlülüklerin finansal tablolarda yer alan kayıtlı değerleri ile vergiye baz olan değerleri arasındaki geçici farklar üzerinden hesapladığı ertelenmiş vergi kalemleri;

YEG Telekomünikasyon A.Ş. 31 Aralık 2018 ve 2017 tarihli finansal durum tablolarında toplam verginin dağılımı aşağıdaki gibi gösterilmiştir³²:

	1 OCAK-31 ARALIK 2018	1 OCAK-31 ARALIK 2017
Ertelenmiş Vergi Geliri	14.568.787	471.301
Cari Dönem Kurumlar Vergisi Gideri	(29.858.998)	(10.135.865)
Toplam Vergi (Gideri) Geliri	(15.290.211)	(9.664.564)

Tablo 19: YEG Telekomünikasyon A.Ş. 31 Aralık 2018-31 Aralık 2017 Vergi Dağılımı

YEG Telekomünikasyon A.Ş. ertelenen vergi varlık ve yükümlülüklerinin yürürlükteki vergi oranları kullanılarak hazırlanan dökümü,

³¹ KGK, "TMS 12 GELİR (KURUMLAR) VERGİSİ"

http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_12_2018.pdf, S.13.

³² KAP, "KAMU AYDINLATMA PLATFORMU",
<https://www.kap.org.tr/tr/bildirim-sorgu>

	Kümülatif Geçici Farklar		Ertelenmiş vergi varlığı/ (yükümlülüğü)	
	2018	2017	2018	2017
Projeler İle İlgili Gider Karşılıkları	(268.724.424)	(134.358.111)	59.119.373	29.558.784
Stoklar	40.133.206	(30.557.721)	(8.829.305)	6.722.699
Maddi Ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar	(43.173.772)	(22.075.543)	9.498.230	4.856.619
Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar	(28.620.872)	(16.967.682)	6.296.591	3.732.890
Ertelenmiş Gelirler	(9.561.168)	(7.930.704)	2.103.457	1.744.755
Diğer	(35.034.161)	12.426.485	7.707.516	(2.733.827)
Ertelenmiş Vergi Varlığı	(344.979.173)	(199.461.259)	75.895.862	43.881.920

Tablo 20: YEG Telekomünikasyon A.Ş. 31 Aralık 2018-31 Aralık 2017 Ertelenmiş Vergi Varlığı Oranları

Vergi öncesi dönem kârının hesaplanan kurumlar vergisi tutarı ile mutabakatı;

	31 ARALIK 2018	31 ARALIK 2017
Vergi Öncesi Kar	52.798.421	32.873.875
Etkin Vergi Oranı	22%	20%
Hesaplanan Vergi	11.615.653	7.232.253

Hesaplanan İle Ayrılan Vergi Karşılığının Mutabakatı:

Kanunen Kabul Edilmeyen Giderlerin Vergi Etkisi	(1.468.137)	(5.269.755)
İndirimlerin Vergi Etkisi	1.339.975	-
Yasal Vergi Oranı Değişikliğinin Ertelenmiş Vergi Tutarı Üzerindeki Etkisi (2018-2021 İçin Geçerli Yerel Vergi Oranı %20'den %22'ye Yükselmiştir.)	(31.791)	3.656.517
Çevrim Etkisi	(3.514.605)	(1.476.551)
Gelir Tablosundaki Vergi Karşılığı Gideri	(15.290.211)	(9.664.564)

Tablo 21: YEG Telekomünikasyon A.Ş. Vergi Karşılıkları

Devam eden faaliyetlerden ertelenmiş vergi hareket tablosu aşağıdaki gibidir;

ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI HAREKETLERİ:	2018	2017
01 OCAK	43.881.920	35.839.806
Ertelenmiş Vergi Geliri	14.568.787	471.301
Yabancı Para Çevrim Farkı	17.037.911	7.828.473
Diğer Kapsamlı Gelir Tablosuna Yansıtılan	407.244	(257.660)
31 ARALIK	75.895.862	43.881.920

Tablo 22: YEG Telekomünikasyon A.Ş. Ertelenmiş Vergi Hareketleri

YEG Telekomünikasyon A.Ş. ertelenmiş vergi ile ilgili işlemlerinin sonucu bilanço kalemlerine yansımaları,

VARLIKLAR	31ARALIK 2018	31 ARALIK 2017
DÖNEN VARLIKLAR	551.309.088	398.746.706
Nakit Ve Nakit Benzerleri	103.544.999	65.870.569
Ticari Alacaklar	322.012.746	251.871.168
<i>İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar</i>	<i>35.944.982</i>	<i>19.333.253</i>
<i>İlişkili Olmayan Taraflardan Ticari Alacaklar</i>	<i>286.067.764</i>	<i>232.537.915</i>
Diğer Alacaklar	390.187	1.785.198
<i>İlişkili Taraflardan Diğer Alacaklar</i>	<i>-</i>	<i>718.971</i>
<i>İlişkili Olmayan Taraflardan Diğer Alacaklar</i>	<i>390.187</i>	<i>1.066.227</i>
Stoklar	80.282.857	52.527.602
Peşin Ödenmiş Giderler	7.846.033	1.240.931
Diğer Dönen Varlıklar	37.232.266	25.451.238
DURAN VARLIKLAR	100.337.864	76.680.103
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	64.614	239.854
Maddi Duran Varlıklar	3.603.520	7.022.876
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	91.396	186.285
Peşin Ödenmiş Giderler	15.144.319	-
Ertelenmiş Vergi Varlığı	75.895.862	43.881.920
TOPLAM VARLIKLAR	651.646.952	475.426.809

Tablo 23: YEG Telekomünikasyon A.Ş 31.12.2018 Bilanço

KAYNAKLAR

Kısa vadeli yükümlülükler	194.634.862	182.506.905
Kısa vadeli borçlanmalar	154.853	1.112.624
Ticari borçlar	68.512.856	75.583.536
-İlişkili taraflara ticari borçlar	22.971.201	53.164.192
-İlişkili olmayan taraflara ticari borçlar	45.541.655	22.419.344
Çalışanlara sağlanan faydalar kapsamında borçlar	3.044.315	5.093.335
Diğer borçlar	484.934	130.421
-İlişkili olmayan taraflara diğer borçlar	484.934	130.421
Ertelenmiş gelirler	28.806.824	31.456.460
Dönem karı vergi yükümlülüğü	24.803.647	6.200.757
Kısa vadeli karşılıklar	68.827.433	62.929.772
-Çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin kısa vadeli karşılıklar	7.702.054	8.089.715
-Diğer kısa vadeli karşılıklar	61.125.379	54.840.057
Uzun vadeli yükümlülükler	157.521.207	101.172.215
Ertelenmiş gelirler	62.650.782	37.998.560
Uzun vadeli karşılıklar	94.870.425	63.173.655
-Çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin uzun vadeli karşılıklar	12.281.701	16.825.597
-Diğer uzun vadeli karşılıklar	82.588.724	46.348.058
Özkaynaklar	299.490.883	191.747.689
Ödenmiş sermaye	38.700.772	38.700.772
Sermaye düzeltme farkları	29.172.723	29.172.723
Paylara ilişkin primler	956.213	956.213
Kâr veya zararda yeniden sınıflandırılmayacak birikmiş diğer kapsamlı gelirler/(giderler)	(570.737)	873.128
Tanımlanmış fayda planları yeniden ölçüm (kayıpları)/kazançları	(570.737)	873.128
Kâr veya zararda yeniden sınıflandırılacak birikmiş diğer kapsamlı gelirler	141.533.376	69.854.527
-Yabancı para çevrim farkları	141.533.376	69.854.527
Kardan ayrılan kısıtlanmış yedekler	672.158	672.158
Geçmiş yıllar karları/(zararları)	51.518.168	28.308.857
Net dönem karı	37.508.210	23.209.311
Toplam kaynaklar	651.646.952	475.426.809

Tablo 23: YEG Telekomünikasyon A.Ş 31.12.2018 Bilanço

YEG Telekomünikasyon A.Ş. ertelenmiş vergi ile ilgili işlemlerinin sonucu gelir tablosuna olan etkisi,

	1 OCAK-31 ARALIK 2018	1 OCAK-31 ARALIK 2017
KAR VEYA ZARAR KISMI		
Hasılat	552.527.375	494.923.786
Satışların Maliyeti (-)	(410.631.878)	(423.750.936)
BRÜT KAR (ZARAR)	141.895.497	71.172.850
Pazarlama Giderleri (-)	(9.549.104)	(8.532.208)
Araştırma Ve Geliştirme Giderleri (-)	(13.000.509)	(14.173.866)
Genel yönetim Giderleri (-)	(19.448.182)	(19.445.304)
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler	6.124.956	7.792.708
Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler (-)	(47.222.951)	(3.768.159)
ESAS FAALİYET KARI/(ZARARI)	58.799.707	33.046.021
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler	-	16.541
Yatırım Faaliyetlerinden Giderler	(416.375)	-
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların (zararlarından)/Karlarından Paylar	(240.776)	164.778
FİNANSMAN (GİDERLERİ)/Gelirler İ ÖNCESİ FAALİYET KARI/(ZARARI)	58.142.556	33.227.340
Finansman Gelirler	-	1.233.212
Finansman Giderleri (-)	(5.344.135)	(1.586.677)
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ KARI/ZARARI	52.798.421	32.873.875
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/(Gideri)		
Dönem Vergi (Gideri) Geliri	(29.858.998)	(10.135.865)
Ertelenmiş Vergi (Gideri) Geliri	14.568.787	471.301
DÖNEM KARI (ZARARI)	37.508.210	23.209.311
Pay Başına Kazanç	0,0097	0,006
DİĞER KAPSAMLI GELİR/ (GİDER)		
Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar	(1.443.865)	913.521
Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kayıpları	(1.851.109)	1.171.181
Kâr Veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Ertelenmiş Vergi Geliri	407.244	(257.660)
KAR VEYA ZARAR OLARAK YENİDEN SINIFLANDIRILACAKLAR	71.678.849	31.762.937
Yabancı Para Çevrim Farkları	71.678.849	31.762.937
DİĞER KAPSAMLI GELİR/ (GİDER)	70.234.984	32.676.458
TOPLAM KAPSAMLI GELİR (GİDER)	107.743.194	55.885.769

Tablo 24: YEG Telekomünikasyon A.Ş 31.12.2018 Gelir Tablosu

YEG Telekomünikasyon A.Ş. yapmış olduğu ertelenmiş vergi işlemlerinden yola çıkarsak eğer, bilançolarını güçlü, gelir tablosunu düzgün ve pozitif bir görünüm elde etmek işletmeler ertelenmiş vergi işlemlerine başvurarak işletmelerini olduğundan daha farklı bir şekilde gösterme fırsatı elde edebilirler.

SONUÇ

Sermaye piyasasının günümüzde giderek gelişmesiyle birlikte, işletmelerin çıkar gruplarına ve finansal tablo kullanıcılarına sundukları finansal tablolarındaki bilgilerin doğru, şeffaf ve güvenilir olması konusu giderek önem kazanmıştır. Aynı zamanda günümüzde finansal piyasaların sosyal bir etkileşim alanına dönüşmesinden dolayı işletmeler sadece yöneticilerine ve hissedarlarına karşı sorumlu olmaktan çıkıp, çalışanlarına, müşterilerine, yatırımcılarına, devlet otoritesine, denetim kuruluşlarına, düzenleyici kurumlara ve kredi kuruluşlarına karşı sorumlu hale gelmişlerdir. Söz konusu bu sorumluluğa, küreselleşme sürecinin ve işletmeler için büyük sermaye kaynağı olan yatırımcıların çok ciddi bir etkisi olmuştur.

Küreselleşmenin sonucunda işletmeler ulusal kimliklerinden sıyrılarak, uluslararası işletme ve global işletme kimlikleriyle yeni bir sınıfa dahil olmuşlardır. Bu kimlikler sayesinde işletmeler dünyanın bir çok yerinden yatırımcı bulma şansı yakalamışlardır. Dünyanın her yerinden kendine yatırımcı çeken işletmeler, bir müddet sonra ortak bir muhasebe lisanına ihtiyaç duymuşlar. Bu ihtiyaç doğrultusunda uluslararası standartlar doğmuş ve bu standartlarla işletmeler birbirlerine entegre haline gelmişlerdir. Bu durumun en iyi örneği; Enron Corporation, MCI WorldCom ve Parmalat S.P.A gibi uluslararası şirketlerin iflaslarında net bir şekilde görülmüştür. Çünkü söz konusu olan şirketlerin iflaslarının arka planında, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile birlikte çok yoğun bir şekilde finansal bilgi manipülasyonunun yapıldığı tespit edilmiştir. Yaşanan bu kriz sonrası, işletmelerin kamuoyuna ve çıkar gruplarına sundukları finansal tablolarındaki bilgilerin güvenilirliği, şeffaflığı ve hile unsuru barındırıp barındırmadığı yüksek perdeden tartışılmaya başlanmıştır. Ayrıca yatırımcılar, işletmelerin sundukları finansal bilginin güvenilirliğinden şüphe duymaya başlamış ve finansal tablolara karşı güvenleri zedelenmiştir. Bu tartışmalar ile birlikte yaratıcı muhasebe uygulamaları konusu uluslararası arenada bir daha kapanmak üzere tartışma konusu olarak yer edinmiştir.

Yaratıcı muhasebe ile ilgili olarak yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, yaratıcı muhasebe tanımlaması yerine; kâr yönetimi, agresif muhasebe gibi tanımlamalarında kullanıldığı ve çalışmaların daha çok reel sektöre yönelik olduğu, finansal sektör için daha az oranda akademik çalışmalar yapıldığı

tespit edilmiştir. Ayrıca yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespitinde kullanılan metodlarda genel bir uzlaşa sağlanmadığı farkedilmiştir. Akademik çalışmalarda göze çarpan bir diğer unsur, yaratıcı muhasebe uygulamalarının hileli bir faaliyet olup olmadığı konusunun akademik dünyayı ikiye bölmektedir. Bu durumun sebebi de hiç kuşkusuz ki; yaratıcı muhasebenin, finansal bilgilerin dürüst ve şeffaf bir şekilde sunulmasına engel olan ve hileye yakın faaliyetler olmasıdır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları, her ülkenin kendine özgü kanunları ve mevzuatları olmasından dolayı, bazen bir ülkede yapılan muhasebe işlemi yaratıcı muhasebe kapsamında değerlendirilirken, herhangi bir başka ülkede aynı muhasebe işlemi yaratıcı muhasebe kapsamına dahil edilmediği gözlemlenmiştir. Bu da bizlere muhasebe işlemlerinin yoruma açık olduğu ve kişilerin yorumlamasına göre değişebilecek işlemler dizini olduğunu göstermektedir. Söz konusu bu durum genel bir yaratıcı muhasebe kuralları, standartları ve lisanın oluşmasına engel olmuştur. Ancak tüm kamuoyunca kabul edilen yaratıcı muhasebe uygulamalarının genel amaçlarından bahsedebilmek elbette mümkün olmaktadır. Bu amaçlar; gelirleri ve varlıkları arttırma giderleri ise azaltma faaliyetleridir. Yaratıcı muhasebe uygulamasına başvuran işletmeler bahsedilen faaliyetler içerisinde yaratıcı muhasebe uygulamaları yapmaktadırlar.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran işletmeler incelendiğinde yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmalarının temelinde, işletmelerine gelir elde etmekte zorlanmaları ve daha fazla gelir elde etme isteği yatmaktadır. Bu durumu daha yakından göstermek amacıyla, çalışmamızdaki seçimlik muhasebe politikaları yeniden değerlendirme işlemlerinden seçilmiştir. Tezimizde seçilmiş olan politikalara ait örnekler, borsaya kote olmuş şirketlerin Kamu Aydınlatma Platformu'nda yayınladıkları finansal tablolarından seçilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, yapılan değerlendirme işlemleri doğrudan işletmelerin gelir tablosundaki kalemleri etkilediği görülmüştür. İşletmeler gelir elde etmekte zorlandıkları anda, yeniden değerlendirme işlemleri ile birlikte gelir tablolarındaki negatif görünümünü pozitif görüme çevirmişler, kendilerine gelir kaynağı yaratmışlar ve ayrıca mevcut durumu olduğundan daha farklı göstermişlerdir. Ayrıca yeniden değerlendirme işlemleri bağımsız denetim faaliyetlerinde genel olarak kilit denetim konuları arasında yer aldığı ve ayrıca ilgili değerlendirme işlemlerinin sonucunda bağımsız denetimler tarafından ilgili işletmelerin finansal tablolarını sınırlı olumlu görüş veya şartlı görüş şeklinde halka

sunuldukları tespit edilmiştir. Ancak bütün bu durumlara rağmen değerlendirme işlemlerine ait sonuçlar dipnotlar yönetimi ile gösterilmektedir. İlgili işlemlerin sadece dipnot vasıtası ile açıklanması, finansal yatırımcılar için yanıltıcı bir durum olduğu ve dipnotların önemini ortaya çıkarmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları işletmelere kısa süreli yarar sağlasa da daha sonra işletmelerin iflaslar etmelerine veya faaliyet alanı değiştirmelerine neden olduğu bir diğer elde edilen bulgudur.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının önüne geçmek adına yapılanlar sonucunda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının temelli olarak ortadan kalkamayacağına bilincine varılmıştır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının ortadan kalkması, muhasebenin temel ruhunu oluşturan özgürlüğün sınırlanması olacaktır ki bu mümkün değildir. Bu durumun nedeni ise, yaratıcı muhasebenin temelini tahakkuk muhasebesinin oluşturmasıdır. Tahakkuk muhasebesinin işletme yönetiminin inisiyatifi ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarını çok sıklıkla başvuran işletmelerin, yaratıcı muhasebe uygulamalarına iten sebepler incelendiğinde, finansal analistlerin beklendilerine cevap verme isteği, işletme yöneticilerinin kişisel çıkarları, iç denetim faaliyetlerinin zayıflığı ve yetersizliği, kârın istikrarlı görünmesinin isteği ve buldukları ülkelerdeki maliye politikaları olduğu görülmektedir. Ülkelerinde ki uygulanan maliye politikaları; işletme yönetimine, kanunlarında ve mevzuatlarında bulunan boşlukları kullanmanın gereklilik olduğu fikrini yerleştirmiştir. Bu düşüncüyü değiştirmek ve yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvuran işletmelerin sayısını azaltmak isteyen ülkeler, çeşitli yatırım teşvikleri, vergi indirimleri, üretim desteği gibi destek imkanlarını sunmaktadır. Ancak bu teşvik unsurlarında işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmalarının önüne geçememektedir. İşletmelerin iç denetim faaliyetlerinin yeterli derecede etkili olmaması, yaratıcı muhasebeye başvurmak isteyen işletme yöneticileri ve çalışanları için en uygun ortamı sağlamaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamalarını azaltmak isteyen işletme tepe yöneticileri, iç denetime yönelik faaliyetleri arttırır, risk yönetimi tespitinde bulunur, iç denetim kalitesini arttırır, denetim faaliyetinde bulunacakları alanda yeterli donanım ve mesleki tecrübeye sahip kişilerden seçerse ancak o zaman, yaratıcı muhasebe uygulamalarının önüne geçebilir. Ve böylece yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmadan da belirlenen hedeflere ulaşabilirler.

KAYNAKÇA

Andrew Holt and Timothy Eccles, “Accounting practice in the post- Enron era: The implications for financial statements in the property industry”, **Briefings In Real Estate Finance**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2002, ss. 3 2 6 – 3 4 0

Amat, Oriol, Gowthorpe, Catherine. “Creative Accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues”, 2004, <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=361095067121090007065093022011006123098078055012042006031078074011117103024115110087045052103009119007115103118018006019077111081007083035086017067098007064090031053054114117079025001093100111100120126014102111029030000064086086065116065122097082&EXT=pdf>, (20.01.2019).

Amat, Oriol, Gowthorpe, Catherine. “Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro-Manipulation”, **Journal of Business Ethics**, 2005, Cilt: 57, ss: 55-64.

Anup, Agrawal, Chadha, Sahiba. “Corporate Governance and Accounting Scandals”, **Journal of Law and Economics**, Cilt: 48, 2005, ss.371-406

Arı, Musa. “Finansal Raporlama Skandalları ve Mali Tabloların Güvenirliliği”, 2009, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55532>, (20.01.2019).

Avşarlıgil, Nuri. “**Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri Ve Beneish Modeli İle Bir Uygulama**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2010.

Akarca, Mehmet, Şafak. “Muhasebe Hileleri ve Muhasebede Manipülasyon ve Vergi Cezaları”,2011, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/muhasebe-hileleri-ve-muhasebede-manipulasyon-ve-vergi-cezalari/11286> , (30.12.2018).

Aygün, Davut. “Yaratıcı Muhasebe Stratejileri”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İibf Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2013, ss.49-69.

ARSLAN, Erdoğan. “İlkelerine Kavuşan Muhasebe Uygulamalarına Doğru” **Türkiye XIII. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu “Küreselleşme ve Muhasebe Eğitimi**, İzmir, 1993.

Akgün, İzzet. “ **Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Finansal Raporlamaya Etkileri: Adana ve Kayseri İllerinde Bulunan Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Araştırma**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2014.

Atan, Menduh. “**Yaratıcı Muhasebe Tekniklerin İle Finansal Tablo Manipülasyonu Ve Örnek Uygulamalı Finansal Tablolar**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Aydın, Gönül. “**Finansal Tablolarda Maddi Duran Varlıkların Değerlemesi: Vergi Usul Kanunu Ve Türkiye Muhasebe Standartları Açısından Karşılaştırılması**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Işık Üniversitesi, İstanbul, 2015.

Aslanoğlu, Suphi, Cengiz, Selim, Dinç, Yusuf, Dilsiz, Şükrü. “ Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: Bist’te Bir Uygulama”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı: 69, 2016, ss. 1-24.

Breton, Gaetan , Stolowy, Hervé . “A Framework for the Classification of Accounts Manipulations”, **HEC Accounting & Management Control Working Paper**, Sayı: 708, 2000, ss.1-94

Bozkurt, Nejat. “İşletme Çalışanları Tarafından Yapılan Hileleri Doğuran Nedenler”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 12, 2000.

Bayırlı, Rıdvan. “**Yaratıcı Muhasebe Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

Bayraktar, Ahmet. “**Türkiye’de Muhasebe Hileleri Tarihi**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2007.

Balaciu, Diana, Bogdan , Victoria, Vladu, Alina Beatrice. “A Brief Review Of Creative Accounting Literature And Its Consequences In Practice”, **Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomic**, 2009, Sayı:11, ss.170-184.

Balaciu DİANA ve Pop Cosmina MÂDÂLİNA “Is Creative Accounting A Form Of Manipulation?”,
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.599.422&rep=rep1&type=pdf>, (20.01.2019).

Bekçi, İsmail, Avşarlıgil, Nuri. “Finansal Bilgi Manipulasyonu Yöntemlerinden Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 1, 2011, ss. 131-143.

Çıtak, Nermin. “**Hileli Raporlamada Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Çıtak, Nermin. “Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama Mıdır?”, **Mali Çözüm**, Sayı:91, 2009, ss.81-112.

Çatıkkaş, Özgür. “ İşletmelerde Mali Tablo Hileleri”, **Denetim Dergisi**, Sayı:8, 2011, ss.18-30.

Dechow, [Patricia](#), Sloan, [Richard](#), Amy, [Sweeney](#). “Causes and Consequences of Earnings Manipulation: An Analysis of Firms Subject to Enforcement Actions by the SEC” ,**Contemporary Accounting Research**, Cilt: 13, Sayı: 1, 1996, ss. 1-36

Doğan, Çorbacı, Öznur. “**Yaratıcı Muhasebe ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda İşlem Gören Şirketler Üzerine Bir Uygulama**” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2011.

Dinç, Yusuf, Cengiz, Selim.“ Muhasebe Denetiminde Hata ve Hilelinin Denetçi Etiği Açısından İncelenmesi: Enron Skandalı Örneği”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, 2014, ss. 221-236.

Dur-E-Shawar, Kiani, Ali Malik, Qaisar. “Creative Accounting: Developing A Model”, **Research Journal of Recent Sciences**, Cilt: 4, Sayı: 11, 2015, ss. 146-150.

Dölen, Tuğba. “Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları Açısından Borsa İstanbul’da İşlem Gören Gıda Sektöründeki Şirketler Üzerine Bir Uygulama”, **İşletme Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, 2016, ss. 576-591.

Demir, Volkan, Bahadır, Oğuzhan. “Muhasebe Manipülasyonu Yöntemler Ve Teknikler”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 84, 2017, ss.103-119.

Eralp, Bora. “Yaratıcı Muhasebe Kapsamında Halka Arz Seferberliği”, **Mcbü Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 2, 2017, ss.1-16.

Griffiths, Ian. “ **Creative Accounting**”, Irwin Paperback, London, 1986.

Göğüş, Sümer, Handan. “ Ertelenmiş Vergi Ve Muhasebeleştirilmesi ” **Mali Çözüm Dergisi** , 2010, ss.13-30.

Gherai, Dana, Simona, Balaciu, Diana, Elisabeta. “From Creative Accounting Practices And Enron Phenomenon To The Current Financial Crısis”, **Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomic**, 2011, Sayı:13, ss.34-41

Gacar, Anıl. “Ekonomik Krizler Sonrası Yaşanan Şirket İflasları Ve Yaratıcı Muhasebe İlişkisi”, **Mali Çözümler Dergisi**, 2012, Sayı:111, ss.73-83.

Guerra, Jorge “The Sarbanes-Oxley Act and Evolution Of Corporate Governance”, **The CPA Journal**, Cilt: 74, Sayı: 5, 2004, ss. 14-15.

Holt, Andrew, Eccles, Timothy. “Accounting Practice In The Post Enron Era: The Implications For Financial Statements In The Property Industry”, **Briefings In Real Estate Finance**, Cilt: 2, Sayı: 4, 2002, ss. 326-340.

Jameson, Michael. “**A practical Guide to Creative Accountin**”, Kogan Page, London, 1988.

Jones, Michael. “**Creative Accounting Fraud and International Accounting Scandals**”, John&Sons Inc. Chichester, England, 2011.

Küçüksözen, Cemal. “**Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve IMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

Küçüksözen, Cemal, Küçükoğlu, Güray. “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma” **Proceedings of the First International Accounting Conference**, Kasım 2004, ss.1-58.

Küçüksözen, Cemal, Küçükoğlu, Güray. “**Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma**”, Muhasebe Bilim Dünyası (Modav) Bildiri Kitabı, İstanbul, 2005.

Küçükkocaoğlu, Güray. “**Borsa İstanbul’da Gün İçi Getiri, Volatilite ve Kapanış Fiyatı Manipülasyonu**”, Sermaye Piyasası Kurulu. Yayın No: 180, Ankara, 2005,

Karapınar, Aydın. “**Uluslararası Muhasebe Standartlarında Firma Kârı üzerine Etki Eden Alternatif Muhasebe Politikalarına ve Türkiye’nin Uyum Derecesine İlişkin Bir Araştırma**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000.

Kalmış, Halis, Eskin, İlknur, Gümüş, Fadime. “İşletmelerde Mali Bilgiler Üretmesinin Önemi ve Etik”, **Mali Çözüm Dergisi**, Sayı: 75, 2006, ss. 141-160.

Küçük, Ergün , Uzay, Şaban. “Hileli Finansal Raporlamanın Oluşumu Ve Doğurduğu Sorunlar”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 32, 2009, ss.240-258.

Kızıl, Cevdet, Çelik, İsmail, Akman, Vedat, Şener, Sevda. “Yaratıcı Muhasebe Yöntemleri Ve Finansal Bilgilerin Manipülasyonu: Profesyonel Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Bir Uygulama”, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 1, 2016, ss.1-18.

Karakaya, Gencay, Sevim, Cengiz. “TMS-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Vergi Kavramı ve Bir Uygulama”, **Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies**, Cilt: 2, Sayı: 3, 2016. ss. 255-270.

KGK, “**Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve**”, [http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/F_R_I_K_C\(1\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/F_R_I_K_C(1).pdf), (05.01.2019)

KGK, “**Tms 16 Maddi Duran Varlıklar**”, <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye>

http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_16_2018.pdf, (16.12.2018),

KGK, “Tms 38 Maddi Olamayan Duran Varlıklar”,

http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_38_2018.pdf, (22.12.2018).

KGK, “Tms 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller”,

<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS40.pdf>, (23.12.2018).

KGK, “Tms 12 Gelir (Kurumlar) Vergisi”,

http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TMS/TMS_12_2018.pdf, (23.12.2018).

Mulford, Charles, Comiskey, Eugene. “**The Financial Numbers Game – Detecting Creative Accounting Practices**”, John Wiley & Sons Inc., New York, 2002.

Mirdala, Rajmund, Mizdraković, Vule, Arežina, Nada, Stefanović, Danka. “**Creative Accounting: From Creativity To Misuse**”, Singidunum University International Scientific Conference, 2014, ss.5-7.

Maria, Popescu, Ileana, Nişulescu. “Creative Accounting Versus Fraud”. **Practical Application od Science**, Cilt: 2, Sayı: 3, 2014, ss.59-64.

NASER, Kamal, PENDLEBURY, Maurice. “A Note On The Use Of Creative Accounting”, **The British Accounting Review**, Cilt: 24, Sayı: 2, London, 1992.

Naser, Kamal. “**Creative Financial Accounting**”, Prentice Hall, New York, 1993

Nelson, Mark, Elliott, John, Tarpley, Robin. “Evidence from Auditors about Managers’ and Auditors’ Earnings Management Decisions”, **The Accounting Review**, Cilt: 77, 2002, ss. 175-202.

Nazlıoğlu, Burcu. **“Yaratıcı Muhasebe ve Bankalar Üzerinde Bir Uygulama”**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

Ocak, Murat, Güçlü, Fırat. “Muhasebe Manipölasyonu Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kar Kavramsal Çerçeve” **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 3, 2014, ss. 123-135.

Öztürk, Seyhan. **“Muhasebe Hileleri İle Mücadelede Kontrol Öz Değerlendirmenin Rolü Ve Bir Uygulama”**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2015.

Örten, Remzi, Kaval, Hasan, Karapınar, Aydın. **“Türkiye Muhasebe- Finansal Raporlama Standartları (TMS - TFRS)”**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2015.

Remenarić, Branka, Mijoć, Ivo, Kenfelja, Ivana. “Creative Accounting – Motives, Techniques And Possibilities Of Prevention” **Ekonomski Vjesnik/Econviews Review Of Contemporary Business, Entrepreneurship And Economic Issues**, Cilt: 31, Sayı: 1, ss.193-199.

Schilit, Mark, Howard. **“Financial Shenanigans How to Detect Accounting Gimmicks and Fraud in Financial Reports”**, McGraw-Hill, 2002.

Saltoğlu, Müge. “Yaratıcı Muhasebede Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü Ve Enron Örneği” **Muhasebe ve Denetim Bakış**, 2003, ss.107-116.

Sarıay, İbrahim. “Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıkların Değerlemesine İlişkin Uygulamalar”, **Electronic Journal of Vocational Colleges**, 2011.

Shah, Syed Zulfiqar Ali, But, Safdar, Bin Tariq, Yasir. “Use or Abuse of Creative Accounting Techniques” **International Journal of Trade, Economics and Finance**, Cilt: 2, Sayı: 6, 2011, ss.531-536.

SPK, **Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ**, Seri: X, No: 22. <http://spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/590> , (10.12.2018).

Şengür, Evren, Dilek. “**İşletmelerde Hile, Hilelerin Önlenmesi, Hileli Finansal Raporlama İle İlgili Düzenlemeler Ve Bir Araştırma**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Terzi ,Serkan. “**Hileli Finansal Raporlama Önleme ve Tespiti: İMKB İmalat Sanayiinde Bir Araştırma**”, Beta Basım, İstanbul, 2012.

Tassadaq, Fizza, Ali Malik, Qaisar. “ Creative Accounting And Financial Reporting: Model Development And Empirical Testing”, **International Journal of Economics and Financial Issues**, Cilt: 5, Sayı: 2, 2015, ss. 544-551.

Tepeli, Yusuf, Kayıhan, Burak. “Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli İle Tespit Edilmesi: Bist Gıda Maddeler Sanayi Sektörü’nde Bir Uygulama”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:14, Sayı: 4, 2016, ss. 245-266.

Türk, Murat, Arslan, Mihriban. “Yöneticileri Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarına İten Nedenler ve Bir Şirket Örneği”, **Gazi İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 3, 2017, ss. 91-108.

Uşurelu, Valentin, Ioan, Marin, Mioara, Danailă, Alina, Elena, Loghin, Daniela. “Accounting Ethics - Responsibility Versus Creativity”, **Annals of the University of Petroşani Economics**, Cilt: 10, Sayı: 3 , 2010, ss. 349-356

Van, Greuning,Hennie. “**International Financial Reporting Standarts A Practical Guide**”, The World Bank, Washington, 2005.

Varıcı, İdris, Er, Bünyamin. “Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulaması”, **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 1, 2013, ss.43-52.

Yağbasan, Barış. “**Hileli Finansal Raporlama Aracı Olarak Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama**” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Yardımcıoğlu, Mahmut, Ada, Şebnem. “ Kronolojik Bir Sıralamayla Muhasebe ve Finansal Raporlamada Usulsüzlük ve Skandallar”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2013, ss.43-55.

Yadav, Brijesh, Kumar, Anil, Bhatia, Bunny Singh. “Concept Of Creative Accounting And Its Different Tools”, **International Journal of Management and Social Sciences Research (IJMSSR)**, Cilt: 3, Sayı: 2, 2014, ss.66-74.

Yadav, Brijesh. “Creative Accounting: An Empirical Study from Professional Prospective”, **International Journal of Management and Social Sciences Research (IJMSSR)**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2014, ss.38-53.

3065 SAYILI KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3065.pdf> , (01.01.2019).

